

VADÁSZÉVKÖNYV

2002

2003

KAMARAI TAGOK
RÉSZÉRE
TÉRÍTÉSMENTES

FOTÓPÁLYÁZAT

Az Országos Magyar Vadászkamara (OMVK) első alkalommal hirdeti meg fotópályázatát amatőr természetfotósok részére.

A pályázat elsődleges célja, hogy a vadászok és a vadászat ne pusztán a zsákmányszerzés oldaláról kerüljön megörökítésre. Fontos, hogy a vadász „puska nélküli”, a vadon élő állatok, természeti értékek megóvása érdekében tett tevékenysége is jelenjen meg képi formában, kerüljön megörökítésre a vadászat etikai és kulturális oldala is, amellyel a vadász megtiszteli a természetet, benne az elejteni óhajtott vadat.

KÉPEK KÉT TÉMÁBAN NEVEZHETŐK:

- 1. VADÁSZETIKA ÉS VADÁSZATI KULTÚRA**
- 2. TERMÉSZETI ÉRTÉKEKET ÓVÓ VADÁSZOK**

A pályaműveket kérjük az **OMVK címére**
(1027 Budapest, Medve utca 34-40) megküldeni.

FORMAI ÉS MENNYISÉGI FELTÉTELEK:

A pályázatra személyenként témakörönként legfeljebb **5 db**, fekete-fehér vagy színes, kasírozatlan **papírkóppal**, amelyek mérete - egyik oldala - legalább 30 cm, lehet nevezni.

Az alkotók nevét, névre utaló jelzését, valamint lakáscímét és a kép címét a hátoldalon kérjük feltüntetni.

Gondatlan csomagolásból és a Posta szolgáltatásából eredő képsérülésekért a szervezők felelősséget nem vállalnak.

A pályázó a beküldött pályamunkával elfogadja a pályázati feltételeket, elismeri, hogy azok a saját munkái és saját tulajdonát képezik, valamint engedélyezi a szervezőknek, hogy a képeket a pályázatot reklámozó és propagáló kiadványokban (például internet, kamarai kiadványok stb.) folyamatosan felhasználják.

A beérkezett képeket az Országos Magyar Vadászkamara által felkért szakmai zsűri bírálja.

DÍJAZÁS (TÉMAKÖRÖNKÉNT):

- I. díj: 50 000 Ft**
- II. díj: 30 000 Ft**
- III. díj: 15 000 Ft**

A nevezést és a képeket 2003. június 1-jéig kell beküldeni a fenti címre.

2003. ÉVI
VADÁSZÉVKÖNYV

VADÁSZÉVKÖNYV

2002 2003

DNIM

DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZKAMARA
VADÁSZÉVKÖNYV 2003

Felelős szerkesztő:

PECHTOL JÁNOS

A szerkesztőség tagjai:

BÍRÓ GABRIELLA, BLAUMANN ÖDÖN,
KOVÁCS GÁBOR, KOVÁCS ZSOLT, MÁROK TAMÁS,
MIRTSE ZSUZSA, TÖRÖK HENRIK

A borító és az évkönyv fotóit,
ahol nincs külön feltüntetve

BLAUMANN ÖDÖN

készítette

ISBN 963 9369 23 3

ISSN 1419-4732

Szerkesztőség címe:

1027 Budapest, Medve utca 34-40.

Telefon: 355-6180 / Fax: 375-8378

MEGJELENT: 52000 PÉLDÁNYBAN

2003. ÉVI NAPTÁR

VADÁSZATI IDÉNYEK

Vadászható fajok	Vadászati idő
Gímszarvasbika, golyóra érett: - bika, hibás trófeájú - tehén, üdő - borjú	szeptember 1.-október 31. szeptember 1.-január 31. szeptember 1.-január 31. szeptember 1.-február 28.
Dámbika, golyóra érett: - bika, hibás trófeájú - tehén, üdő - borjú	október 1.-december 31. október 1.-január 31. október 1.-január 31. október 1.-február 28.
Ózbak - suta, gida	április 15.-szeptember 30. október 1.-január 31.
Muflonkos, -juh, -jerke, -bárány	szeptember 1.-február 28.
Vaddisznó, -kan, -süldő, -malac koca*	egész évben június 1.-január 31.
Szika szarvasbika, -tehén, -üdő, -borjú	szeptember 1.-december 31.
Mezei nyúl	október 1.-december 31.
Üregi nyúl, róka, pézsmapocok, nyestkutya, mosómedve	egész évben
Házi görény, nyest	szeptember 1.-február 15.
Borz	július 15.-február 15.
Aranysakál	június 15.-február 28.
Fácánkakas, -tyúk*	október 1.-január 31.
Fogoly	október 1.-november 30.
Vetési lúd	október 1.-január 31.
Nagylilik	október 1.-január 31.
Tökés-, bőjti-, csörgő-, barát-, kerceréce, szárcsa	augusztus 15.-január 31.
Erdei szalonka	március 1.-április 10.
Balkáni gerle	augusztus 1.-február 15.
Örvös galamb	augusztus 1.-december 31.
Dolmányos varjú, szarka, szajkó	egész évben

* A rendeletben előírt szabályok szerint

JANUÁR

Beállott az „év csere” nagy momentuma. Nem vonaglik már a múlt esztendőnek kihűlt teste. Fehér szemfedő borítja azt, az ényészet madarainak károგása is csak visszhangot ad ... de nem ügyel rá senki ... mindenki eltelve van egy gondolattal – a jövő reményével. Még áhítat ül a szívekben ... a kandalló pattogó tüze mellett elgondolkodik a vadász és önkénytelenül is a két szélsőség határait szeretné megismerni, mely a létezését és az elmúlást egymástól szétválasztja.

Ez a szélsőség azonban csak az embert, a lényt veszi körül egy ismeretlen légkörrel, amelynek a végét mindnyájan ismerjük – az elmúlást. A nagy természetnek ez az elmúlás megújhodást, egy újabb korszakot jelent, mely az évszakok változásával mindig újra és újra megismétlődik. A mostani hólepel is az egyik évszak elmúlásának egy utolsó csillogó jelene, mely a nagy megújhodást természetesen elég gyakran megelőzi.

Ha nagy hideg van, a vad ösztönénél fogva is az olyan helyeket keresi fel, ahol a nagy hideg, esetleg a csípős északi szél ellen védelmet találhat. Ilyen védett helyek: a vízmosás, hegyszakadékok, völgyek vagy hegyek oldalai; ahol pedig erdő van – ott a sűrűség az egyetlen mentség. Összeverődnek egy csapatba, mintha testük melegével és egymás közellétükkel is melegíteni akarnák magukat.

Az emlősállatok nyugalmas helyet keresnek maguknak, ahol nem zavarják őket; jóformán csak a *róka* csatangol ides-tova, de ő is csak azért, hogy sovány eledelét jobban megkereshesse.

A *nyúl* is kóborol és mindenütt található, a *fogoly* az emberlakta helyek közelébe vonul, aminek a magyarázata abban rejlik, hogy szegény állat sovány eledelét, kertek alatt, szénás és szalmakazlak közelében jobban fellelheti. A *fácán*, ahol etetik – szóró helyei körül tartózkodik.

A vizek körül, ahol nincs befagyva, különféle kacsafajokat lehet találni, ezek a téli vendégeink, amelyek – ha enyhébbre fordul az időjárás – el is távoznak tőlünk.

A kövi *nyest* és a *vadmacska* a sziklák repedéseit keresik fel, vagy esetleg romok üregeiben húzza meg magát.

A *vidra* is lyukában a vizek partján tartózkodik és csak éjjelenként néz szét egy kicsit, de ekkor is lakásának a közelében. A *szarvas* falkába verődve járja az erdőt. A *farkas* koslat.

A *vaddisznó* folytatja a bűgást. Ha nyhe az időjárás a *vadmacska* is pacsmagolni kezd, sőt a *nemes* és a *fa nyest*, valamint a *nyúl* is elkezd a bagzást.

Természetesen, a nemes szörmés vad gondozása és táplálására kiváló súly fektetendő.

Remetei Kóváry János: Vadász Naptár (1914)

JANUÁR

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Szerda	7 32	16 03	6 12	14 33		17. Péntek	7 26	16 22	15 05	6 58	
2. Csütörtök	7 32	16 04	7 23	15 27	●	18. Szombat	7 26	16 24	16 12	7 49	○
3. Péntek	7 32	16 05	8 22	16 31		19. Vasárnap	7 25	16 25	17 27	8 29	
4. Szombat	7 32	16 06	9 08	17 41		20. Hétfő	7 24	16 27	18 46	9 02	
5. Vasárnap	7 32	16 07	9 43	18 54		21. Kedd	7 23	16 28	20 05	9 28	
6. Hétfő	7 31	16 08	10 11	20 05		22. Szerda	7 22	16 29	21 23	9 51	
7. Kedd	7 31	16 09	10 33	21 14		23. Csütörtök	7 21	16 31	22 42	10 12	
8. Szerda	7 31	16 11	10 51	22 20		24. Péntek	7 20	16 32	24 00	10 33	
9. Csütörtök	7 31	16 12	11 08	23 24		25. Szombat	7 19	16 34	---	10 54	●
10. Péntek	7 30	16 13	11 25	---	◐	26. Vasárnap	7 18	16 35	1 19	11 19	
11. Szombat	7 30	16 14	11 42	0 29		27. Hétfő	7 17	16 37	2 39	11 49	
12. Vasárnap	7 29	16 16	12 01	1 33		28. Kedd	7 16	16 38	3 56	12 27	
13. Hétfő	7 29	16 17	12 23	2 39		29. Szerda	7 15	16 40	5 09	13 15	
14. Kedd	7 28	16 18	12 50	3 47		30. Csütörtök	7 14	16 42	6 11	14 14	
15. Szerda	7 28	16 20	13 25	4 54		31. Péntek	7 12	16 43	7 01	15 22	
16. Csütörtök	7 27	16 21	14 09	5 59							

FEBRUÁR

A karácsonyheti és szilveszternapi víg társas vadászatok lezajlása után végkép szegre kerülhetne a puska a szalonkaidény elkövetkeztéig. Valódi telivér-vadászt alig is érdekelhetnek elcsenevészedett, minden nagyobb emóció nélkül szinte bottal is elűthető „vadak”, minők a januári fülesek, szegények, melyeknek még megmaradt nagyobb része ügyis alighanem epileptikus rohamokban szenved már a koczapuskások („stüsszik”) folytonos hajkurászásai és esetleg durrogatásai miatt. Hanem hát hiába beszél az ember annak a vérszomjas hadnak, mely minden vasárnapon, minden ünnepen és még szilveszter napján is ott látható állig felfegyverkezve a vasúti indóházak várótermeiben, mert azok ameddig csak lehet, nyúlhalálra és folyton csak nyúlhalálra áhítoznak még talán álmukban is és pedig azonképpen a falusiak, mint a városiak. Mert egyforma a koczapuskás mindenütt! Hogy engednék el tehát az utolsó napot, a január 31-ét! Hisz a közelmúlt szép napokból az „utolsó hajtások” (értsd a fehérasztal körül) muzsikaszóval, gyakran szép szemek villogásával is lelkesített emlékei, nem egykönnyen párolognak el a túlvérmes Stüsszi-kebelből – kivált a fiatalabb résznél, mely – mint mondám – mindig s minden alkalommal ugyancsak vérszomjas; amely tulajdonság a temperamentum kifolyása is lehet ugyan, de semmi esetre se mondható nemesen vadásziasnak. Az igazi Nimród sohase telhetetlen, sohase vadfalánk. Szereti, óvja a vadját és nemcsak azt sajnálja – amelyeket nem ő lőtt meg ... Nem avasvérűség ez, a vadfalással jóllakott közönyösség kifolyása, amely az elsavanyodott kedéllyel együtt jár a vén puskaforogatóknál, mint a rágalom vitatja, hanem egy nemesebb érzékből veszi folyományát, mihez a kontár szontagsz-népnek távoli érzéke, semmi konyítása sincsen. Azért találkozunk január 31-én (persze Budapesten) azokkal a különös, nyakig csizma és állig fegyver alakokkal, melyek tengernyi szerelvényeik éktelen csörömpölésével, talán még a mozdonyok dörgését is felülműlják. – Elfutja az embert a mérég, ha látja ezt az inváziót a vasúti indóházak felé vonulni; de másrészt megint kaczaghatnája is támad, ha kifejlődik előtte az a sajátságos, tarka kép, melynek mindegyik alakja egy-egy operettebeli figura benyomásával hat az emberre. Mint ha nem is vadászatra, hanem fegyveres kalamajkára rukkolnának ki ékes, a koczapuskást azonnal jellemző „kosztüm”-jökben!

Lakatos Károly: Vadászmesterség könyve (1903)

FEBRUÁR

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Szombat	7 11	16 45	7 40	16 34	●	15. Szombat	6 50	17 07	15 03	6 23	
2. Vasárnap	7 10	16 46	8 11	17 46		16. Vasárnap	6 49	17 08	16 22	6 59	
3. Hétfő	7 09	16 48	8 35	18 56		17. Hétfő	6 47	17 10	17 43	7 29	○
4. Kedd	7 07	16 49	8 55	20 04		18. Kedd	6 45	17 11	19 05	7 53	
5. Szerda	7 06	16 51	9 12	21 10		19. Szerda	6 44	17 13	20 26	8 16	
6. Csütörtök	7 04	16 53	9 29	22 15		20. Csütörtök	6 42	17 14	21 47	8 37	
7. Péntek	7 03	16 54	9 46	23 19		21. Péntek	6 40	17 16	23 08	8 58	
8. Szombat	7 01	16 56	10 04	--- ---		22. Szombat	6 38	17 17	--- ---	9 22	
9. Vasárnap	7 00	16 57	10 24	0 24	◐	23. Vasárnap	6 37	17 19	0 29	9 51	◑
10. Hétfő	6 58	16 59	10 48	1 31		24. Hétfő	6 35	17 21	1 48	10 26	
11. Kedd	6 57	17 00	11 19	2 37		25. Kedd	6 33	17 22	3 01	11 11	
12. Szerda	6 55	17 02	11 58	3 43		26. Szerda	6 31	17 24	4 06	12 05	
13. Csütörtök	6 54	17 04	12 48	4 45		27. Csütörtök	6 29	17 25	4 59	13 09	
14. Péntek	6 52	17 05	13 51	5 38		28. Péntek	6 28	17 27	5 41	14 19	

MÁRCIUS

Meg-megcikázza egy-egy melegítő napsugárral a hideg földet a kikelet első mosolygása, s új élet csiráját rejtí a pangó természet fogékony keblébe s új rügyek, új bim-bók, új „ébrenyek” támadnak a múlt fekete avarján, az elhunyt élet úszkei felett, s a napsugár hívséges csókjaitól kifakad a megújulás első dísze: a hóvirág, a kékszemű nefelejts s rendre a többi a tavasz első virág-hírnökei közül. Megérzi ezt a vándormadár-féle is, a messze idegenben talán a sejtés, talán az ösztöne révén s jön hazafelé s egyszer csak az ég lilájára odarajzolódnak ismét azok lassan, avagy sebesen vonuló különös mértani alakzatok, melyeket a vonuló madarak csapatai alkotnak a nagy kék szőnyegen, mintha vetített képek volnának s melynek láttára megdobban a vadász szíve s örömpresve gondol a nemsokára elkövetkező szép vadásznapokra, melyeket a nemes hosszúcsőrű madarak s lármás szólású vízi szárnyasok fognak kínálni számára. Madaraink visszaérkezése úgyszólván már a tél végével kezdetét veszi, általában felvonulásuk ideje alig van az idő szeszéjes kitavaszkodásával összefüggésben, kivált a vízi szárnyasoké, melyek József napjára többnyire mind megérkeznek, úgy a nagy- és kis gojzer, sárszalónkák, galamsneffek s a füttyülő sneffszerű madarak (Tringák, Totanusok), de megérkezík az erdei szalonka is egy héttel az „okuli” előtt vagy után, továbbá a lotyósneff (Limosa) is. Téli madaraink takarodóban vannak.

Az óvatos vadóví, tekintet nélkül az időjárásra, vadjai téli etetését mindaddig folytatja, míg az anyaföld nem kezd gondoskodni a vadállomány természetes táplálékáról. A fóvad területeken a sózók felújítandók. Ha az idő eddig kedvező nem lett volna most enyhe lenne, a kamarákban teletetett fácánok és foglyok kibocsátandók.

Vaddisznó, illetve az öregebb koca a nagy sűrűségeket keresi fel, előkészületeket tesz a közelgő malacozásra, a kan pedig a magányosan álló sűrűségbe vonul. A szarvas is a tehénnel falkába verődve a sűrűségbe vonul, napos időben a tisztásokon szeret tartózkodni. Őzek fiatalosokat kedvelik és dörzsöléssel agancsukat tisztogatják.

Remetei Kóvíary János: Vadász Naptár (1914)

MÁRCIUS

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Szombat	6 26	17 28	6 13	15 31		17. Hétfő	5 54	17 52	16 36	5 53	
2. Vasárnap	6 24	17 30	6 38	16 41		18. Kedd	5 52	17 53	17 59	6 16	○
3. Hétfő	6 22	17 31	6 59	17 50	●	19. Szerda	5 50	17 55	19 22	6 38	
4. Kedd	6 20	17 33	7 17	18 57		20. Csütörtök	5 48	17 56	20 47	7 00	
5. Szerda	6 18	17 34	7 34	20 02		21. Péntek	5 46	17 57	22 11	7 23	
6. Csütörtök	6 16	17 36	7 50	21 07		22. Szombat	5 44	17 59	23 34	7 50	
7. Péntek	6 14	17 37	8 07	22 12		23. Vasárnap	5 42	18 00	---	8 24	
8. Szombat	6 12	17 39	8 26	23 18		24. Hétfő	5 40	18 02	0 53	9 06	
9. Vasárnap	6 10	17 40	8 48	---		25. Kedd	5 38	18 03	2 02	9 59	●
10. Hétfő	6 08	17 42	9 16	0 24		26. Szerda	5 36	18 04	2 59	11 01	
11. Kedd	6 06	17 43	9 50	1 29	◐	27. Csütörtök	5 34	18 06	3 43	12 09	
12. Szerda	6 04	17 44	10 35	2 32		28. Péntek	5 32	18 07	4 17	13 20	
13. Csütörtök	6 02	17 46	11 30	3 28		29. Szombat	5 30	18 09	4 44	14 31	
14. Péntek	6 00	17 47	12 37	4 16		30. Vasárnap	5 28	18 10	5 05	15 39	
15. Szombat	5 58	17 49	13 53	4 55		31. Hétfő	5 26	18 12	5 24	16 46	
16. Vasárnap	5 56	17 50	15 13	5 27							

ÁPRILIS

Az április a legváltozékonyabb, legmegbízhatlanabb időjárású, ennél fogva igen kritikus hónap a vadállományra nézve, mely szokott, szeszélyes voltánál fogva néha a legsajnosabb visszahatásoknak lesz okozója. A légtünettani ingadozások kiszámíthatatlan változatossággal követik egymást s kifogyhatatlanok a meglepetésekben, melyek aztán igen gyakran teljesen tönkre teszik az idej vadzaporulathoz kötött minden reményeinket. Egyszóval, a vadovás terén ama válságot jelképezi az időbeli rendetlenségeknek ez a gyakran megkergült hónapja, melyben csak a legavatottabb szakértelem képes a vadállományt a komolyabb veszedelmektől megóvni. De ha szokatlanul szelid, illetőleg rendes átmenetek során át fejlődő, egészen tavaszias jellegű is az április, mégis rejt magában egy oly kalamitást a vadóvóra, illetve a vadállományra nézve, melynek végzetes hatása néha alig ellensúlyozható s ez a tavaszi friss növényzöld által okozni szokott veszedelem, amely bár a jól ápolt állati szervezetnek előnyére válik ugyan, de annál veszedelmesebb, sőt egyenesen megsemmisítő hatással bír a tél sanyarúságai folytán elcsenevededett fő-, dám, és őzvadra nézve, mely a hosszú nélkülözések után mohón kap a természetes friss táplálék után, amely aztán sok esetben vesztükre szolgál. Nem ajánlható tehát eléggé – kivált nagy és így felette értékes vadállomány mellett – ezen baj némileges ellensúlyozása tekintetéből a téli takarmányozás minél hosszabb ideig való fenntartása. Éppen az imént említett szokott tavaszi, az időjáráshoz képest azonban nem egyformán veszedelmes tünet ellensúlyozása tekintetéből még (kivált nedvesebb időjárás alkalmával) nagyon óvakodni kell a vadak számára őszi vel bevetett földek korai megnyitásától is; a zabföldeket azonban idejében bevetjük, általában nagy gondot fordítunk máris a zárt-vadások ekonomiájára. Ami a fáczánokat illeti, azok most a legnagyobb gondosságát igénylik a vadásznak, mert fészkelni – illetve tojni kezdenek; ennél fogva e hó végén (a körülményekhez képest előbb vagy később) már az alkalmasabb fekvésű (kedvezőbb geográfiai pontokon létező, illetve a mostohább éghajlati viszonyoknak kevésbé kitett) fáczán pagonyokban hozzá lehet fogni a fáczántojások összegyűjtéséhez – eltekintve az oly u. n. vadfáczánosoktól, ahol minden mesterséges ténykedést kizáró kezelési üzem van gyakorlatban.

Lakatos Károly: Vadász mesterségek könyve (1903)

ÁPRILIS

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Kedd	5 24	18 13	5 40	17 52	●	17. Csütörtök	4 53	18 36	19 41	5 22	
2. Szerda	5 22	18 14	5 56	18 56		18. Péntek	4 51	18 37	21 08	5 48	
3. Csütörtök	5 20	18 16	6 13	20 02		19. Szombat	4 49	18 38	22 33	6 19	
4. Péntek	5 18	18 17	6 31	21 07		20. Vasárnap	4 47	18 40	23 50	6 58	
5. Szombat	5 16	18 19	6 51	22 14		21. Hétfő	4 46	18 41	---	7 48	
6. Vasárnap	5 14	18 20	7 16	23 19		22. Kedd	4 44	18 43	0 54	8 49	
7. Hétfő	5 12	18 21	7 48	---		23. Szerda	4 42	18 44	1 44	9 58	●
8. Kedd	5 10	18 23	8 27	0 23		24. Csütörtök	4 40	18 45	2 21	11 10	
9. Szerda	5 08	18 24	9 17	1 21		25. Péntek	4 38	18 47	2 50	12 21	
10. Csütörtök	5 06	18 26	10 18	2 11	◐	26. Szombat	4 37	18 48	3 12	13 31	
11. Péntek	5 04	18 27	11 28	2 52		27. Vasárnap	4 35	18 50	3 31	14 38	
12. Szombat	5 02	18 28	12 45	3 26		28. Hétfő	4 33	18 51	3 48	15 43	
13. Vasárnap	5 00	18 30	14 05	3 53		29. Kedd	4 32	18 52	4 04	16 48	
14. Hétfő	4 59	18 31	15 26	4 17		30. Szerda	4 30	18 54	4 20	17 53	
15. Kedd	4 57	18 33	16 50	4 39							
16. Szerda	4 55	18 34	18 14	5 00	○						

MÁJUS

Virágillat mindenfelé, balsamos a lég, az erdő fái teljes pompájukban díszlenek, a természet átváltozott. Ünnepi hangulat erdőn, mezőn. A réten, mezőn mintha egy ismeretlen kéz virágszönyeget terített volna szét, boldog szerelemnek örvend a nagy természet minden élőlénye, mert e hónap a szerelem, szeretet és a fajfenntartás ideje. Megható gyönyörű szépségét a vadász szeme hatványozva élvezi, mert ő nem csak e bűbájos időben, hanem az év minden szakában kinn van a természetben, a vadak hazájában, s nemes szenvedélyének kielégítése alkalmával sem feledkezik meg a vadjairól, miknek vadászata után ő lesz és kell, hogy legyen a legjobb védő barátja.

A vadászatnak szünetelni kell; legfőleg afféle tudományos vadászatok eszközölhetők a madártelepeken, gémekekre, kárókatonákra s más, a rendes vadászat tárgyát alig képező szárnyasokra, a ragadozó és dúvadaktól eltekintve, melyekre soh'sincs „silentium”. A hegyi vadász azonban még folytatólag tovább élvezheti e hó utolsó napjáig a fajvadászat gyönyöreit; s itt-ott az erősebb őzbakra is eshetik lövés, rendes vadászat tárgyát azonban alig képezheti.

A vad tartózkodási helye ugyanaz, mint az előző hónapban volt. Minden vad szűkebb értelemben vett teljesítési körére van utalva; a párnélküliek és meddők (legkivált a sasok), azonban kóbor életet folytatnak.

A vadász terület mindenféle nyugtalanítása a lehetőség legvégső határáig elkerülendő, különösen óvakodjunk és ne vigyünk ki soha engedetlen, szófogadatlan és nem idomított ebeket a területre. Fácán, fogoly fészkek kipuhatolandók azért, hogy a kaszálás bekövetkezte előtt megmenthetők legyenek. A szarvastehén is az előző évi üzekedési idejéhez mérten már ellik; azonban a rendes viszonyokhoz mérten ellési ideje mégis június hónapra teendő, mivel hazánkban a legtöbb ellés is ez időre esik. A mi hazai viszonyaink szerint az ellés – aszerint, amint a bögés korábbi vagy későbbi volt-e? – május vége és június eleje közti időben történik.

Remetei Kőváry János: Vadász Naptár (1914)

MÁJUS

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Csütörtök	4 28	18 55	4 37	18 58	●	17. Szombat	4 05	19 16	21 25	4 48	
2. Péntek	4 27	18 56	4 57	20 05		18. Vasárnap	4 04	19 18	22 38	5 34	
3. Szombat	4 25	18 58	5 20	21 11		19. Hétfő	4 03	19 19	23 36	6 32	
4. Vasárnap	4 23	18 59	5 49	22 16		20. Kedd	4 02	19 20	---	7 40	
5. Hétfő	4 22	19 01	6 25	23 15		21. Szerda	4 01	19 21	0 20	8 54	
6. Kedd	4 20	19 02	7 11	---		22. Csütörtök	4 00	19 22	0 53	10 08	
7. Szerda	4 19	19 03	8 08	0 08		23. Péntek	3 59	19 23	1 18	11 19	●
8. Csütörtök	4 17	19 05	9 13	0 51		24. Szombat	3 58	19 25	1 38	12 28	
9. Péntek	4 16	19 06	10 26	1 27	◐	25. Vasárnap	3 57	19 26	1 56	13 34	
10. Szombat	4 15	19 07	11 42	1 55		26. Hétfő	3 56	19 27	2 12	14 39	
11. Vasárnap	4 13	19 09	13 00	2 19		27. Kedd	3 55	19 28	2 27	15 44	
12. Hétfő	4 12	19 10	14 20	2 41		28. Szerda	3 54	19 29	2 44	16 49	
13. Kedd	4 10	19 11	15 42	3 01		29. Csütörtök	3 53	19 30	3 02	17 55	
14. Szerda	4 09	19 12	17 06	3 22		30. Péntek	3 53	19 31	3 24	19 02	
15. Csütörtök	4 08	19 14	18 33	3 45		31. Szombat	3 52	19 32	3 51	20 08	●
16. Péntek	4 07	19 15	20 01	4 13	○						

JÚNIUS

Régebben e hóban már lekerültek a kapszlis fegyverek a szegről, hogy Szent Hubert hívei a hasonlíthatlan szépségű vízivadászat gyönyöreinek áldozzanak – és ropogott a puska szakadatlanul addig, míg a hideg őszi szél a takarodót nem kezdte fújni a lápok szárnyas népségeinek. Ma már ennek jórészt vége van. Az indzellér lecsapolta a vizeket és a madárság utána veszett! – Hiába, minden változandó, mulandó az ég alatt! Repül az idő sólyomszárnyakon a felforgatás és enyészés útjain. Képeket bont, képeket alkot, majd ismét eltörül a nagy rendszerhez képest, melynek rabigájában működik. És folyton foly ez az életre, halálra szóló küzdelem. Pusztul tűnik, ami avult, ami satnya a felélt őserő híján s lejártá magát, hogy talán új, friss keletkezéseknek nyisson tért. – A haladó idővel mind nagyobb tért hódít az a minden természetet romboló és a mesterségeset fejlesztő áramlat is, melynek „kultúra” a neve. Meglátszik a vívmánya mindenütt, mindenben; nem hagy érintetlenül semmit. Idegen, ismeretlen áramlatok atomjai kezdik ma már megmételyezni a lelket, amelyek a vadászatot is kiforgatták eredeti és poétikus formájából, mert a vadászat többé nem a lelket beragyogó idealizmusból szedi eszményképeit, hanem nagyon is reális alapra rakja fundamentomát az idegen áramlatok bolondgombáinak hatása alatt és ma már alig okoz nemesebb lelkihatásokat, mert az eszményiség tündérvilágának tarka-barka szivárványai nem férnek össze a „modern” észjárás elemző, talán praktikusabb felfogásával, amiről azt szokták mondani, hogy: haladás. Hanem a vadász nem képes a filozófus hideg nyugalmaival szemlélni a kultúra bomlasztó munkáját, nem azt a napról-napra mindig élesebb küzdelmet, melyben az őseredetiség a megsemmisülés végperceit éli immár! „Miért, hogy minden változandó, miért, hogy minden mulandó?!” – sóhajt fel emeregvé, szomorúan ... Mit nekünk a kultúra romboló munkájával, ha a szép jelent letörli az őstermészet gyönyörű képéről! Miénk a jelen, a későbbi nemzedéké a jövő, amelynek öröklött, megszokott állapotán már nem kesereg, mert nem ismeri az eltűnt szép világ vadászédenét kedvességeivel, poetikájával, mihez érzéke se lenne tán ... De mi visszavissza sóhajtjuk a „rég jó idők” elmúlt aranykorát.

Lakatos Károly: Vadászmesterség könyve (1903)

JŰNIUS

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Vasárnap	3 51	19 33	4 25	21 10	17. Kedd	3 46	19 44	22 51	6 31
2. Hétfő	3 51	19 34	5 08	22 05	18. Szerda	3 46	19 44	23 20	7 47
3. Kedd	3 50	19 35	6 02	22 51	19. Csütörtök	3 46	19 44	23 42	9 02
4. Szerda	3 50	19 36	7 05	23 29	20. Péntek	3 46	19 45	----	10 14
5. Csütörtök	3 49	19 36	8 15	23 59	21. Szombat	3 47	19 45	0 01	11 22
6. Péntek	3 49	19 37	9 29	----	22. Vasárnap	3 47	19 45	0 18	12 28
7. Szombat	3 48	19 38	10 44	0 24	23. Hétfő	3 47	19 45	0 34	13 33
8. Vasárnap	3 48	19 39	12 01	0 45	24. Kedd	3 47	19 45	0 50	14 38
9. Hétfő	3 47	19 39	13 19	1 05	25. Szerda	3 48	19 45	1 08	15 44
10. Kedd	3 47	19 40	14 39	1 25	26. Csütörtök	3 48	19 45	1 28	16 51
11. Szerda	3 47	19 41	16 03	1 46	27. Péntek	3 48	19 45	1 53	17 57
12. Csütörtök	3 47	19 41	17 29	2 10	28. Szombat	3 49	19 45	2 25	19 02
13. Péntek	3 46	19 42	18 54	2 41	29. Vasárnap	3 49	19 45	3 05	20 00
14. Szombat	3 46	19 42	20 14	3 21	30. Hétfő	3 50	19 45	3 56	20 50
15. Vasárnap	3 46	19 43	21 21	4 13					
16. Hétfő	3 46	19 43	22 12	5 17					

JÚLIUS

Az aranykalász kévébe kötve, kereszt alakjában díszíti a mi drágalátos szép földünket. Ez a kereszt a mi büszkeségünk és örömünk. Áldás, békesség és boldogság származik belőle. Mentül több, annál jobb!

Mostanában a napsütésnek perzselő hatása barnára festi a növényvilág eddigi pompás ruházatát, megszakadozva, kopottas színezetet öltenek magukra, mintha már is éreznék az elmúlás közelgő idejét. Ez a nagy meleg azonban a természet csodás játékának olyasféle megbecsülhetetlen orvossága, amely éltet, erőt ad és befejezi azt a nagy munkát, amit eddig a természet a gondos munkás kezekkel egyetemben megalapozott.

A sárga tarlókon meggörnyedt alakok szedegetik az elhullott kalászokat; kár lenne minden egyes szálért – ha elveszne. A szemeket úgyszólván mások gyűjtik össze. Jönnek a légnek a napszámosai, a szárnyasok. Szorgalmasan szedegetik a kipergett magvakat. Az ő figyelmüket nem kerüli semmi sem. Hamarosan meg is látszik rajtuk a nem mindennapi jólét. Olyan zsírréteget vesznek magukra, hogy gyönyörűség még rájuk nézni is. Még a járásuk is megváltozik. Úgy tipegnek a sárga tarlókon, mintha mindannyian valamiféle elhízott földbirtokosok lennének. A magyar paraszt jól eső érzéssel nézi a szárnyasok szorgalmas munkáját. Nem irigyli tőlük az elhullott szemeket. Isten adományának tekinti, örvend, hogy közvetve bár, de mégis hozzájárulhat az égi madarak lakomájához, mert hite szerint is – ezek ellátásáról csak a mindenható gondoskodik.

De ... ha leszáll az alkonyat, elülnek a kis szárnyasok, a nagy csendet hamarosan lármás, locsogó népség riadó kiabálásai váltják fel. Jönnek a szomszédból, avagy a távolabb eső helyekről a vonuló vadkacsák és vízi szárnyasok rajai. Ezek már szemérmetlenek, nem csak felhabzsolják a szemeket, hanem széles csőrükkel kétszer annyit, mint amennyit elfogyasztnak – ki is pergetnek. Ilyen látogatóknak a gazda bizony nem igen örvend. De annál jobban örvend a vadász.

Egy-egy búzakereszt mellett meghúzódo vadász rövid les idejét dúsan fizeti meg a zsákmány. Nem is nagy ügyesség kell hozzá. A nagy csapatban vonuló, fergetegszerű robajjal leszálló csapat közzé csak be kell lőni egy néhányszor és megvan a kiadós zsákmány. Ilyenkor jó az újfajtájú ismétlő puska. A rucák olyan kövérek, mint ha gondos háziasszonyok tömögették volna jóféle kukoricával. Olyiknak esés közben még a begyén lévő zsírréteg is kettéreped.

Remetei Kőváry János: Vadász Naptár (1914)

JÚLIUS

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Kedd	3 51	19 45	4 57	21 30		17. Csütörtök	4 04	19 36	22 04	7 55
2. Szerda	3 51	19 45	6 06	22 03		18. Péntek	4 05	19 35	22 22	9 06
3. Csütörtök	3 52	19 44	7 19	22 29		19. Szombat	4 06	19 34	22 39	10 14
4. Péntek	3 52	19 44	8 35	22 51		20. Vasárnap	4 07	19 33	22 55	11 20
5. Szombat	3 53	19 44	9 50	23 11		21. Hétfő	4 08	19 32	23 12	12 26
6. Vasárnap	3 54	19 43	11 06	23 30		22. Kedd	4 09	19 31	23 31	13 32
7. Hétfő	3 55	19 43	12 24	23 50	☽	23. Szerda	4 10	19 30	23 54	14 38
8. Kedd	3 55	19 42	13 43	---		24. Csütörtök	4 11	19 29	---	15 45
9. Szerda	3 56	19 42	15 05	0 12		25. Péntek	4 13	19 28	0 23	16 50
10. Csütörtök	3 57	19 41	16 29	0 39		26. Szombat	4 14	19 27	1 00	17 51
11. Péntek	3 58	19 41	17 50	1 13		27. Vasárnap	4 15	19 25	1 47	18 44
12. Szombat	3 59	19 40	19 02	1 58		28. Hétfő	4 16	19 24	2 45	19 28
13. Vasárnap	4 00	19 39	20 00	2 56	☉	29. Kedd	4 17	19 23	3 52	20 04
14. Hétfő	4 01	19 39	20 45	4 06		30. Szerda	4 19	19 22	5 06	20 32
15. Kedd	4 02	19 38	21 18	5 23		31. Csütörtök	4 20	19 20	6 23	20 56
16. Szerda	4 03	19 37	21 44	6 40						

AUGUSZTUS

Augusztus havában már nagyot változik a természet képe a mezők tájain. Az erdőben még egy levél se hull le s minden üde, zöld; míg idekint valami fonnyasztó lehet párja ül már a növényzeten s veszeni kezdi mosolygó színeit a fű, fa, virág és széles, sápadt terjengések: a letarolt mezők kifakult sávjai futják be a szemhatár szabadját. Ahol csak az imént még kalásztengert, égő pipacsokat, kéklő szarkalábat ringatott a szellő, most sárga tarló nyújtózkodik helyén, csak valami apró kék és sárga tarlóvirág kúszik az aszatos fű között törpe ivadékként, melyben megakad a fűj lába, mikor szalad. De a kihullott érett szemért eljön más madárság is a nagy sárgaságra, ahol tücsöknek, bogárnak is nagy tenyészete vagyon a meleg verőfényben. Vadgalamb, seregély, csóka, varjú vág le a határra s itt-ott egy-egy vasvarjú (*Coracias garulla*) is búsul a képek, boglyák tetején, úgy véve ki magát tetszetős, papagájszín tollával, mintha valami odatűzött jáspis-kárbunkulus volna, mely kék és zöld fényt sugárzik ki magából, ha rálibben a téveteg napsugár. Még illatárt lenget a szél s zöld lomb integet, ingatag füvek hajladoznak felénk a fuvalomban, de azért ott leng már a levegőben valami parány abból a lombkapkodó, virághervasztó hatalomból, melynek az érintése oly korán elúzi a gólyát a semjék partjáról tengereken túl való világokba, ahol a béka is egészen más: teknőt hord a hátán, mint ha valami köztisztasági vállalkozó volna. Megy a kazári (*Cypselus apus*) is melegebb tanyát keresni, a kakukkot, sárgarigót is elviszi e hóban már a vágya, avagy talán az ösztöne tőlünk olyan lakóhelyre, ahol a subát még hírből sem ismerik az emberek; de kotródni kezd a vizslarontó harismadár is lusta szárnyain, csak a kövére marad meg szeptemberi magnak: fűrjek királyának, hogy vezesse őket, mikor majd azok is mennek. – Hiába, fogyni kezd már a természet életerejé s megérzik azt a kényesebb, idegesebb tollasok, habár még az ember nem is. Épp azért némely madárság – amely nem vedlett korábban – siet most már felváltani a nyári ruháját téli gúnyával. Hanem azért a „gyászmez” daczára is a szerelemnek is vannak még szép napjai, apró lovagjai – kicsi szívükben nagy szerelemmel, mely immár harmadszor hajtja ki virágait: czinkék, verebek ugyanis ezidőben harmadszor is költenek. – S hogy csakugyan van már a levegőben valami, az sejtethető abból az izgalomból, mely a költözőkódó madaraknál már is nyilvánul. A madárság ugyanis egyre sokasodik, jön s megy a tavakon, sőt némelyik falkázni kezd; itt-ott már a bibicz is csapatostól rebben. Pedig még jó távol van az igazi búcsúzkodás ideje.

Lakatos Károly: Vadász mesterség könyve (1903)

AUGUSZTUS

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Péntek	4 21	19 19	7 40	21 16		17. Vasárnap	4 42	18 54	21 15	10 12
2. Szombat	4 22	19 18	8 57	21 36		18. Hétfő	4 43	18 52	21 34	11 18
3. Vasárnap	4 24	19 16	10 14	21 55		19. Kedd	4 45	18 50	21 55	12 24
4. Hétfő	4 25	19 15	11 32	22 16		20. Szerda	4 46	18 48	22 21	13 31
5. Kedd	4 26	19 13	12 52	22 41	●	21. Csütörtök	4 47	18 46	22 54	14 37
6. Szerda	4 27	19 12	14 14	23 11	●	22. Péntek	4 49	18 45	23 37	15 39
7. Csütörtök	4 29	19 10	15 34	23 51		23. Szombat	4 50	18 43	---	16 36
8. Péntek	4 30	19 09	16 48	---		24. Vasárnap	4 51	18 41	0 30	17 23
9. Szombat	4 31	19 07	17 50	0 43		25. Hétfő	4 53	18 39	1 34	18 02
10. Vasárnap	4 33	19 05	18 39	1 47		26. Kedd	4 54	18 37	2 46	18 33
11. Hétfő	4 34	19 04	19 16	3 00		27. Szerda	4 55	18 35	4 03	18 59
12. Kedd	4 35	19 02	19 45	4 17	○	28. Csütörtök	4 57	18 33	5 22	19 20
13. Szerda	4 37	19 00	20 07	5 34		29. Péntek	4 58	18 31	6 41	19 40
14. Csütörtök	4 38	18 59	20 26	6 47		30. Szombat	4 59	18 29	8 00	20 00
15. Péntek	4 39	18 57	20 43	7 57		31. Vasárnap	5 01	18 28	9 20	20 20
16. Szombat	4 41	18 55	20 59	9 05						

SZEPTEMBER

A nagy őszi sárgaság ráborul az erdőre, mezőre; nincs már illat, csak a fakó szín, de még ez a „szín” is olyan, mint a csalóka őszi verőfény, mely ragyog, de nem melegít. Az élet utolsó fellobbanásának halálpírja veri ki magát a természetben, növényzeten. A szállongó őszi szálak, a lengő „bikanyál” is a múlandóság jele: ezüst szálak a tűnő év üstökében, mely nemsokára le fogja rázni magáról minden díszét – levélpompáját; avarágyat teregetve alá, a haldokló évszak nyugvó helyéül. Memento ... memento – zúgják a mind hangosabbá vált őszi szelek is, mitől megberzen a vándormadár tolla s gondolata támad, hogy szálljon messze-messze, ahova a titkos hatalom: az ösztön kergeti s vonzza valami titkos erő, melynek nincs neve, csak sugallata, mit csak a vándormadár ért meg ... Nemsokára mennek is a fecskék hazát cserélni, s megy minden apró nótás madár a fülemilével együtt, amelyik vándorfajta. A gerle is menőben van, a fűrj is elmegy, legfeljebb hírmondónak marad belőle imitt-amott. A magasabb hegyekben, az erdei szalonka vonulása is folyamatba kezd lépni, a lápokon pedig most van a legmozgalmasabb élet, a legtömegesebb előfordulása a vadnak, most már azonban a „nagy út” komoly előkészületei ezek, s a céltalan kóborlásoknak vége szakadt.

E hóval beköszönt a vadászra az eldorádó korszaka, amennyiben felszabadul a vadászat mindenre. A nagy vad „rigyetési” ideje is most kezdődik és ezzel együtt beállnak a „cserkészeti” szép napjai is; amire azonban az időjáráshoz képest bizonytalan várakozásra vagyunk rákényszerítve, amennyiben a szokatlanul meleg időjárás hátráltatja, ellenben a korán beálló hűvös napok siettetik a „bögs” (üzekedés) idejét; már pedig magyarul mondva – leider! – nálunk a szarvas-cserkészeti ideje a szarvas vad ivarzási idejével esik össze.

Most már nem bújja a vad úgy az árnyas helyeket, mint az előző hónapokban; a fő-, dám- és őzvad, valamint a sörtevad is kezd falkákba, illetve kondákba csoportosulni s csendes pagonyokat keresik fel; az őzbak azonban magányosan is kószál, de szintén az elhagyott helyeknek ad előnyt, honnan csak este és reggel vált ki a szokott „forgóján”. A nyúl főleg a kukoricásokat bújja, de imitt amott már tarlón is ugathatni, de van nyúl a krumplik, muharok s más jól fedő sűrűs helyeken is.

Remetei Kőváry János: Vadász Naptár (1914)

SZEPTEMBER

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Hétfő	5 02	18 26	10 41	20 44		17. Szerda	5 23	17 53	20 50	12 24	
2. Kedd	5 03	18 24	12 03	21 12		18. Csütörtök	5 25	17 51	21 28	13 28	◀
3. Szerda	5 05	18 22	13 24	21 49	▶	19. Péntek	5 26	17 49	22 16	14 26	
4. Csütörtök	5 06	18 20	14 40	22 36		20. Szombat	5 27	17 47	23 15	15 17	
5. Péntek	5 07	18 18	15 45	23 36		21. Vasárnap	5 29	17 45	---	15 59	
6. Szombat	5 09	18 16	16 37	---		22. Hétfő	5 30	17 43	0 23	16 32	
7. Vasárnap	5 10	18 14	17 17	0 45		23. Kedd	5 31	17 41	1 38	17 00	
8. Hétfő	5 11	18 12	17 47	2 00		24. Szerda	5 33	17 39	2 56	17 23	
9. Kedd	5 13	18 10	18 11	3 16		25. Csütörtök	5 34	17 37	4 16	17 43	
10. Szerda	5 14	18 08	18 30	4 30	○	26. Péntek	5 35	17 35	5 37	18 03	●
11. Csütörtök	5 15	18 06	18 47	5 41		27. Szombat	5 37	17 33	6 59	18 23	
12. Péntek	5 17	18 04	19 03	6 50		28. Vasárnap	5 38	17 31	8 22	18 46	
13. Szombat	5 18	18 01	19 20	7 57		29. Hétfő	5 39	17 29	9 47	19 13	
14. Vasárnap	5 19	17 59	19 37	9 04		30. Kedd	5 41	17 27	11 11	19 47	
15. Hétfő	5 21	17 57	19 57	10 11							
16. Kedd	5 22	17 55	20 21	11 18							

OKTÓBER

A természetet már megihlette az a sorvasztó, enyészto lehelet, mely egyelőre a „halál” csíráit növeli – a megújulás jegyében. De a megváltást meg kell előznie a fehér takarónak, annak a szűztiszta szemfedőnek, melyet előbb ráborít a természet nagy mestere egy elmúlt élet napjaira, hogy e hópalást alatt majdan új csírái fakadjanak a jövő reményeinek. A nagy mindenség is mintha előkészületeket tenne erre a nagy természeti procedúrára, bágadt, kihalt mindenfelé, szürke köd veszi körül; e szürkéségből ki-kikandikál a bágadt őszi napsugár, a vonuló szárnyasok hívogató szózata, mit messze-messze hord el az őszi szél – visszhangra már nem talál. Füttyül, sívít az őszi szél, behatol minden zig-zugba, erdők titkaiba, a nádasok labirintjaiba, hangos szóval, mintha takaródót fújna a még hátra maradt szárnyasoknak. A kékségen lassan tovavonuló hieroglyphpek, ékbe futó vonalak is erről adnak hírt – a tekintetnek. A magasból lecsengő érdes búcsúszavak mindenikéből úgy vesszük ki, mintha szíves „isten hozzád”-ok csengének felénk, mi oly meghatóan érinti a vadászszív érzelemhúrját, hogy önkénytelenül is felsóhajtunk: „Isten veletek, szép szárnyasaink!” És mennek a „ledérek”, kik „éghajlatot cserélnek.” A kényesebbek már el is mentek, de amelyek a kozmikus „hatányok” iránt nagyobb ellentállásra képesek s főleg a hőség és villamosság behatásai iránt kevésbé érzékenyek, azoknak csak e hóban borzadozik meg a tolla, az idege a mehetnémség sugalmától, titkos érintésétől és hallgatnak az őszi szellő sugallatára: „repülj madár, repülj!...”

És repülnek azok, akik a nagy láncolatban sorra következnek: a kevésbé érzékeny ragadozó madarak, pacsirtafajok, gémekek, sneffek, a megkésétt fűrjek, továbbá a bibic, szárcsa, vízitúyúk és a vízcicsibék fajai stb. Az erdei szalonka is igényeszerű vándorlásban, (helyesebben költözködésben) van. A sokféle vízi szárnyas is folytonos jövés-menésben van és a vadlúd gágogása is mindinkább hozzájárul a vonuló szárnyasok hangversenyének élénkítéséhez.

A szarvas rigyete e hóban minden körülmények közt határozott jelleget ölt s a végleges befejezéshez jut. Minél később veszi kezdetét a „bögés”, annál rövidebb lefolyású az, ellenben a korai „orgonálás” tartós hosszadalmas lefolyásra enged következtetni. Az első akkordok egyébiránt mindig a meteorológiai okokkal állnak összefüggésben. A hangnélküli agancscsörtölések a „bögésnek” küszöbön létét jelentik be.

Remetei Kóváry János: Vadász Naptár (1914)

OKTÓBER

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Szerda	5 42	17 25	12 31	20 32		17. Péntek	6 05	16 54	21 01	13 11
2. Csütörtök	5 44	17 23	13 41	21 28	☾	18. Szombat	6 06	16 52	22 04	13 55
3. Péntek	5 45	17 21	14 37	22 35		19. Vasárnap	6 08	16 50	23 14	14 31
4. Szombat	5 46	17 19	15 20	23 49		20. Hétfő	6 09	16 48	--- --	15 00
5. Vasárnap	5 48	17 17	15 52	-- --		21. Kedd	6 11	16 46	0 29	15 24
6. Hétfő	5 49	17 15	16 16	1 03		22. Szerda	6 12	16 44	1 47	15 45
7. Kedd	5 51	17 13	16 36	2 17		23. Csütörtök	6 14	16 43	3 06	16 05
8. Szerda	5 52	17 11	16 54	3 28		24. Péntek	6 15	16 41	4 28	16 24
9. Csütörtök	5 53	17 09	17 10	4 37		25. Szombat	6 17	16 39	5 51	16 46
10. Péntek	5 55	17 07	17 26	5 44	☉	26. Vasárnap	6 18	16 38	7 18	17 11
11. Szombat	5 56	17 05	17 42	6 51		27. Hétfő	6 19	16 36	8 46	17 42
12. Vasárnap	5 58	17 03	18 01	7 58		28. Kedd	6 21	16 34	10 12	18 24
13. Hétfő	5 59	17 01	18 23	9 05		29. Szerda	6 22	16 33	11 29	19 17
14. Kedd	6 00	16 59	18 50	10 12		30. Csütörtök	6 24	16 31	12 33	20 23
15. Szerda	6 02	16 57	19 24	11 17		31. Péntek	6 25	16 29	13 21	21 37
16. Csütörtök	6 03	16 55	20 07	12 18						

NOVEMBER

Az „erdők királyának” utolsó akkordjaival a cserkész-puska szegre kerül; hanem annál nagyobb örömmel szedjük elő a kedvenc elegendő-csövű duplát, ha ugyan a szerencsés körülményük lehetővé teszik, hogy hazánk legnemesebb erdei vadjárja, a medvére, vagy pedig az erdők bőséges fekete mumusára, a félelmes vadkanra emelhetjük hébe-hóba fegyverünket. Ambíciózus vadász különben a fő- és őzvad-suták, agancsait lehányt őzek, üzekedő dámvadok, borjak lepuskázásában alig is talál érvet; egy-egy szép vadkan elejtése azonban mindig nemes hevéllyre izgat s tovább álltatja a nemes szenvedélyt, - nem is szólva a medvéről, melynek vadászata a misztikus vadon kietlenjében, egy szál golyóval állva vele szemben, - a valódi férfiúi gyönyörök legélvezetesebbike marad mindenkoron.

A kószáló fővad lassanként visszavált szokott pagonyába. - A sörtevad ruhetéshez készül, mi célból az erdei pocsolják körül csoportosul. A borz földszánczai közt tartózkodik, honnét csak éjjel jár ki bagzás végett. - A nyulak e hóban mindenütt találhatók, de leginkább a szőlőkbe és sűrűsőkbe veszik magukat; de az erdőn is egyre szaporodik a nyúl, eső után (napfényes idővel) azonban a síkon fekszenek el legnagyobbbrészt a nyulak, míg a zimankó ismét a jobban fedő búvóhelyekre vonulni nem kényszeríti őket. Oly helyeken, hol erdő közel nincsen, a nyulak ligetek, bokrok, házak s faluk mellé húzódnak. Hóval, hideggel a kertekbe is ellátogat a nyúl, sőt a temetőknél is elfekszik. Általában erdők híján, késő ősszel az emberi lakók közelében szeret megvonulni a fűles. Dérrrel, vagy szélcsöndes enyhe idővel többnyire sík, egyenes téreken, őszi szántásokban fekszenek a nyulak, ellenben nedvesebb időjárással a szárazabb helyeket keresik, kemény faggal mindenütt lehet őket találni. Tíz fokot meg nem haladó hideggel a mezőn fekszenek; síkra fagyott hóval nem tudván maguknak kaparni, az erdőben találhatók, széllal pedig, ha csak hóval vagy esővel nincs keverve, kivétel nélkül a mezőn fekszenek, de gödrökben is találhatók. - A róka leginkább a sűrűst bújja ugyan, de olykor a szántóföldeken is rábukkanhatni. - A fogoly nádas réteken, parlagszőlőkben, kukoricaföldeken, vesszősőkben, általában sűrűs helyeken tanyázik, de olykor magasságú tarlókon is rebbenthető.

Lakatos Károly: Vadász-mesterség könyve (1903)

NOVEMBER

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Szombat	6 27	16 28	13 56	22 53	☾	17. Hétfő	6 51	16 06	23 24	13 27	☾
2. Vasárnap	6 29	16 26	14 23	---		18. Kedd	6 52	16 05	---	13 48	
3. Hétfő	6 30	16 25	14 44	0 07		19. Szerda	6 54	16 04	0 40	14 07	
4. Kedd	6 32	16 23	15 02	1 19		20. Csütörtök	6 55	16 03	1 58	14 26	
5. Szerda	6 33	16 22	15 18	2 28		21. Péntek	6 57	16 02	3 18	14 46	
6. Csütörtök	6 35	16 20	15 33	3 35		22. Szombat	6 58	16 02	4 42	15 08	
7. Péntek	6 36	16 19	15 49	4 41		23. Vasárnap	7 00	16 01	6 10	15 36	●
8. Szombat	6 38	16 17	16 06	5 48		24. Hétfő	7 01	16 00	7 39	16 12	
9. Vasárnap	6 39	16 16	16 27	6 55	○	25. Kedd	7 02	15 59	9 04	17 01	
10. Hétfő	6 41	16 15	16 52	8 02		26. Szerda	7 04	15 58	10 17	18 04	
11. Kedd	6 42	16 13	17 23	9 08		27. Csütörtök	7 05	15 58	11 14	19 17	
12. Szerda	6 44	16 12	18 03	10 10		28. Péntek	7 06	15 57	11 56	20 36	
13. Csütörtök	6 45	16 11	18 53	11 06		29. Szombat	7 08	15 56	12 26	21 54	
14. Péntek	6 47	16 10	19 52	11 53		30. Vasárnap	7 09	15 56	12 50	23 08	☾
15. Szombat	6 48	16 09	20 59	12 31							
16. Vasárnap	6 50	16 07	22 10	13 02							

DECEMBER

Fehér lepel, hótakaró fedi a földet, köd ül az égen, nyomasztó csend terjeng a szunnyadó természet ölén mindenfelé. A levegőt, lomha szárnyaikkal nagy fekete madarak szeldekítik, érdekes krakógó hangjuk messze rémesen hallatszik, hogy kár ... kár ...

Nincs ezen kívül semmi hang, semmi nesz, még a szellő is elpihen a kiálló növényi vázák s az erdő lombtalan fáit közt; s ha mégis a sivitő északi szél egy-egy nótára is gyűjt, a libegő falevelek már nem tapsikolnak a múlt óról ismert koncertnek. Nagyon kevesen el vannak. Társai már mind ágról szakadtak, feküdtek a mulandóság nagy avar sírjába s hogy múlásuk még könnyebb legyen – ráborult a hideg, fehér szemfedő. De ez a „fehér szemfedő” képjeles írással van tele rajzolva, cifra ákombákokkal, melyek azonban a vadásznak korántsem megfejtethetlen írásjegyek, sőt titkokat tár fel azoknak, kik szívükön viselik az erdő lakóinak sorsát jobban, rosszban; ezek olvasni tudnak belőle. Ez a telerajzolt fehér szőnyeg ugyanis az a vadásznak, ami a térkép az óceánok hajósa kezében; csakhogy azok a különböző pontok, vonalak rajta nem szigeteket, fokokat jelentenek, hanem életmagyarázatokkal szolgálnak, mert hisz a vad nyomai, életjegyei rajzolódnak bele a hótakaróba. Ebből aztán könnyű kiolvasni a pagonyok titkait: kedves vadjaink jelenlétét, számarányát, vonulási irányát s minden mozzanatát megmagyarázzák. De megmondják azt is, hogy a hivatlan vendég nem-e tett látogatást vadjainknál és hogy látogatása mi eredménnyel járt; egyúttal útmutatást is kapunk az esetleg megismétlendő látogatás kellő fogadtatására. A vadak elvonultsága miatt különben most az életjelenségeknek kevés nyomát találjuk; a madárélet pedig egészen szegény. Itt-ott, egy-egy húros, vagy kósza fenyves madárcsapat kering; mintha hangtalan hangokat riszálnának stimulatlan szerszámjaikon. Az apró madarak közül a széleken sármányok, piros mellű pirókok, csettegő ökörszemek, borzas, fázékony cinkék tünedeznek fel. A fekete rigók az erdőből a kertekbe helyezik át tartózkodási helyüket s jönnek-mennek folyton nyugtalanul. Nagy hideggel a harkályok is az emberi lakok közelét keresik s szorgalmas kalapácsolásuk most már vajmi ritkán hallatszik az erdő csöndjében, a kerg szutyóka (*Dendrocopus minor*) is inkább a kerti almafákon berregteti kis kalapácsát, mint az erdei fák odvain. A madarak helyváltoztatásai miatt a völgyek és berkek szárnyas világát egészen átváltozottnak találjuk és ezek közt nem hiányzik a káros elem: a gyilkos héja, karvaly, vándor sólyom, melyek utánuk vonulnak, az ember közelében védelmet kereső szárnyas madárnépnek. A lomhán gunnyasztó ölyvek is minduntalan szem elé kerülnek, sőt imitt-amott egy-egy itt cseppent vércsét (*Cerelmeis tinnunculus*), sőt nagyon fehéredő kabát (*Circus cyaneus*) is látunk. A réti sasokat (*Haliaeetus albicilla*), sem hordja el mind a zimankó, nagy hóállás mellett aztán, jaj a vadászterület nyúljainak.

Remetei Kőváry János: Vadász Naptár (1914)

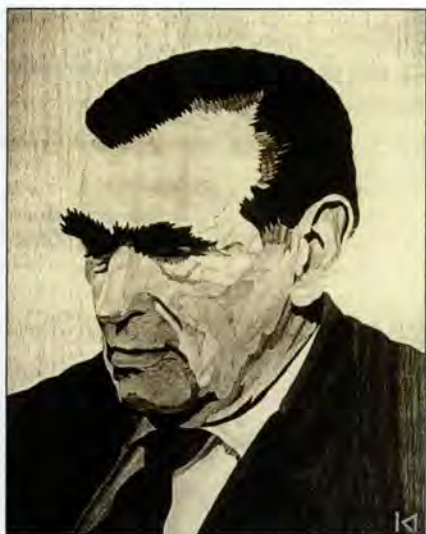

DECEMBER

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Hétfő	7 10	15 55	13 09	-- --		17. Szerda	7 26	15 54	-- --	12 30
2. Kedd	7 11	15 55	13 25	0 18		18. Csütörtök	7 27	15 54	0 55	12 48
3. Szerda	7 13	15 54	13 41	1 26		19. Péntek	7 28	15 54	2 13	13 08
4. Csütörtök	7 14	15 54	13 56	2 32		20. Szombat	7 28	15 55	3 36	13 32
5. Péntek	7 15	15 54	14 13	3 38		21. Vasárnap	7 29	15 55	5 03	14 03
6. Szombat	7 16	15 54	14 32	4 45		22. Hétfő	7 29	15 56	6 30	14 44
7. Vasárnap	7 17	15 53	14 56	5 52		23. Kedd	7 30	15 56	7 50	15 40
8. Hétfő	7 18	15 53	15 25	6 59	○	24. Szerda	7 30	15 57	8 57	16 50
9. Kedd	7 19	15 53	16 02	8 03		25. Csütörtök	7 31	15 57	9 47	18 09
10. Szerda	7 20	15 53	16 48	9 01		26. Péntek	7 31	15 58	10 24	19 30
11. Csütörtök	7 21	15 53	17 45	9 51		27. Szombat	7 31	15 59	10 51	20 49
12. Péntek	7 22	15 53	18 50	10 32		28. Vasárnap	7 31	16 00	11 13	22 03
13. Szombat	7 23	15 53	19 59	11 05		29. Hétfő	7 32	16 00	11 30	23 14
14. Vasárnap	7 24	15 53	21 11	11 31		30. Kedd	7 32	16 01	11 46	-- --
15. Hétfő	7 25	15 53	22 25	11 53		31. Szerda	7 32	16 02	12 02	0 22
16. Kedd	7 25	15 53	23 39	12 12	☾					

MORZSÁK

SZÉCHENYI ZSIGMOND ÉS A MADARAK

Széchenyi Zsigmond az ötvenes évek első felében Balatonyörökön lakott és a keszthelyi Helikon Könyvtárban dolgozott, mint „állományon kívüli segédező”. Innen küldte el megfigyelését az Aquilának, a Madártani Intézet évkönyvének. Akkoriban még nem igazán jelenhettek meg publikációi, ezért az alábbi megfigyelés rövid leírása a háború utáni elsők közül való – ha nem éppen az első.

„Hajnalmadár Keszthelyen. 1954. III. 24-én a déli órákban, a keszthelyi Helikon – Könyvtár ablakpárkányára szállt egy hajnalmadár (Tichodroma muraria), melyet 10 m távolságról vagy negyedóráig figyelhettem, miután a párkányról néhány perc múlva a ház falára rebent. Még a kastély tulsó oldalán is láttam a falon. Délutánra nyomaveszett.”

Érdekes módon a Madártani Intézet évkönyvében több megfigyelésére nem akadtam

rá, pedig könyveiben is több madártani megfigyelés szerepel.

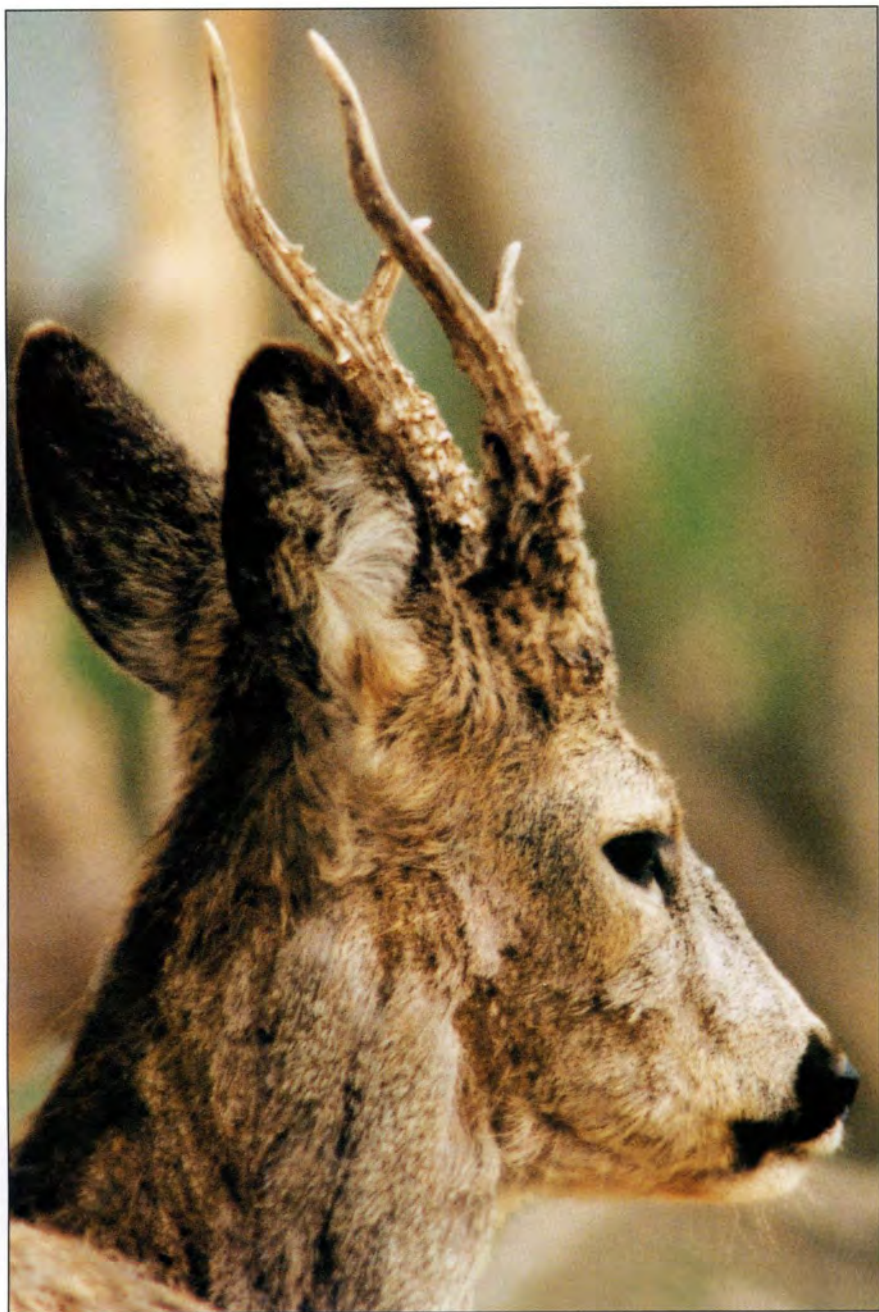
Erről tanúskodik egyebek mellett az a rövid nekrológ is, amely a szintén az Aquila 1969-70-es kötetében látott napvilágot. (Az évkönyv egyébként – feltehetően anyagi okok miatt – csak 1973-ban jelent meg!)

„Széchenyi Zsigmond, született Nagyvárdon, 1898. I. 23-án. Vadászati író, akinek tiszta magyarsággal írt vadászati könyvei a helyes fogalmazásra oktatták a magyar zoológusokat, nem csak szórakoztattak. Könyvei a magyar vadászirodalom remekei. Nem volt ornithológus, vadászember volt egész életében, de akár az »Így kezdődött« vagy az »Afrikai tábortüzek« c. könyveit olvassuk, láthatjuk belőle, hogy érzéke volt a madármegfigyelésekre. Vadászott Kelet-Afrikában, Egyiptomban, Szudánban, Indiában, Alaszkában, mely útjairól és hazai vadászatairól 10 könyvében számolt be. Intézetünkkel Fehér-tavi libavadászatai után vette fel a kapcsolatot. Meghalt Budapesten, 1967. IV. 24-én.”

A nekrológba apró hiba csúszott, hiszen az »Így kezdődött« című könyv címe helyesen »Ahogy elkezdődött...« A megjelent könyvek száma is emelkedett az utóbbi években, hiszen megjelent a Szarvasok nyomában (mely ugyan tartalmazza az 1948-ban megjelent Szarvas selejtezését is) és a Trófeáim bemutatkozna, valamint egy válogatás Vadászat négy földrészén címmel.)

Érdekes, hogy Széchenyi Zsigmond nem csupán az élő, hanem a porcelánmadarakat is szerette. Kész gyűjteménye volt belőlük. Budapesti, Szentkirályi utcai szobájának falára mennyezetig erő fa volt felfestve, melynek »ágain« megannyi porcelánmadár állt kis lábazon.

K. ZS.

Selejt özbak

Figyelő ózsuta

Tél végi őzcsapat

Suta gidájával

Ígéretes őzbak téli szőrben

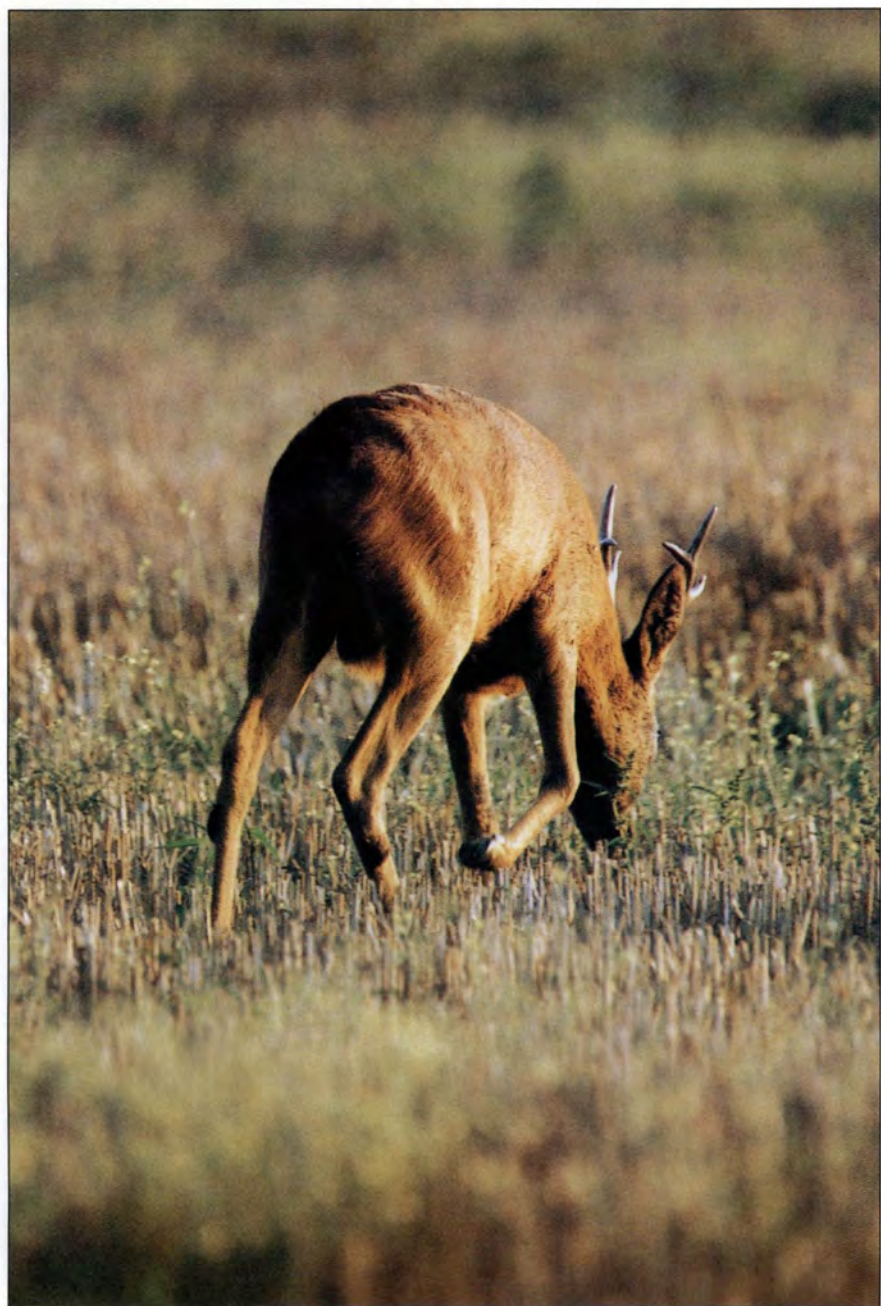
Agancstisztítás idején

Kíváncsian figyelő bak

Hibás agancsú őzbak

Kereső őzbak

Harc a territóriumért

Őznász idején

Hevesen udvarló bak

Borítás

Fiatál őzbak

TITOKZATOS VADUNK: AZ ŐZ

„Aki azt állítja, hogy ért az őzhöz, az hazudik, vagy festi magát”, tárta szét kezét az öreg fővadász, amikor érdeklődésem tárgyát előadtam neki. Hogy ez nem a saját rigolyája, arról az anyaggyűjtés során sokszor meggyőződhettem. A tudományban közhely a paradoxon: minél többet foglalkozik valaki egy problémával, annál pontosabban látja, mennyi mindent nem tud róla, milyen sok dologra nem talál magyarázatot. Fokozottan érvényes ez legkisebb nagyvadunkra.

Vajon miért?

Hisz az őz az egész ország területén él. Állományát csaknem 300 000-re becsülik, éves hivatalos terítéke az utóbbi években 35 és 45 ezer között mozgott, ami igen széles körű tapasztalati anyagot, vizsgálható adatsort jelent. A „hivatalos” jelzót azért érdemes hangsúlyozni, mert az őz közismerten „hátizsákos” vad, az orrvadászat leggyakoribb tárgya. Az illegálisan

elejtett őzek mennyiségéről fogalmunk sincs, az általam megkérdezett nagy tapasztalattal vadászok a tényleges teríték 30–100 százalékára tették ezt a számot, ami igen viszonylagossá teszi a nyilvántartott adatokat.

Általános elterjedtsége ellenére viszonylag kevés megbízható tudományos adatunk van róla. Pedig az őz – ellentétben például a vaddisznóval vagy a gímmel – erősen helyhez kötött vad, ami megfigyelését elvileg könnyebbé teszi.

Ebben az összeállításban arra teszünk kísérletet, hogy összegyűjtsük azokat a dolgokat, amit *biztosan tudunk*, s azokat amelyekben *teljesen bizonytalanok vagyunk* az őzzel kapcsolatban. Bemutatunk két olyan vadászterületet is, ahol az őzre a szokásosnál sokkal nagyobb figyelmet fordítanak. Az ország két végén nagyon hasonló módszerekkel próbálják javítani az állományt, és nagyon hasonló eredményre jutottak.

Szolnok: eretnek nézetek

„Boldogok lehetünk mi is, meg az az őz is, amelyik ide született”, kezdi Kővári Ferenc Jász-Nagykun-Szolnok megye fővadásza. Bizvást kijelenthetjük – amit más vadfajok esetében nehéz egyértelműen eldönteni –, hogy ebben a megyében él ma Magyarország legjobb minőségű őzállománya. Persze lehet, hogy Csongrád, Békés vagy Heves déli része apre-hendálna, az adatok azonban beszédesek. Évről évre innen kerül ki a szezon legnagyobb agancsa (2000-ben és valószínűleg 2002-ben Csongrád megye mutatott be a szabályt erősítő kivételt: először az árpádhalmi 208,13 pontos, majd a földéaki 208,37 pontos bakkal), itt a legmagasabb az kapitális tróféák aránya: 2001-ben 84 darab aranyérmes bak esett, közülük

16-nak volt 600 gramm, 2-nek pedig 700 gramm feletti agancsa. A Nimród 2002/7. számában közölt összehasonlító adatsor szerint a kisebb tájegységeken az 1991–2000 között zsákmányolt 10 legjobb agancs átlagpontszáma alapján az Észak-Nagykunság az 1., a Dél-Nagykunság a 3., a Jászság és Tápíosiág az 5. helyen áll. A Milleniumi Vadászati Évkönyv 2001. adatai szerint az érmesarány 1990 és 1999 között országosan 4,9 és 8,9% között mozgott. Szolnok megyében ez 25% körül alakul, a bérvadászat során elejtett bakok esetében pedig 38–42%! Szolnokból származik a magyar ranglista 1. és 2., egyszersmind a világranglista 2. és 3. helyezettje: az 1975-ös jász-kiséri (231,53 IP) és az 1993-as abádszalóki

(230,75 IP) bak. Nem alaptalan tehát a feltételezés, hogy a Szolnok megyei vadászok jól bántanak az őzzel. Mindezek ellenére erősen szkeptikusak az állományjavító emberi beavatkozás eredményességével kapcsolatban.

„Vadgazdálkodunk, csak éppen a vadadal nincs megbeszélve a dolog - véli Kővári. - Szerintem az agancsminőségben az élőhelynek, a táplálékviszonyoknak és a téli időjárásnak van alapvető szerepe. Az összefüggés azonban nem egyértelmű. Ha csak az élőhely lenne a fontos, akkor a jászkeséri, abádszalóki, a martonvásári bak élőhelyén, vagy Widtsköfleiben, ahonnan a svéd világrekord származik, azóta miért nem termelt ugyanaz az élőhely hasonlóan nagy bakot? Vagy nézzük a genetikát: hol vannak ezeknek a bakoknak az utódai? Hiszen több éven át örökítettek. Eppen ezért én nem hiszek abban sem, hogy a selejtezés lényegesen javítana egy állomány minőségén. A kírívó hibákat leszámítva alig tudja befolyásolni az agancsminőséget, de legalábbis sokkal kisebb jelentősége van, mint azt korábban gondoltuk. Semmi nem bizonyítja, hogy az agancsfejlesztő képesség öröklődik. Bizonyos agancsformák valószínűleg öröklődnek (valószínűleg a rózsá és a gyöngyöztőség is M.T.), a trófeaméret azonban nem. Márpedig manapság a nagyság, a súly a legfőbb értékmérő.”

Persze azért Szolnokban sem bíznak minden a véletlenre. A legtöbb társaságnak vannak vadföldjei, bár földet bérelni is nehéz, nemhogy venni: a 30 aranykoronás földekről egy gazda se szívesen mond le, mindenki maga gazdálkodik rajta. A megye erdőszűrése igen alacsony, 4,7 százalék körüli, s ennek jó része a Tisza, a Körös és a Zagyva árterében található. Jellemzőek a nagy táblák, amelyek télen igen rossz életfeltételeket adnak a vadnak. Ha a Hortobágytól Mezőtúrig fűtül a szél, és van 30 centi hó, akkor minden vad, s az őz is rá van utalva a vadászok segítségére. *„Ilyenkor persze etetünk, és mindenhova teszünk nyalósót is. Ez segíti a vadat az áttelelésben. Egy azonban bizonyos: a jó időjárás, elsősorban a gyenge*

tél mindig megtermi a nagy bakot.” Lehetőleg csak a sutagidákat lövik, a bakoknak megadják a lehetőséget, hogy megmutassák a képességüket. Addigra már megmutatja mi lakik benne és a másodéves bak agancsa már mégiscsak trófea.

Az állományt jelenleg 25 ezerre becsülik, 10-12 éve feleannyi, mintegy 12 ezer volt. A fővadász szerint az őz a megyében sok helyen még így sem érte el az eltartóképeség maximumát, amit az is mutat, hogy az érmesarány az utóbbi 15 évben nem változott, betegséget, degradációt nem tapasztalnak, a legtöbb suta 2-3 gidát vezet, tehát a populáció önvédő mechanizmusa sem indult be. A megye egyes részein 8-10 hektáronként él egy őz, itt már telített a létszám, de ahol 25 hektár jut egy egyedre, ott az állomány még növelhető.

Az élő őz elbírálása a területen bizonytalan. Elsősorban a kormegállapításban lehet nagyokat tévedni, még a bakoknál is, a suták korát pedig Kővári szerint a legtöbb vadász egyáltalán nem tudja megbecsülni. De még a kézben lévő agancs alapján sem lehetünk biztosak a dolgunkban. A Nimród 1996/4. számában ismertette egy német vizsgálat eredményeit. Ennek során 25 ismert korú őzbak alsó állkapcsát mutatták meg 117 gyakorlott vadásznak kormeghatározás céljából. Az egyéves őzbak korát a vadászok 61 százaléka állapította meg helyesen, az 5 évesnél idősebbek esetében azonban ez az arány 13%-ra csökkent. A fogkopás alapján történő kormeghatározásnál az átlagos tévedés 1,46 év volt. (Közismert, hogy a fogak kopását erősen befolyásolja az élőhely. Homokvidéken például a növényzetre tapadó homokszemcsék sokkal jobban koptatják a fogakat, mint másutt. M.T.) A vizsgálat során az őzeknek 34 adatát mérték meg, és kimutatták, hogy kor erős korrelációt mutat többek között az orrsővény hosszával, a szemlencse súlyával és a fogmagassággal. Az őz korát a trófea alapján tehát csak több tényező együttes figyelembevételével lehet pontosan megbecsülni.

Kővári Ferenc pár éve az ópusztaszeri országos őzkonferencián nagy fölhördülést váltott ki

felszólalásával, amelyben azt javasolta, hogy a nagy bakokat nyugodtan lövessük meg 4-5 éves korukban. Ott többen hevesen érveltek a klasztrikus 7 éves golyóérettségi kor mellett. Bögre András, az FVM munkatársa például elmondta, hogy a bírálatai mérések szerint a 7-8 éves bakoknak a legnagyobb az agancssúlya. „Honnan tudjuk, hogy annak a 8 éves baknak 5 éves korában nem volt-e még nagyobb agancsa?», fejtegeti Kóvári. Manapság, amikor a legtöbb apróvadás társaság az őzből él, felelőtlenség egy kapitális bakot még 2-4 évig kint hagyni a területen. Semmi nem bizonyítja, hogy 7 évesen lesz a legnagyobb agancsa, és azt sem, hogy utódai öröklik a képességét. A golyóérettség meghatározása nagyban függ a nézőponttól. A hatóságnak nyilván mások az érdekei, mint a gyakorló vadgazdának vagy egy bérvadásznak. Hogy mikor lehet meglőni egy őzbakot, ebben sok a szubjektivitás. A gazdálkodásban az a cél, hogy minél több nagy agancsú bakot lőjünk. Ez negatív szelekció, aminek azt kellene eredményeznie, hogy elfogyanak a jó bakok. Mégsem fogytak el. Szerintem nem az a döntő, hogy mit hozunk be a területről, hanem az, hogy mit hagyunk kint. A vadászati felügyelőségek a tradíciók alapján ragaszkodnak a 7 éves golyóérettségi korhoz, és a korosztályviszonyok szakirodalomból ismert szabályozásához. Pedig azt nem lehet egy séma alapján megítélni, hogy egy adott területen hogyan is alakulnak a korosztályok, mi a követendő gyakorlat. Ha például van a területen 10 darab jó 500 grammos középkorú bak, nem történik semmi, ha ebből kettőt meglövetünk. Különösen, ha ott vannak mögöttük a reménytelen fiatalok. Ha azonban mindhárom középkorú 400 grammos bakunkat lelőjük, öreg bak pedig nincs, akkor tényleg baj lehet.”

A Nimród 2002/8. számában dr. Gazdag Ferenc közli az NDK-beli Strubbe professzor 1958 és 1981 között végzett vizsgálatának eredményeit. Hackel környékén a 181 jelölt őzbak 3%-a kétéves korban, 32%-a háromévesen, 33%-a négyévesen, 18%-a öt évesen, 9%-a pedig

ennél idősebb korban rakta föl a legjobb, leg súlyosabb agancsot.

Beszélgetésünkbe élő példákkal kapcsolódik be Kovács András, a Tiszamenti Vt. vadőre, a megye egyik legtapasztalabb hivatásos vadásza. „Ismerem a területemen egy igen jó bakot. Meg is találtam a két hullott agancsát, az egyik ősszel 250, a másik tavasszal 231 gramm volt, szóval a trófea 600 gramm körül lehetett, de egy évvel korábban, amikor nem találtam tőle hullott agancsot, még nagyobb volt. Nem lehetett elévesztetni, mert közvetlenül a rózsza fölött egy plusz kis ágat fejlesztett mindig. Tavaly 5 évesre becstültem, és nem lövöttem meg. Idén pedig nem találom sehol. Lehet, hogy elpusztult, orrvadász lopta el vagy autó ütötte el. Azt nem hiszem, hogy elvándorolt, mert ha másutt lövik meg, tudnék róla, fölismerném a trófeát. A helyén idén egy egyéves bak áll, a környéken nincs hasonlóforma bak.”

„Erre azt is mondhatnám, hogy András hűtlen kezelést követelt el, hiszen kivett a társaság zsebéből 1,5 millió forintot – miközben a törvény szerint járt el!” – fűzi hozzá Kóvári Ferenc csak félig tréfásan.

Azt mondják, az őz helyhez kötött vad, ezért könnyű figyelni, s bizony gyakran hallani, hogy egy területen több éven át ismernek és tartogatnak egy-egy bakot. Én magam is több ilyen bakot ismertem saját területünkön. Ezeknek a kifigyelt bakoknak legtöbbször az lesz a sorsuk, hogy elvesznek. Idén valahogy nem találom, mondja tanácstalanul az illetékes vadőr. Ugyanakkor váratlanul másik, ismeretlen bakok jelennek meg. A 2002-ben Csongrádban lőtt két legnagyobb bakot egyáltalán nem ismerték korábban. Illetve egyiket ismerték: idén február óta. Előtte még a szomszédban sem látták. Márpedig egy 750 grammos agancsot nehéz elnézni vagy elfelejteni! A szakemberek egybehangzó véleménye, hogy idős, legalább 8 éves bakról van szó.

Am az ember erősen elgondolkozik, mégiscsak van némi igazsága annak a sokat kárhozatott elvnek, amely szerint azt az őzet kell meglőni, amelyik jól keresztben áll...

„Régebben úgy gondoltam, érték az őzhoz, az utóbbi években azonban egyre jobban elbizonytalanodom, fejtegeti Kovács András. Volt például egy bakom, amelyiket 5 évesre taksáltam. Aztán megtaláltam a hullott agancsát, és rögtön láttam, hogy legalább 8 éves. A mi vadászárságunknak mindkét szomszédjában lényegesen nagyobb bakok vannak, mint nálunk. Lát szólag ugyanolyan az élőhely, a növényzet, ráadásul mi télen sokkal többet etetünk, mégis tőlünk jobbra is, balra is van 700 grammos bak, nálunk meg nincs. Pedig mi a nyúlból élünk, csak néhány bakot lövünk bérvadászsal, a tagok pedig csak az apraját lövik, pozitív a szelekció, tehát elvileg bukdácsolnunk kellene a nagy bakokban. Azt mondjuk, az őz helyhez kötött vad. A gödöllői egyetem vezetésével indult most egy kutatás, amelyben az őz migrációját vizs-

gáljuk rádióelemetriás módszerrel. A szomszédos Tiszapüspöki Vt. területén 10-12 darab egyéves bakot jelöltek meg a tavasszal. Az egyik a befogás helyétől 5 km-re állt be, ott talált tanyát magának. Egy másik 15 km-re vándorolt el, de azóta nem találják. Nem akarok a tudományos értékelés elébe vágni, de ezekből a példákból is látszik, hogy az őz valószínűleg sokkal messzebbre elvándorol, mint eddig gondoltuk. Ahol sűrű az állomány, a fiatal bakokat az öregek kegyetlenül elverik, s ők gyakran csak igen messze találhatnak maguknak territóriumot. És legtöbbször kegyetlen, kiellen hely jut csak nekik. Több olyan szép 3 éves 450-es bakom volt, amelyeket persze nem lövtem meg, aztán eltűntek a területről. Szerintem a bak 4 éves korára megmutatja, mit tud. Persze lehet abban reménykedni, hogy 10 éves korában is hoz majd egy jó agancsot, de ugyan mi értelme?”

Rossz a trófeabírálat jelenlegi rendszere

A Tengelicen élő Farkas Dénes évtizedek óta foglalkozik az őzrel. Számos kutatási programban vett részt, több cikke jelent meg a szakajtóban. A Fácánkerti Vadbiológiai Állomás munkatársaként és 21 évig vadász-mesterként is leginkább az őz foglalkoztatta. Vadászszobájában többtucatnyi trófea sorakozik a falakon, íróasztalán pedig hullott agancsok. A foteleket is őzbőr borítja, sárga, nyári szőrrel. Ma már nyugdíjas, jelenleg egy az őzről szóló könyvön dolgozik, amelyben tapasztalatait foglalja össze. A Vadászkamara nemrég megbízta, hogy tegyen javaslatot a jelenlegi trófeaeértékelési rendszernek a kor követelményeivel való igazítására. Ez természetesen nem az érvényben lévő nemzetközi bírálati képleteket érintené, hanem a magyarországi bírálat rendjét, a bemutatási kötelezettséget, a mínuszpontok adásának feltételeit, a szankciókat, elsősorban a bírságolást. A munkába több szakembert is bevont, de az őzrel ő maga foglalkozik. Ma a trófeabírálat bizottságok mínusz 1-3 ponttal minősíthetik a hibás lelővéseket, ha fiatal vagy középkorú reményteljes bak kerül terütekre. A

végrehajtási rendelet részletesen leírja, milyen trófea tekintendő ígéretesnek. Mínusz 1 pont esetén a bérvadászati érték 20%-át, de minimum 20 ezer Ft-ot, mínusz 2 esetén 50%-át, de minimum 50 ezer Ft-ot, mínusz 3 pont esetén 100%-át, de minimum 100 ezer Ft-ot kell büntetésként befizetni a vadászatra jogosultnak. Ugyanez a rendszer a gim-, däm- és a muflontrófeák elbírálásánál.

A pénzbüntetési megoldást 1995-ben vezették be. Eredménye az lett, hogy radikálisan lecsökkent a hibásnak minősített lelővések aránya. Korábban ez évtizedekig 7% körül mozgott, most nyomban 0,5 százalékra súlylyedt. Azt persze csak a legnaivabbak föltételezik, hogy ennyire megnőtt a vadászok szaktudása és fegyelmezettsége. Persze nyilván jobban megnézik, mire lőnek vagy lövetnek, ám valójában a vitatható esetek jó része nem kerül a bírálóbizottságok elé. Az is bevett gyakorlat, hogy a bizottság nem rója ki a jogos mínuszpontot, például magasabb kort állapít meg, mert nem akarja kivenni a vadgazda zsebéből a bevételt. Akad olyan megye, ahol évek óta

nem adtak mínuszpontot, mert a hatóság nem ért egyet a rendszerrel. De hallani olyan megyéről is, ahol a tavasszal behozott mínuszpontos bakokat azzal a föltétellel nézte el a bizottság, hogy a vadászatra jogosult spektíveket vesz a hivatásos vadászainak, hogy pontosabban megnézhessék a lelövendő trófeás vadat.

Nem is beszélve arról, hogy a pénzbírság csak a *bérvadászatra* vonatkozik. Ha magyar vadász a saját területén vagy vendégként ejt el mínuszpontos vadat, az nem von maga után pénzbüntetést. Pedig ő sem csinált semmivel sem kisebb kárt. Az egyes vadász a törvény szerint csak akkor kap büntetést, ha két éven belül kétszer ejt el szakszerűtlenül trófeás vadat: ilyenkor a vadászati hatóság bevonja a vadászjegyet és újra kell vizsgáznia. Ez azt jelentené, hogy kétfévente vígan lövöldözhetjük a reménytel fiatal agancsosokat, bár én ilyen jogcímmel történő vadászjegy-visszavonásról még nem hallottam. Néhány társaság azonban szankcionálja ezt a házi szabályzatában. Egy bakonyi vt. például úgy döntött: aki mínuszpontos bikát vagy bakot lő, az annyi évig nem lőhet trófeás vadat (mármost a saját társaságánál), ahány mínuszt kapott. Követendő gyakorlat.

„Egy biztos: a jelenlegi rendszer rossz, mondja Farkas Dénes, és ez legélesebben talán az őznél mutatkozik meg. Mind a vadászt, mind a bírálót csalásra készíti. Így aztán fals eredmények születnek, egyes kutatók pedig ezekből vonják le – természetesen megalapozatlan – következtetéseiket. Ez a bírálati rendszer nem szolgálja az őzgazdálkodás ügyét. Legfőképp pénzbeszedésre jó. A vad tulajdonosa az állam, de semmit nem tesz a vad érdekében, csak büntetéseket osztogat. Az élő szarvasbikánál a kormeghatározás sokkal biztosabb, mint az őzbaknál. Aztán a szarvas esetében megbízható adataink vannak arra, hogy az agancs 10–12 éves korig valóban fejlődik, s utána is lassú a hanyatlás. Az őzbak esetében ez nincs egyértelműen igazolva. Aztán csak két fokozat van: jó és rossz élőhely. Mínuszpontot kap az a 3–6 éves bak, amelynek agancsa eléri a 300, rossz élőhelyen a 240 grammot.

Az élőhely minősége szempontjából sokkal finomabb differenciálásra volna szükség. Egy békési őzbakra egészen más szabályokat kell alkalmazni, mint mondjuk egy borszönyire. Számomra kétséges, hogy rossz élőhelyen van-e egyáltalán értelme mínuszpontot adni. Egy bizonyos alacsony mínuszpontos lelövési arányt – mondjuk 5%-ot – el lehetne ismerni tévedésnek. De aki hüllépi ezt, azt is máshogy kellene szankcionálni, például a lelövési keret csökkentésével. Az is a bírálati rendszer hibája, hogy ha egy külföldi vendég ejt el mínuszpontos vadat, nem viheti el a trófeát, amíg a vadászatra jogosult le nem mond a föllebbezés jogáról. A külföldi vadászok nemcsak az illető megyében, de néhány kijelölt helyen, például Budapesten, Győrben vagy Keszthelyen is lebíráltathatják a trófeáikat. Egy alföldi területről azonban nem mindig kísérik el őket több száz kilométerre, s akkor nem is tudnak nyilatkozni arról, hogy nem fellebbeznek. Úgy gondolom, nagyobb szabadságot kellene adni a területek gazdáinak. Szerintem nem szabad elítélni azt, aki időnként hibázik. Különösen az őzbakot és hozzá hasonlóan a dambikát a területen nagyon nehéz pontosan megítélni.”

Bizonyos határok között a tévedés joga mellett esetleg a döntés jogát is megadhatnák a vadászatra jogosultnak. Minden gyakorlati szakember tudja, hogy időnként egy bak „rossz helyen van”, például forgalmas kövesút közvetlen közelében vagy olyan tanyák mellett, ahonnan kijárnak a kutyák, esetleg olyan feltűnő helyen, ahol az orrvadász könnyen megtalálja. Az ilyen bakot meg kell lőni még akkor is, ha fiatal, mert másképp nagy valószínűséggel elvész. Aztán adódhat olyan vendég, aki peches vagy rosszul lő, mégis igen fontos lenne valamit lövetni vele. Egy-egy ilyen ritka esetben a vadgazda dönthet úgy, hogy a zsákmányhoz juttatás az egész terület szempontjából fontosabb érdek, mint egy reményteljes fiatal bak elengedése.

Farkas szerint az őzbaknál nem létezik egyetlen csalhatatlan jel, több tényezőt kell együttesen figyelembe venni: a nyak vastagsá-

gát, a testalkatot, az arcot, a viselkedést, a mozgást, no és persze magát az agancsot is. „*Én először a testet nézem, a habitust, a mozgást, a viselkedést. Ha ezek összhangban vannak, és egy bizonyos korra mutatnak, akkor már jó nyomon vagyok. Ezek után megpróbálom ráképzelné az agancsot, s ha ez is passzol, akkor nem tévedhetek nagyot*”, avat be titkaiha szakértőnk. De nemcsak az őznek, a vadásznak, vadórnek is van genetikája, azaz nem mindenkinek egyformán jó a szeme a bírálathoz. „*Abádszalókon Szabó Feri bácsi a legjobb szemű vadászokat választotta ki vadórnöknek. Ezeknek az egyszerű embereknek igen éles szemük volt a jószághoz, olyanok voltak, mint az a juhász, aki 500 birka közül is pontosan tudja, hogy melyiké. Sokszor megfordultam azon a területen, s nemegyszer tapasztaltam, hogy mire én föl-emeltem a távcsövet, kísérőm már szabad szemmel pontosan megállapította, milyen bak áll előttünk.*” Érdekességként ideírom annak az őzbolond idősebb osztrák vadásznak a véleményét, aki ilyen tanácsot adott a kormegállapításra: „*A testre ne sokat adj! Nézd meg az őzbaknak az arcát. És ha olyan az arca, mint ha neked igen sok puzsával tartoznának, akkor az tényleg öreg.*”

Abban azonban minden hozzáértő egyetért, hogy az őzbakot nem lehet biztosan elbírálni 7-szeres nagyítási távcsővel. Legalább a tavaszi idény előtt alaposan át kell nézni az állományt spektívtől. Ez nagyon megkönnyíti a vadászatot és a vadásztatást, hiszen akkor már nem azt kell nézni, hogy *milyen* bak áll előttünk, hanem csak azt, hogy *melyik*. Április elején kevés a takarás, az őz sokat mozog, az állomány még nyugodt. Ilyenkor van idő arra is, hogy a vadászok együtt megnézzék és megtanácskozzák a vitás eseteket, ki lehet várni, amíg minden oldalról megmutatja magát. A spektívnek nagy előnye, hogy nem kell túl közel mennünk, azaz nem zavarjuk meg a megfigyelendő bakot. Így könnyebb elkerülni a kellemetlen meglepetéseket a szezonban.

A genetika szerepével kapcsolatban Farkas Dénesnek is erős kételyei vannak. „*Köztsmert,*

hogy az őz csak a múlt század elején jelent meg az Alföldön. A Szolnok megyei kiváló állomány például a Tisza galériaerdőiből húzódott ki, ahol ma is gyenge minőségű agancsot növesztenek csak az őzek. Am elfoglalták a kiváló élőhelyet, és itt kialakult egy új ökotípus: nagyobb testű, erősebb csontozatú, nagyobb agancsú. Pár évtized alatt megváltozott ezeknek az őzeknek a genetikája? Aligha. Ezt a változatot a környezet hozta létre és az tartja életben. Példa erre az úgynevezett vérfrissítési akciók kudarca. A 70-es, 80-as években gyakran vittek alföldi őzeket, főként bakokat hegyvidéki és erdős területekre azzal a céllal, hogy az ottani állományt javítsák. Ezek a bakok egy-két éven belül alkalmazkodtak az új élőhely viszonyaihoz, semmivel sem növesztettek nagyobb agancsot, mint az ott őshonos kollégáik, és az utódaikban sem mutatkozott meg a kitűnő vérvonal. Az biztos, hogy a 6-os agancsforma öröklődik, mert a természet ezt találta legjobbnak. De már az sem bizonyos, hogy a gyilkos öröklődik.”

„*A vadászat ma nem szórakozás, fogalmazza meg sarkosan a véleményét Farkas, hanem racionális gazdasági tevékenység.*” Szerinte tudomásul kell venni, hogy mára az őz árucikk lett, s ez módosítja az állománykezelési elveket is. Legfőbb érték ma az agancs, és lehet nagy agancsot „csinálni”. Ha az őzet gondosan etetjük, akkor a jó kondíció minden bizonnyal nagyobb agancsot fog eredményezni. Ez a módszer az őznél a legeredményesebb, mert ez az egyetlen vadfajunk, amely télen növeszti agancsát. Ilyenkor szűk a táplálékbazis, és az őz kénytelen azt enni, amit fölkinálunk neki. A szarvas és a dám tavasszal és nyáron épít agancsot, amikor bőséges a természetes táplálékinálat, ezért az etetés szerepe sokkal kisebb. Az őznél viszont nagyon nagy különbség adódhat abból, hogy télen az állomány kapott-e rendszeres kiegészítést vagy nem. Fontos azonban, hogy az etetést korán kezdjük el. Az őz azt eszi, amihez hozzászokott, amit az élőhelyén talál. Az új takarmányra rá kell szoktatni. Ha kényszerhelyzetbe kerül, az

veszélyes. Ha télen hirtelen kell fölvennié az etetőből a szemes takarmányt, az ugyanúgy betegséget okozhat, mint ha tavasszal egyik napról a másikra megvonják tőle a kukoricát. Az őznek kicsi a bendője, azért télen 5-ször, nyáron 8-szor is eszik egy nap. Számára az egynapos éhezés is végzetes lehet. Télen nagyon keveset mozog, ha teheti egy lépést sem tesz, ezért Farkas szerint 100 hektáronként is kevés egy etető, még nagyobb sűrűsége van szükség. Az etetőt oda kell tenni, ahol az őz szeret tartózkodni: szélvédett helyekre, zavartalan fasorokba, erdőfoltokba. Az etetés „erkölcsi határértéke” az agancsnövesztő tápok adagolása. De a trófeakultusz eredményeként arról is hallani, hogy háznál nevelt őzbakokat „turbóznak föl”, aztán kiteszik őket a területre és meglövetik egy gyanútlan bérvadással.

A golyóérettségi korral kapcsolatban Farkas Dénes arra hívja föl a figyelmet, hogy igen nagyok az eltérések. Szederjei Ákos *Az őz* című könyvében 3-5 évet határozott meg, később azonban, amikor az OTB elnöke lett, a 8 évet tartotta jónak. Nagy Lajos, aki évtizedekig volt Békés megye fővadászja, azt mondta, akkor kell

meglőni a bakot, amikor a legszebb, 4-5 éves korában. Az agancsnagyság örökítésére nincs bizonyíték, ezért nem sok értelme van egy jó bakot túl sokáig az állományban tartani, mert egyre nő a kockázat, hogy elvesz. Farkas szerint a vadgazda legfőbb feladata, hogy az optimális létszámot és az ivararányt fönntartsa. A bakokat legalább addig meg kell hagyni, amíg megmutatják mire képesek. Ha a létszám és az ivararány rendben, s van elég jó bakunk, akkor a 4-5 éves korosztályban nyugodtan meglövet-hetjük a jó bakok *felét*. De a többit föltétlenül hagyjuk meg! Szerinte nincs igazolva, hogy az agancs 7-8 éves korig folyamatosan nő. Miként az emberek, az egyes őzek is eltérőképpen fejlődnek. Az egyik már 4 éves korban a csúcsra ér, a másik csak 8 esztendőskorában. Amiként az emberek között is akad olyan, aki már 30 éves korára megkopaszodik és öregnek néz ki, míg a másik még 50 évesen fiatalos és jó erőben van. A bakok éveikig való ápolgatását a szakember kétségekkel kezeli. „*21 évig voltam vadászmeister, de egyetlen bak volt, amelyet 3 évig ismertem.*” Farkas nem biztos benne, hogy az összes gombnyársas bakot azonnal

meg kell lóni. Kapitális bak szabad területen soha se lesz belőle, de következő éven fölrajkhat egy normális agancsot, s ha az gyenge is, mégiscsak igazi trófea. Ha azonban egy területen sok a gombnyársas, azon el kell gondolkodni, mert jelez valamit.

Farkas szerint az őz esetében semmi értelme maximálisan fönnttartható állományt megállapítani. Kártétele a mezőgazdaságban elhanyagolható, az erdőültésekben és a gyümölcsösökben pedig csekély, és könnyű ellene védekezni. Szerinte nyugodtan rá lehet bízni a vadgazdákra, hogy mennyi őzet tartanak fön. Erről a vadászoknak és a tulajdonosoknak kell megegyezniük. A mostani állománybecslések teljesen hamisak. A mai rendszer arra kényszeríti a vadászatra jogosultat, hogy hazudjon. A becslést egyáltalán nem a realitás határozza meg, hanem a megfontolások: ha valaki túl kevés őzet vall be, akkor nem kap elég lelővést a hatóságtól, ha viszont túl sokat (mondjuk annyit, amennyi ténylegesen van), akkor állománycsökkentésre kényszerítik, túl magas hasznosítást írnak elő neki.

Az sem általános törvény, hogy a hegyvidéki bakok gyöngék. A Bükkben vadászó barátom falán számtalan kiváló, vastag szárú őztrófeát láttam. Kérdésekre, hogy hol lőtte őket, azt felelte, hogy itt a hegyen, az erdőben. Több 400 grammos és egy aranyérmes trófea is akadt közöttük. Barátom elmélete szerint az erősen fedett terepen adva van az őz egyik legfontosabb életfeltétele: a nyugalom. S a másik: itt meg tudnak öregedni a bakok. Szinte kivétel nélkül, csontig lekopott fogú vén bakokat ló. De válogatásra, selejtezésre nincs lehetőség, hisz egy ilyen erdei bak évente legfőbb egyszerű-kétszer kerül szem elé.

„A jövő nagyvadja”

Az őzet már lassan 30 éve tekintjük a jövő nagyvadjának. Ez a jövő azonban csak igen lassan jövel. Pedig már a 70-es években arról cikkezett a szaksajtó, hogy az őz az a vad, amely az ország egész területén honos, minden vadász számára elérhető. Fönntartása nem igényel nagy befektetést és a környezetet sem terheli meg túlságo-

A golyóérettségi kor megítélésénél tisztázunk kellene, mi is őzgazdálkodásunk célja. Amikor a 60-as, 70-es évek szakemberei, Bertóti István, Studinka László és Szederjei Ákos a 8–10 éves érettség mellett tették le a garast, a vadász-társasági tagok bakvadászata volt a meghatározó, a bérvadászat nem volt jelentős. Aki a vadászat öröméért és a trófea gyönyöréért tartja az őzet, az nyugodtan várhatja ezt az időt. Ma azonban az őzbak az apróvadás társaságok egyik legfontosabb bevételi forrása, a gazdálkodás fő célja a bérvadászat. S bizony a gazdálkodás érdekei azt kívánják, hogy a termést minél előbb takarítsuk be, az elvesztés kockázatát csökkentjük minimálisra. Az elmúlt 30–40 évben jelentősen javult az úthálózat, nőtt a gépkocsik, különösen a terepjárók száma. Duplájára emelkedett a hivatalosan vadászók, és többszöröse a golyós puszkák száma, sokkal könnyebb illegálisan fegyverhez jutni. A gépjárműforgalom meredeken emelkedett, nőtt a vadlütések száma. Az orvvadászat objektív feltételei erősen megjavultak, s a rabsíkok legfőbb célpontja az őz, hiszen egyetlen lövéssel jelentős mennyiségű húshoz juthatnak, és hát egy őzzel egy ember kényelmesen „elbír”, pillanatok alatt beemelheti a csomagtartóba. Óriási kockázati különbséget jelent, hogy egy 500 grammos bakot 4 éves korában meglövetünk, vagy pátyolgatjuk még 3–4 évig.

Persze azért vagyunk még szép számmal vadászok, akiknek egy csurgó rózsájú, vastag szárú, rövid, de tühegyesre fent ágú, kissé már tőpörödött vén bak agancsa sokkal szebb, értékesebb trófea, mint egy nagy középkorú hatos baké. S amíg ilyen vadászok akadnak, addig lesz még öreg bak is.

san. Ugyanakkor viszonylag rövid a tenyészidője, hiszen legfőbb 7 éves korára eléri fejlődésének csúcspontját (a gim esetében 10–12 év, a dálnál 9–10 év az az idő, csak a muflon és a vad-disznó trófeája „terem meg” az őzhez hasonlóan rövid idő alatt.)

Az új tízéves üzemtervek elkészítésekor a vadászok elkeseredett küzdelmet vívtak a természetvédelemmel és a vadászati hatósággal a nagyvadfajok maximálisan fönntartható állományának kérdésében. Országosan jelenleg mindegyik nagyvad faj létszáma fölötte van az engedélyezett maximumnak. A döm és a mufon különösen kényes téma, mert egyik sem öshonos nálunk, ezért a vérmesebb zöldek egyenesen kiirtanák Magyarországról, de legálábbis minimális számra szorítanák vissza. A gím igen jelentős erdei és mezőgazdasági disznó pedig nagy mezőgazdasági kárt okoz, ezért a jövőben minden vadászatra jogosultnak jól meg kell gondolnia, hogy mekkora létszámot tud fönntartani belőlük. Az egész Dunántúlon jelentős apasztást terveznek mind a gím, mind a vaddisznó esetében. Könnyen lehet, hogy „nagy nagyvadjaink” állománya ezzel együtt terítke alaposan visszaszorul a közeljövőben, és az őz lehet mindenki nagyvadja. Az őz a legdrágább vadhús, és az egyik legkeresettebb is.

Eddig az őzre a nagyvadász területeken kevés figyelmet fordítottak. A legtöbb helyen töltelék-vadnak tartják. A bérvadászat fő tárgya a szarvas és a disznó, és a tagok is főképp bikát és jó kant akarnak lőni, a „kis kecske” nemigen érdekli őket. Bérvadászt őzre nemigen fogadnak, legföljebb azokat a visszajáró vendégeket, akik bikát és minden mást is lőnek. Ennek egyik oka, hogy igazi nagyvadász területen az őz bak ritkán növeszt nagy agancsot, nem túl kívánatos zsákmány, és kevés bevételt hoz.

A hasznosítás adatai ritkán reálisak, mert ha kell egy kis hús valami rendezvényre vagy valakinek ajándékba, azt legkönnyebb őzből

beszerezni, s ezek az őzek ritkán kerülnek be a hivatalos statisztikákba. Legtöbb helyen a tagok nem is nagyon lővik az őzet. Ez viszont azt eredményezte, hogy az állomány sok helyen szépen főlzaporodott. Mint alföldi vadász egyre többször mondogatom bakonyi barátainak: még megérjük, hogy hozzátok jövőnk bakot lőni!

A helyzetre jó példa Somogy. Simon Pál, a vadászati felügyelőség osztályvezetője szerint a megyében kevés őzet ejtenek el, a hasznosítás jóval alatta marad a lehetőségeknek. A 20 ezres vaddisznóállományból 10 ezer, a 15–18 ezer szarvasból 5–6 ezer kerül puszkavégre évenként. Az őz hivatalos terítke 3–4 ezer, s ennek alapján az állomány létszáma 10–12 ezerre volna becsülhető. Am a szarvasnak csak a megye egy része biztosít megfelelő élőhelyet, az őz viszont mindenütt honos, ezért Simon szerint minimum annyi őznek kell lenni, mint szarvasnak, de inkább többnek. A bakokat még csak-csak meglővik, a sutákat azonban nem. *„Németországban és Ausztriában nem azért kevés a szarvas és a disznó, mert nem szeretik, hanem mert egyszerűen nem tudják finanszírozni a kártételét. Az utóbbi két évben Somogy megye vadgazdálkodása is mínuszszal zárt. Most egy jelentősebb szarvas- és disznó-létszámcsökkenést határoztunk el, hogy a vadkár elviselhetőbb legyen.”*

Ki számára elviselhető? – tehetjük hozzá. Hisz a vadkárt a vadászatra jogosult fizeti a földtulajdonosnak. Akié ma a vadászat joga. S ha ők ketten megegyeznek az elviselhető kár mértékében – kinek mi köze hozzá?

Amit tudunk, s amit nem

Végezetül megkísérlem összegezni, mi az az alap, amiről kiindulhatunk.

Van néhány dolog, amelyet az őzrel kapcsolatban biztosan tudunk.

1. Az agancsminőséget alapvetően az élőhely határozza meg. A genetika szerepe ebben nincs bizonyítva. Rossz élőhely javításával azonban a gazdálkodás eredménye is javítható.

2. A jó őzgazdálkodáshoz megfelelő létszámú és ivararányú állományt kell fönntartani.

3. Az agancs nagyságára alapvető hatással van többek között az áttelelés, a téli időjárás. Ha a bak télen nem jut elegendő táplálékhoz, kisebb agancsot növeszt. A gyenge, hómentes tél automatikusan jobb agancsokat eredményez.

4. Az időben megkezdett és áprilisig folytatott téli etetéssel őzeink kondícióját javíthatjuk. A jobb kondíció nagyobb agancsot eredményez. A bemutatott két vadászterület (Ásotthalom, Bánokszentgyörgy) tapasztalatai alapján azt mondhatjuk, az így elért növekedés annál kifejezettebb lehet, minél rosszabb az élőhely, és minél keményebb a tél. Ez elsősorban az őz számára rosszabb élőhelyeken, kifejezetten nagyvadász területeken komoly tartalékokat jelent.

5. Az őz alig okoz vadkárt. Ezért mind a természetvédelemmel, mind a földtulajdonosokkal, mind az erdészekkel szemben könnyebb megvédeni egy magasabb szinten fenntartható állományt.

6. Amit ma meglősz, azt holnap már nem lőheted meg. Sem jövőre, sem azután. A hosszú távú őzgazdálkodásnak alapföltétele, hogy megfelelő törzsszállomány és elég jó bak maradjon a területen.

Most pedig vegyük sorra a bizonytalansági tényezőket!

1. Nincs igazolva, hogy az agancsfejlesztő képesség öröklődik. Jelenleg nem bizonyított, hogy a nagy agancsú baknak nagy agancsú utódja lesz. Az agancsforma valószínűleg öröklődik, de az örökletességet sok tényező befolyásolja. A jelenlegi vizsgálatok szerint például a suták örökítő szerepe sokkal nagyobb, mint a bakoké. S azt, hogy egy suta milyen géneket hordoz, a szabad természetben végképp nem lehet megállapítani.

2. Az élő őz korát a területen nehéz pontosan megállapítani. Ez még a bakoknál is komoly felkészültséget igényel. Ezért a a selejtezés is bizonytalan eljárás.

3. Nem igazolt, hogy az őzbak 7 éves koráig folyamatosan nagyobb agancsot növeszt, 4 éves korig a fejlődést tapasztalatok bizonyítják. Az egyes felrakási évek között jelentős különbségek adódhatnak mind nagyság, mind fajsúly tekintetében. Ennek alapján indokoltnak tűnik, hogy jó felrakási évben több, rossz évben kevesebb bakot lőjünk le. Feltehetően az agancsfejlesztésben a kulmináció egyedi tulajdonság, azaz van olyan bak, amelyik 5, egy másik esetleg 7-8 éves korban hozza a legjobb agancsot.

4. Egy bak korának meghatározása még a kézben lévő trófea alapján is nehéz, sokszor bizonytalan. Lehet, hogy időnként „túlbecsüljük” a kort, a bak, amelyet 7-8 évesnek tartunk, valójában csak 4 esztendő.

5. Vannak élőhelyek, ahol évről évre találunk jó bakot. Azt azonban nem tudjuk, hogy ezt mi okozza. Lehet, hogy azon a vidéken jó genetikai adottságú állomány él. Valószínűbb azonban, hogy az az adott élőhely olyan kedvező a fajnak, hogy ott különleges minőséget produkál. Az is lehet azonban, hogy a legjobb élőhelyeket évről évre a legerősebb, legerőteljesebb vagy legagresszívabb egyedek foglalják, ebből adódik a különbség. Lehet, hogy azokból a bakokból lesz kapitális agancsú példány, amelyek rendelkeznek azzal a képességgel, hogy kiválasszák a számukra legkedvezőbb élőhelyet.

MÁROK TAMÁS

ELTARTÓKÉPESSÉGRŐL ÉS GAZDÁLKODÁSRÓL AZ ŐZ KAPCSÁN

Nem csak azért vagyunk felelősek,
amit csinálunk, hanem azért is
amit elmulasztunk.

HORN ARTÚR

A vadgazdálkodásban régóta sokat vitatott fogalom az eltartóképesség. Rendszerint jelzőkkel párosítva használják, pl. *természetes vadeltartóképesség*, *ökológiai vadeltartóképesség*, és számos fogalom kapcsolódik hozzá, mint a „*fülnépesedés*”, „*leromlás*”, „*fenntartható állomány*” stb. A fogalmi bőség tükrözi, hogy noha nyilvánvalónak tűnne, de maga az eltartóképesség fogalma sem tisztázott, több egymással átfedő, de egyben ellentétes megközelítést is használnak. A viták és félreértések bemutatásához röviden át kell tekinteni, hogy honnan ered e fogalom és mit érthetnek az eltartóképességen a különböző szerzők.

Az *ökológiai vadeltartóképesség*. Az ökológiai munkákban az eltartóképesség a korlátozott forrásbőségű környezetben növekvő állományok változásával foglalkozó modellekben jelent meg (környezeti forrás minden olyan kedvező hatású tényező, amelyre valamely élőlénynek szüksége van, pl. táplálék, búvóhely, ivóvíz stb.). Közülük a jellemeztes S-alkakot követő *logisztikus növekedési modell* a legismertebb. Ebben a modellben az eltartóképesség az a létszám (K), ahol a növekvő állomány és a környezete között egyensúly alakul ki, vagyis az állomány létszáma állandósul. A korlátozott környezetben folyó növekedés modellje természetes, **ember által nem befolyásolt állományok változását** írja le.

Ahhoz, hogy az állatok száma e modell szerint alakuljon, állományuk és a környezet között visszacsatolásnak kell lennie, amelyet a **sűrűségfüggő szabályozás** biztosít. Az ökológiában sűrűségfüggésről akkor beszélnek, amikor az állomány nagysága (létszáma vagy területegységre jutó sűrűsége) és az állomány jellemzői (szaporulat, elhullás, testtömeg, agancsméretetek stb.) között összefüggés mutatható ki és ez a kapcsolat hozzájárul az illető állomány szabályozásához. A sűrűségfüggés az állományon belüli versengést tükrözi: a növekvő létszámú állományban az adott élőhelyen rendelkezésre álló források fejenkénti mennyisége csökken, ezért romlik az egyes egyedek teljesítménye, ami végül az állomány és a környezet közötti egyensúly beálltához vezet (az állományt növelő és csökkentő tényezők egyensúlya).

A logisztikus modell és a valóság között hatalmas szakadék tátong, de egyszerűsége nagy segítség ahhoz, hogy a szabályozás fő sajátosságai érthetők legyenek és a valóságban is működő folyamatokat megértjük. Néhány ezek közül:

- Az eltartóképesség szintjére jutott állomány nem hasznosítható, mivel ilyenkor nincs olyan létszámtöbblet, amelyet az állományból anélkül lehetne kivenni, hogy az nem csökkenne.
- Ahhoz, hogy egy állományt hasznosítani lehessen, létszámát először csökkenteni kell, mert csak ebben az esetben tud hasznosítható szaporulatot biztosítani.
- A nagyon kis létszámtól az eltartóképesség szintjéig jutó állományból az adott létszámnak és a pillanatnyi létszámnövekedési

arányának megfelelő mennyiségű egyed hasznosítható. A „hozam” kezdetben növekszik, majd a legnagyobb érték elérését követően csökken.

- A hasznosított állomány is egyensúlyba jut a környezettel (amennyiben a környezeti feltételek állandóak), de ez egy új egyensúly lesz, amely az állományt növelő és csökkentő tényezőkre, *valamint a hasznosítás között* jön létre (leegyszerűbb esetben: szaporulat = elhullások + lelővések). **A hasznosításkor kialakuló egyensúlyi szint minden esetben alacsonyabb, mint az ökológiai eltartóképesség szintje.**

Ha csak az ökológiai tényezők lennének fontosak, akkor a vadállományok kezelése során valószínűleg egyetlen szempont lenne fontos: *mekkora az az állomány létszám, amely tartósan a legnagyobb hasznosíthatást biztosítja (legnagyobb fenntartható hozam)?*

A dolog mégsem ilyen egyszerű. A világ bonyolultabb, az eltartóképességet nagyon sok tényező befolyásolja és nem csupán a vadászat, hanem a környezetben termelő más ágazatok érdekeire is tekintettel kell lenni. Ezeket a szempontokat tükrözik az úgynevezett *gazdasági eltartóképességek* (ökonómiai vagy kulturális eltartóképesség).

A *gazdasági eltartóképesség* eredete a legelőtől állattartásra vezethető vissza. A legelőn állatokat tartó állattenyésztőknek két tényező között kell egyensúlyt találniuk: egyrészt, szeretnének az állataiktól minél több termékhez jutni, másrészt az állatok számát olyan szinten kell tartaniuk, ami mellett életképességük jó és termelőképességük sem romlik. Vagyis a legelőn optimális esetben csak annyi állat élhet, amely nem veszélyezteti a fű megújuló képességét és az állatok a szükséges mennyiségű és minőségű terméket állítják elő. A legkedvezőbb állapot elérése egyszerűnek tűnik, ha a legelőnek egy gazdája van, de számtalan kontinentális méretű katasztrófa mutatja, hogy a „közlegelők tragédiája” valóságos jelenség.

A legelőn tartható állatok száma növelhető, ha az állatoknak többlet takarmányt juttatnak, vagy ivóvíz ellátásukat javítják. Ettől a beavatkozástól azonban nem az ökológia eltartóképesség javul, hanem az állatok jutnak olyan kiegészítő forrásokhoz, amely életlehetőségeiket javítja. Ha a takarmányozás megszűnik vagy nem megfelelő, gyorsan visszaáll az eredeti állapot, esetleg annál rosszabb helyzet is kialakulhat.

A vadtakarmányozás ugyanilyen mesterséges beavatkozás, amelyet a vadgazdálkodással foglalkozók az állattartóktól vettek át. Nincs okunk azt gondolni, hogy kiegészítő takarmányozással vagy vizellátással – hiszen mindkettő nagyon fontos limitáló tényező – az őz életfeltételei nem javíthatók. Azzal kapcsolatban, hogy ezek mennyire eredményesek számos kérdés is felmerül:

- Megfelelnek-e az őznek a neki szánt takarmányok (beltartalom, minőség)?
- Felveszi-e az őz és ha igen, mennyire jól hasznosítja a takarmányt?
- Mikor lehet illetve kell(ene) az őzet takarmányozni?
- Mekkora az őz napi vízigénye és ezt az elfogyasztott táplálék mennyisége és minősége hogyan befolyásolja.

A legtöbb szakkönyv szerzője kételkedő és kevés, a kísérlettervezési szempontból is meggyőző közlemény található ezekről a kérdésekről. Az őz táplálkozásbiológiája alapján valószínű azonban, hogy elsősorban a nagy beltartalmi értékű, kevés rostot tartalmazó, könnyen emészthető növények jönnek számításba. Ezeket főleg télen az őz közelében (mozgáskörzeten belül) kell biztosítani, mivel ilyenkor a jobb táplálékért sem mehet messzire (az energia-vesztéség elkerülése miatt).

A leegyszerűbb esetben – ha a legnagyobb hasznosítható létszámot veszik ki egy állományból – a **gazdasági eltartóképesség és a fenntartható legnagyobb hozam** szintje megegyezik. A gazdasági eltartóképesség (a maximális hozam) azonban ettől kisebb is lehet, ha az egyedek valamilyen a „termék”

minőségével kapcsolatos jellemzője a sűrűség emelkedése következtében gyorsan romlik. Ilyenkor a gazdálkodó az állományt azért nem engedi a legnagyobb számszerű hozam szintjéig növekedni, mert gazdasági érdeke (pl. nagyobb pénznyereség vagy kevesebb, de nagyobb agancsú bak) alacsonyabb létszámmal teljesül. Ez egyfajta gazdasági „*tűrőképesség*”, amit a bölcs gazdálkodó saját érdekében (ha teheti) sosem lép át.

A fenntartható vadlétszám nem csak a környezet és a vadállomány közötti egymásrahatástól, valamint a vadgazdálkodó céljaitól, hanem az ugyanebben a környezetben tevékenykedő más ágazatok céljaitól és érdekeitől függ.

Az esetek jelentős részében a fenntartható vadlétszám szintjét – kimondva vagy kimondatlanul – ennek a harmadik oldalnak a **tűrőképessége** határozza meg. E felfogás szerint a *vadeltartóképesség az a legnagyobb vadlétszám, amelyet egy adott környezet behatárolt időtartamon belül – a legkedvezőlenebb viszonyok között is – képes eltartani, anélkül, hogy a környezet károsodna vagy a vad állapota romlana.* Ez a meghatározás nem a környezet ökológiai vadeltartóképességét (a logisztikus modell legnagyobb értéke), hanem a **vadállománynak azt az eltűrhető létszámát adja meg amit a környezetben tevékenykedő más ágazatok elfogadnak** (a vad nem okozhat kárt) vagy a vadgazdálkodó saját érdekében kívánhat (nem romlik a vad állapota). Ezért nevezik ezt a vadbiológiai munkákban a **minimális hatás eltartóképességének**.

Az ökológiai és a gazdasági eltartóképesség eltérő rendszereket jellemez. A szigorúan vett ökológiai meghatározás szerint működő állományokkal csak ritkán, nagy és háborítatlan ökoszisztémákban lehet találkozni (ahol viszont rengeteg más faj között kölcsönhatás is működik) vagy olyan védett fajok esetében, amelyek állományait kizárólag környezeti tényezők szabályozzák. A vadásznak vagy a vadgazdálkodónak nincs is egy-egy hely ökoló-

giai eltartóképességének ismeretére, mivel az ezen a szinten lévő állományból nincs mit hasznosítani.

A gazdasági eltartóképességet tehát az adott környezet adottságain és változásain túl az ott gazdálkodó emberek érdekei alakítják. Lehet, hogy az ökológiai eltartóképesség szintjéből is levezethető a vadgazdálkodó számára optimális hozam vagy a legkisebb hatás létszáma, de a gyakorlat nem ezt mutatja. Érdekek hangozhatnak szebben, ha pl. „természetes vadeltartóképességének” nevezik őket, de előbb-utóbb kiderül, hogy tartalmi zavarosságuk miatt csak vitatkozni lehet róluk, de hosszútávon dolgozni velük vagy sikeresen alkalmazni őket nem lehet. Ennek oka, hogy értéktételeket tükröznek és ezek az ítéletek a természetes rendszertől függetlenül, más értékek és érdekek hatására is változhatnak.

Joggal merül tehát fel, hogy szükség van-e fenntartandó legkisebb és fenntartható legnagyobb létszám meghatározására. A válasz nagyon sokrétű és bonyolult, de néhány megjegyzés erejéig ki kell rá térni:

- **Fenntartandó legkisebb létszám** meghatározását biológiai okokkal magyarázni nehéz. A természetvédelmi biológiában használt *minimális életképes állomány* fogalmat kihalással fenyegetett fajok kapcsán használják. Többségében elfogadott, hogy az 50-500 példány közötti létszám esetén egy-egy ilyen fajnak esélye van/lehet a fennmaradásra.

- A fenntartandó legkisebb létszámnak más értelmet ad, ha azt a *gazdasági kihalás* összefüggésében értelmezzük. Ez a fogalom azokat az eseteket jellemzi, amikor valamilyen hasznosított állat- vagy növényfaj állománya olyan mértékben megritkult a szabályozatlan hasznosítás miatt, hogy addigi gyűjtésével, halászatával vagy vadászatával felhagytak. A gazdasági kihalás szintje a minimális életképes állománynál jóval nagyobb létszámmal is bekövetkezhet és főleg társadalmi következményei jelentősek (megélhetés, táplálékforrás elvesztése).

- Még ha a minimális fenntartandó létszám célja a gazdasági kihalás elkerülése lenne is, akkor is kérdés, hogy ezzel a kívánt cél elérhető-e. Az, hogy adott területen egy bizonyos vadfaj milyen sűrűséget érhet el, csak részben az emberi szándékok függvénye. Pillanatnyilag a fenntartandó legkisebb létszámnál kisebb állomány a vadászhatóság megszüntetését jelenti. Ez általában nem arra ösztönzi a vadgazdálkodókat, hogy az állomány helyzetét javítsák, hanem arra, hogy az illető fajjal ne foglalkozzanak. **Tipikus passzív vadvédelmi eszközzel állunk szemben, amely nem a jelenleg okának megértésére és kezelésére ösztönöz, hanem tilt és „látszatintézkedik”.**

- **A fenntartható legnagyobb vadlétszám az ökológiai eltartóképesség kapcsán bemutatott logikai rendszerben nem értelmezhető.** A fenntartható legnagyobb létszám a gazdasági eltartóképesség egy fajtája, amely az említett harmadik oldal érdekeit igyekszik megjeleníteni. Ennek az oldalnak az érdekeit azonban nem az érintett vadfajok táplálkozásbiológiájából és az erdők táplálékkínálatának redukációjából kellene levezetni, hanem az érdekeket számszerűsíteni.

- A biológiai hézagokat mutatja, hogy több nagyvadfaj létszáma jóval meghaladja az országosan fenntarthatónak vélt/nyilvánított létszámot. Ha ezek az értékek valóban az ökológiai eltartóképességet tükröznék, akkor az érintett fajok állományaiban a sűrűségfüggés összes kedvezőtlen hatását látni kellene. Vannak erre példák, de a fő gond a nagyvad élőhelyre gyakorolt hatása és a területen mező- és erdőgazdálkodást folytatók érdekeinek sérelme (vadkár).

- **A fenntartható legnagyobb vadlétszámot az érintettek jelentős része nem egy lehetséges legnagyobb létszámnak tekinti, hanem annak az egyedszámnak, amit el kell érni.** A sűrűségfüggés miatt azonban lehet, hogy ezzel sokkal rosszabbul járnak, mert kevesebből több és/vagy jobb lenne lehető.

- A fenntartható legnagyobb létszámok meghatározása az egyes vadászterületekre vonatkozóan általában nem objektív szempontok szerint történt. Számos példa van arra, hogy a fenntarthatónál jóval nagyobb számú őz sem okoz károkat, tehát nem sért érdeket és nincs valós oka az állomány csökkentésének. Másrészt a fenntartandó legkisebbnél kisebb számú őz is okozhat elviselhetetlen károkat, számos helyen egyetlen őz is sok lehet! Ilyenkor miért lehet/kell a szabályt felülírni? Ki tudja (megalapozottan) bizonyítani, hogy az legtöbb nem lehet mégis több?

Sok és pontos ismeret kellene ahhoz, hogy egy területen meg lehessen határozni az őz eltartóképességet. Ezek közül négyet ki kell emelni:

- Tökéletesen kellene ismerni az őz ökológiáját, ezen belül különösen jól az évszakonként fogyasztható táplálékok válogatását, fogyasztását és értékesülését befolyásoló tényezőket (egyedi és állomány szinten).

- Nem kevésbé fontos az ott élő, ugyanezekért a forrásokért versengő más fajok igényeinek, táplálkozási szokásainak és versengésük hatásainak jó ismerete.

- Nagyon pontosan kellene mérni a területen található növényzet táplálékkínálatát (mennyiség és minőség) és ennek évszakos és évek során való változásait.

- Megbízhatóan kellene ismerni az őzek létszámát és a létszámváltozást befolyásoló tényezőket.

Mindezeket a tényezőket nem csupán leírni kell(ene), hanem egy számszerűen is működő modellbe összerakni és valószerűségüket ellenőrizni. Őzre is készültek ilyen modellek, mégsem terjedtek el, mert a gyakorlati alkalmazáshoz szükséges feltételek nincsenek meg. Három dolog hiányzik a mindennapi használatukhoz: az ilyen színvonalú szaktudás, a kellő mennyiségű munkaerő és idő. Ráadásul az előbbi hármat meg is kell fizetni, pénzből pedig soha nincs elég (vagy ha van és elköltik, meg kell térülnie).

Természetesen az előbbi tényezők pontosságára iránti igények mérsekélhetők, lehet egyszerűsíteni, összevonni, inter- és extrapolálni, szakértői becsléseket tenni – de mindezek végül a kapott értékek megbízhatóságát fogják aláásni. A vadgazdálkodási kutatásokban e fogyatékoságok miatt helyeződnek át az állományok kezelésével foglalkozó kutatások az eltartóképesség meghatározásáról a vad és a környezet állapotának vizsgálatára és kölcsönhatásaik jellemzésére.

Az eltartóképesség és az őz létszámbecslésre kipróbált módszerek több évtizedes kudarcai, valamint az őz populációbiológiája területén felhalmozott egyre több **megbízható tudás** hatására az őz állományok kezelésével kapcsolatban fokozatosan új szemlélet alakult ki. Ennek a szemléletnek alapját az őz sűrűségfüggő szabályozásának erős bizonyítékai, valamint az őz állományok és a környezet közötti szoros visszacsatolás bizonyítása tette lehetővé. Ma már egyértelmű adatok vannak arra, hogy:

- A növekvő létszámú állományokban a fejenkénti források csökkenése miatt nő az egyedek közötti versengés. Ennek hatására romlik az egyedek átlagos teljesítménye (szaporodási mutatók, felnevelt szaporulat, elhullás, agancstömeg, vesezsír-index stb.)
- Az őz szaporodási képessége miatt, ha nem vadásszák (vagy nem megfelelő mértékben vadásszák), környezetét nagyon gyorsan benépesíti és a fenti szabályozási folyamatok hihetetlenül gyorsan jelentkeznek. (Két példa: Egy francia vizsgálatban 3 éves rohamos létszámemelkedést követően a gidák súlya 21%-kal csökkent, a sutánkénti felnevelt szaporulat pedig 1.42 gidáról 0.93 gidára csökkent. Egy svéd szigeten az őzeket 3 évig nem vadászták, aminek eredményeként az állomány 75 darabról 275 darabra nőtt, miközben a szaporodó suták aránya 100%-ról 80%-ra esett, a teljes testtömeg 29 kg-ról 26.5 kg-ra esett vissza és a sutánkénti 2.5 gida szaporulat 2 gidára csökkent.)
- Különösen a gidák és a fiatal 1-2 éves őzek esetében erősek ezek a hatások. A versengés rájuk hat a leginkább és a tünetek köztük mutathatók ki a leghamarabb.

- A gyorsan növekvő őz állomány környezetére gyakorolt hatása a növényzeten keresztül jól jellemezhető (főleg a ritkább, de az őz által kedvelt növények eltűnése és a rágáskárok alapján).
- A sűrűségfüggés kétirányú: a csökkenő őz állományokban az ellentétes, a vadgazdálkodó szempontjából kedvező változások is végbemennek, bár ezek rendszerint lassabbak.

A sűrűségfüggő szabályozás hatásaira viszonylag egyszerűen mérhető jellemzőkből megbízhatóan lehet következtetni. Ha tehát a vadgazdálkodó a szükséges adatokat évek során folyamatosan gyűjti, rendszeresen ellenőrzi és értékeli, akkor a pontos létszám és az eltartóképesség ismerete nélkül is tud tájékozódni arról, hogy az állományában milyen folyamatok és milyen erősséggel zajlanak.

Ezt a módszert **bioindikátorokra alapozott őzgazdálkodásnak** nevezik és kidolgozói **bioindikátornak** (biológiai jelzőnek) tekintenek minden olyan egyszerűen mérhető és értékelhető adatot, amely alkalmas az **egyed-állomány-környezet rendszer változásainak adatokra alapozott, megbízható és egyszerűen értelmezhető jellemzésére**.

Ilyen az állatokon és a növényeken könnyen mérhető jelzők lehetnek: kilométer-index (állománysűrűség trendje és ivaraány változása), sutánkénti szaporulat, fiatalok átlagos testtömege, téli csoportképzés mértéke, a parazitáltság mértéke, az alsó álkapocs hossza (testméretek változása), a növényzet használatának mértéke (rágáskár és ritka kedvelt fajok eltűnése).

Eredményes őzgazdálkodásról akkor beszélhetünk, ha a rendelkezésre álló eszközök, ismeretek és tapasztalatok felhasználásával az állomány számára meghatározott célt a sikeres irányítás és befolyásolás révén el tudjuk érni. A siker alapfeltétele, hogy a gazdálkodás céljai öt szempontnak megfeleljenek:

- **Fajlagosság** vagy **pontosság** (jól meghatározottak)
- **Mérhetőség** (számszerűen kifejezhető és értékelhető)

- *Elérhetőség* (a valóságban megvalósíthatók)
- *Kapcsolódóak* (más célokhoz kapcsolódnak vagy azokkal ellentétesek)
- *Nyomonkövethetők* (lehetővé teszik a cél megvalósulásának ellenőrzését).

Rosszul meghatározott cél pl. a következő: *A vadászterületen sokkal több és nagyobb őzbakot kell elejteni, amelyet az eddiginél szakszerűbb selejtezéssel érünk el.*

Jól meghatározott, egymással összefüggő célok pl. az alábbiak:

- *A vadászterületen az állomány szinten-tartása mellett a következő 5 évben a bakok átlagos agancstömegét 20%-kal kívánjuk növelni, amitől az érmes bakok arányának 5%-os növekedését várjuk.*
- *Az állomány válogató vadászata során a bakgidák leggyengébb 40%-át és az 1 éves bakok leggyengébb 20%-át ellávolítjuk az állományból. Ettől a bakok átlagos testtömegének 2 kilogrammal, az átlagos agancstömeg 50 grammal való emelkedését várjuk.*
- *Az állományból a bakok számával legalább megegyező vagy több sutát kell kivenni.*
- *A területen a következő 5 évben mozaikosan 30 ha az őz által kedvelt növényfajokból álló vadföldet létesítünk.*

Az előbbi célok a felsorolt öt követelménynek megfelelnek és megvalósulásuk a végrehajtás során és tervidőszak végén is egyértelműen ellenőrizhető.

A célok meghatározásakor azonban néhány általános szempontot is mérlegelni kell:

- *Az őz által okozott károk helyzete:* Ha az őz nem is okoz károkat, ezek esetleges fellépésének megelőzése a cél. Ha az őzkárok előfordulnak és jelentősek, akkor a megelőzésen túl a károk csökkentése is szükséges.
- *Az állomány egészségi állapota:* A vadgazdálkodás célja az egészséges állomány fenntartása, amit nem a betegségek és a leromlás szabályoznak.

- *A hasznosítás célja:* Az őzgazdálkodás célja a tartós eredmények elérése. Azt is el kell dönteni, hogy nagyobb számszerű terítéket vagy kevesebb, de esetleg sokkal jobb agancsú bakot akarnak a területen elejteni.
- *A gazdálkodás korlátjai:* Ezek részben a célok megvalósítási költségei, részben pedig a faj és az élőhely biológiai sajátosságai lehetnek. Megalapozatlan olyan célokat kitűzni, amelyek megvalósításához a szükséges tőke nem áll rendelkezésre, és amelynek megvalósítása esetén nincs esély arra, hogy az eredmény a költségeket fedezze.

A jobb minőségű őzállományok kialakításában fontos eszköznek *mondják* a válogató vadászatot (selejtezés). A jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján a válogató vadásztól azonban nem várható az a genetikai előrehaladás, amit neki tulajdonítanak. Az őzbakok testtömegét főleg a nyári táplálék mennyisége és minősége határozza meg. Az őz agancsok nagyságát nagyrészt a téli táplálék mennyisége és minősége befolyásolja. Ezeken túl és ezekkel kölcsönhatásban mind a testtömeg, mind az agancstömeg nagyon függ az állománysűrűségtől. Az agancs, mint másodlagos nemi jelleg alacsony fejlődési prioritásokkal rendelkezik, amelyre az őzbak csak akkor fordíthat több anyagot és energiát, ha más élettani igényeit kielégítette. Ezért a stressznek, a kondíció romlásának, a betegségeknek és parazitáknak az agancs nagyságára óriási hatása lehet.

Mindez nem jelenti azt, hogy a válogató vadászat szükségtelen vagy káros lenne. Az állományból a gyenge, beteg, fejletlen vagy rossz állapotú egyedeket kortól függetlenül el kell távolítani. Ezek az egyedek minden állományban a versengés és a szigorú szociális szabályozás miatt évről évre újratermelődnek. Több vizsgálat bizonyította, hogy a magzati kortól a felnevelés végéig elszenvedett hátrányokat az őzek nem képesek a későbbiekben kiegyenlíteni. A vadász kilövésükkel ugyan valószínűleg tökéletlenül, de a természetes szabályozást helyettesíti. A válogató vadászat hozzájárulhat az állomány küllemi javulásához, de valószínű-

leg nincs érdemi és mérhető hatása az állomány genetikai összetételére.

Az előbbieken kívül mit kíván a vadgazdálkodótól az itt bemutatott módszerek alkalmazása? Következetességet a szükséges adatok gyűjtésében és értékelésében; kritikus gondolkodást és tanulási képességet az eredmények alkalmazásában; és végül kitartást és hitet abban, hogy a befeketelett munka megtérül.

A hívők és a hitetlenek figyelmébe ajánlom Dr. Monostori László e témában megjelent írásait: *Az őzállomány állapotvizsgálatának módszere*. (Magyar Vadászlap, 9 (2000. augusztus): 12-13. oldal) vagy *A jövő nagyvadja: az őz. Három évtized tapasztalatai*. (91-99. oldal in: Békés, S., Turós, L., Videcz, F. és Somogyi, R. (szerk.) Millenniumi Vadászati Almanach. Baranya megye).

Zárásként kérem próbáljanak válaszolni a következő 10 kérdésre:

1. Vadászterületükön mik az őzgazdálkodás pontos céljai?

2. Mekkora volt a területen elejtett kifejlett őzbakok és őzsuták átlagos súlya az elmúlt 3 évben? Mit mondanak ezek az adatok Önnek?

3. Mekkora volt a területen elejtett őzgidák átlagos súlya az elmúlt 3 évben? Mit mondanak ezek az adatok Önnek?

4. Hogyan alakult az elmúlt 3 évben az őszszel és télen elejtett őzek vesezsír-indexe?

5. Hány százaléka tartozott a bakoknak a középkorú és az idős korcsoportba az elmúlt években? Hogyan jutott ezekhez az értékekhez és megbízik-e bennük?

6. Az első éves bakok hány százaléka volt gombnyársas vagy 10 centiméternél kisebb agancsú az elmúlt 3 évben?

7. A suták hány százaléka nem vezetett gidát augusztusban és mennyi volt az egy gidás sutára jutó felnevelt szaporulat az elmúlt 3 évben?

8. Melyik az öt legkedveltebb cserje és lágyszárú faj, amelyet az őzek a területen fogyasztanak?

9. Mekkora volt az vadászterület bevétele az őzből és ennek hány százalékát tette ki az érett bakok lelövéséből származó bevétel az elmúlt 3 évben?

10. Mit tart őzgazdálkodásuk leggyengébb szakmai pontjának és hogyan tudna ezen a vadgazdálkodó változtatni?

PROF. DR. CSÁNYI SÁNDOR
Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszék
Szent István Egyetem, Gödöllő

KÉT VIDÉK – KÉT ŐZPROGRAM

Az őz legfelreismertebb vadunk. Jámbor emberek és oktalan kisdedek százerei rajonganak az aranyos kis őzikéért, az édi Bambiért. S bizony leesik az állunk, amikor egy vadászember hallgatva az efféle rajongást, csendes mosollyal közli a rideg valóságot: az őzbaknál zsarnokabb, önzőbb, mogorvább, agresszívabb állatot nehéz elképzelni. Nos, lehet, hogy kötekedő és barátságatlan, de senki nem állítja, hogy hálátlan. Az őz és különösen a bak nagyon meghálálja, ha gondját viselik.

Persze ez is köztudott dolog a vadászok körében, mégis, a vadgazdálkodásban sokszor megfélemezünk róla. Pedig – hogy csak egy példát ragadjunk ki – a téli etetés nagyon meglátzik a bakok agancsán, különösen a fajsúlyt növeli. Márpedig egy 350 grammos bak két-

szer, egy 400 grammos pedig csaknem négyszer annyit fizet, mint egy 300 grammos. De bizony ezért a kicsi különbségért nagyon meg kell dolgozni. Viszont megéri. Lássunk most két jó példát az ország két teljesen eltérő vidékéről. Az egyik: erdős, agyagos zalai dombvidék, a ginszavas meg a vaddisznó birodalma, hatalmas bökkösökkel, tölgyesekkel, sok-sok vízfolyással, az országban a legtöbb csapadékkal. A másik: hamisítatlan alföldi táj, homokvidék, tanyák, szárazság, alacsony erdősültség, sok-sok apró mezőgazdasági tábla. Az egyik állami erdőgazdaság, a másik földtulajdonosok egyesülete. Mindkét helyen komoly vadgazdálkodás folyik, s külön is figyelnek az őzre. A filozófia, a módszerek meglepően hasonlóak. És hasonló a siker is.

Bánokszentgyörgy

A Zalaerdő Rt. Bánokszentgyörgyi Erdészeténél nyolc éve újtárra indították őz-projektjüket. Az ötlet egy állandó osztrák vendégvadászuktól származott, aki nem akar teljes nevével a nyilvánosság elé lépni, ezért nevezzük H. úrnak. Nos H. úr rajong az őzbakért, kiváltképp a különleges trófeákért. Sokszor megfordult Bánokszentgyörgyön, és az erdészet vezetőivel elhatározták, hogy egy 6000 hektáros területen őzkísérletet indítanak be.

A terület dombos, erdősültsége elég magas, de sok mezőgazdasági kultúra, elsősorban a kukorica és a gabona. Gyakoriak a kisebb-nagyobb erdei rétek, és több vadföld is található rajta. Természetesen kiváló szarvasos terület, ahol nem ritkák a 12 kiló fölötti bikák, sok a vaddisznó is. Nem kifejezetten őznek való terület, ez a vadfaj a gazdálkodásban is csak mellé-

kes szerepet kap. Az állomány minősége a kezdetkor azonban gyenge közepes volt.

A létszámot Hopp Tamás erdészetigazgató szerint a fedettség miatt nehéz megbecsülni, de 1993-ban 300 darabra becsülték. 1994-ben 12 bakot, és néhány sutát lőttek rajta. A bakok közül kettő gombnyársas volt. A többi tíz átlagos agancssúlya 222,5 gramm volt, testsúlyuk 14,9 kg. A legnagyobb bak 340 gramm és 19 kiló volt.

A program célja az állomány életfeltételeinek javítása volt. Úgy gondolták, ezzel nőhet a testtömeg és az agancs is. Legfontosabb lépés az intenzív etetés bevezetése. Az őzállomány részére kerítéssel körülvett etetőket alakítottak ki a területen mozaikszerűen. Ezek száma idén 45 volt, amit tovább szeretnének növelni. A kerítésre azért volt szükség, hogy a szarvasok

és a vaddisznók ne férhessenek hozzá a takarmányhoz. A kerítés lécei közötti rés 17 cm. Itt egész éven át etetnek, nyáron lucerna-granulátumot és szemes kukoricát, télen pedig egy Tagger nevű osztrák eredetű őztápot. A mozaikszersűség és az etetők sűrűsége nagyon fontos, mert több kutató – többek között Mátrai Katalin – vizsgálatai igazolták, hogy az őz télen igen keveset mozog, ha teheti egy lépést sem tesz, inkább azt eszi, amit tartózkodási helyének közvetlen közelében talál. A helyváltoztatás túl sok energiát emészt föl, ezért még a jó minőségű takarmányért sem megy el messzebbre. Ez egyaránt igaz a hegyi, a dombvidéken élő és az alföldi állományokra.

Ezzel párhuzamosan az őzállományt igen óvatosan selejtezték. Évről évre kilóvik az őszi gombnyársas bakot valamint a nagyon gyenge agancsúakat, de a jó és a közepes bakokra csak érett korukban emelnek puskát. Sutát igen keveset lőnek, csak azokon a részeken, ahol télen kárt okozhatnak a szőlőkben és a gyümölcsösökben. A kísérleti területen intenzív rókgyérítés folyik. Az orrvadászat nem jelentős, de az utóbbi időben megjelent az aranybak (Hopp Tamás érkedességként elmesélte, egy alkalommal megfigyelték, hogy a héja őzgidát szákmányolt. A gida tetemet is megtalálták – összeroppantott koponyával.)

A kísérlet mintáját egyébként Albrecht egykori bajor herceg szolgáltatta, aki hasonló szelektív etetési programot valósított meg magas-hegyi területén. Ő akkor pár év alatt jelentős trófea, és testsúlynövekedést ért el őzeinél. Amikor azonban az etetést abbahagyták, az állomány két év alatt összeomlott, és a kísérletet megelőző szintre esett vissza.

Bánokszentgyörgyön hasonló eredményre jutottak, de a programot természetesen folytatják. Őt év alatt az elejtett bakok agancssúlya átlagosan csaknem 50 grammal, testsúlyuk

mintegy 2 kg-mal nőtt. Ennél is figyelemre méltóbb azonban, hogy 1999-ben a területen egy 450 grammos, és négy 350–400 gramm közötti bak esett. 1994-ben 10, tavaly viszont már 30 „agancsos bakot” lőttek. Ezen felül vannak a gombnyársasok, melyek száma nem mutat tendenciaszerű csökkenést. Ez egybevág más őszi területek tapasztalataival, miszerint a gombnyársasok évről évre újratermelődnek. A vizsgált időszakban a területen élő őzállomány létszámát sikerült a kezdeti 300-ról körülbelül 400-ra emelni.

A módszert azóta bevezették a Zalaerdő Zala-baksai Erdészeténél is, ahol hasonló eredményt produkált. Az itteni kísérletek alapján több környékbeli vadásztársaság is elkezdte alkalmazni. Nem csoda, hogy gyorsan terjed, hisz a nyugati megyékbe elsősorban osztrák és német bérvadászok érkeznek. Ők nagyon szeretnek ősze vadászni, és igen jól is értenek a trófeához. Ezért sem nekik, sem a vadgazdának nem mindegy, milyen bakok esnek. S úgy tűnik, az elérhető minőségjavulás olyan kategóriába esik, hogy a bakok értéke akár meg is duplázódhat.

A kísérlet eddigi eredményeiből jól látható: a módszer következetes alkalmazásával nő az őzek testsúlya és a bakok agancssúlya. Ugyanakkor a módszer nem túl drága. Különösen azért jelentős, mert a vadgazda úgy érhet el jelentős bevétel-növekedést, hogy a vadkárt nem növeli, hisz az őz kártétele elhanyagolható, s ez akkor is igaz, ha az állomány egy területen jelentősen megnő. (Szarvas vagy vaddisznó esetében az állomány-növelés föltétlenül a vadkár növekedésével jár együtt, nem is szólva arról, hogy a legtöbb területen az állomány jelentős csökkentése van napirenden...) Úgy tűnik tehát, hogy a módszer eredményes, és bármelyik nagyvadász területen sikerrel adaptálható.

Ásotthalom

A Csongrád megyei Ásotthalom mellett nettó 3200 hektáron működik a Bogárzó és Környéke Földtulajdonosok Vadászegyesülete, amely az egykori Zákányszéki Nimród Vt. egyik utódja.

A területnek viszonylag magas, 22–23 százalékos az erdősültsége, bizonyos részeken pedig 40 százalék. Az erdő főképp akác, fenyő és szürkenyár. A terület igazi alföldi homokvidék, 1%

alatti humusztartalommal, 7-8 aranykoronás földekkel. „*Inkább közeg, mint talaj*”, jellemzi *Szél István*, a megyei vadászati felügyelőség osztályvezetője, aki a területen földtulajdonos, itt is lakik és a Bogárzó VE. tiszteletbeli tagja. A kukorica, a kalászosok és a lucerna gyöngye természet adnak, gyümölcsöt és zöltséget is csak öntözéssel lehet jövedelmezően termeszteni. Ez az ország egyik legszárazabb vidéke.

Az Európai Unió, amelybe belépni készülünk, ilyen rossz minőségű földeken vélhetően nem támogatja majd hagyományos növénytermesztést, ezért más bevételi források után kell nézni. Ilyen lehet a tanyasi turizmus, a lovaglás, kirándulás és hozzá kapcsolódóan a vadászat-vadgazdálkodás. Így gondolták a Bogárzó VE. tagjai is, amikor 1997-ben megszerezték a terület vadászati jogát. A társaságnak jelenleg 11 tagja van. Kettejüknek a terület közepén van a tanyaja.

A természetes módszerekre és az élőhely-fejlesztésre helyezték a hangsúlyt. Mesterséges fácanneveléssel nem foglalkoznak, de a vad törzsalomány igen jó. Nyúl szépen akad a területen, de állomány nagysága hullámzó. Apróvadra nem is fogadnak bér vadászokat, vadgazdálkodásukat jórészt az őzből próbálják fedezni. Úgy vélik, az őzrel való gazdálkodás tervezhető a legjobban. Rendszeresen jelen van a területen a vaddisznó, megfordul a gímszarvas és a dám is, de ezek létszáma nem alkalmas bér vadásztatásra. Évente 1-1 gím-, illetve dámbikát és 8-10 disznót lőnek.

Amikor átvették a területet 60-70 darab őzet becsültek ma körülbelül 350-re taksálják a tavaszi állományt. Ezt a növekedési adatot többen kétkedve fogadják, hisz meghaladja a szakirodalmi adatokat. Elképzelhető, hogy az állomány egy része bevándorló egyed, amelyek a jó létfeltételek miatt költöztek át a szomszédos területekről. A létszám meredek növekedését egyértelműen jelzik a terítékadatok is őzbokból.

1997.	2 darab
1998.	16 darab
1999.	27 darab
2000.	41 darab
2001.	57 darab
2002.	44 darab (július végéig)

Mindez persze nem a véletlen eredménye, s nem is csupán a természet ajándéka. A területen 75 etetőt működtetnek. Ezek közül több kombinált nagyvad-apróvad etető, melyben szalastakarmányt és szemes keveréket együtt kínálnak a vadnak (utóbbit mindig csak tálcáról), minden etető mellett szója is található. Egy télen 500 mázsa takarmánykeveréket etetnek meg, amelynek 10%-a napraforgó, 50%-a kukorica, 20%-a búza és 20%-a granulátum és különböző takarmánykiegészítőket is tartalmaz. Szeptemberben kezdik az etetést az úgynevezett szoktató etetést és április közepéig folytatják. Hét szórójuk egész évben üzemel. 57 itatógödriük van, ezek egy része dagonya is egyben, 4 napelemes kútjuk van, amelyek a fény energiájával a szárazság idején is képesek friss vizet a felszínre hozni. Különösen fontosak a fűrt kutak télen. A nagy hidegben ugyanis, amikor minden felszíni víz befagy, itt folyó vizet találnak az állatok.

A 11 tagnak összesen 600 hektár földje van a területen, ezek jó része a vadgazdálkodás szolgálatában áll, azaz vadföld vagy erdőtelepítés. Összesen 20 hektáron 15 vadföldjük üzemel, jó része lucerna. Több földtulajdonossal is van olyan megállapodásuk, hogy ha lucernát vet, a vadászegyesület átvállalja a vetőmag-költségeket. Mindez bőven megtérül, mert a lucerna nemcsak az őzeknek, de a nyulaknak is kiváló táplálékot ad. Elvük: vadgazdálkodási berendezésből soha nem lehet elég a területen.

A terület erősen tagolt, sok erdőfolttal, nagyobb erdőtömbbel, tanyaakkal, tanyahegyekkel, erdősávokkal. A Bogárzó VE. 3200 hektárján 45 magasles üzemel. Ezek alapvető szerepet játszanak a megfigyelésben, a rókák gyérítésében és a vadásztatásban. Tavasztól a bakok jól tartják a helyüket, s mindig akad a közelében egy magasles, amelyről meg lehet lövetni, vagy rá lehet cserkelni. Az őz nagyon stresszérzékeny vad, a zavarás visszavetheti az agancsfejlődést is. A sok les biztosítja, hogy a legkisebb zavarással végezhetik el a téli suta-, és gidalelvéseket és a tavaszi megfigyeléseket. Magaslesről könnyebb is lőni, a sutasejtezés-kor pedig bőven van idő és alkalom a váloga-

tásra. Nagyon fontos az állomány nyugalmának biztosítása. A kevés tag miatt kicsi a vadászati nyomás, a területen csak néhány ember mozog rendszeresen. Az állandó forgalmat a tanyavilágban az őz megszokta, a szántó traktor, az arató kombájn közelében is nyugodtan legelészik, tudja, hogy nem kell félnie. Ugyanilyen bizalmas a vadászok autóival is, amelyek naponta töltik föl az etetőket, de csak igen ritkán „lőnek”. Az alacsony taglétszám miatt az egyesületnek van néhány „pártoló tagja” is. Ez nem jogi, hanem baráti kategória, s pár olyan, jobbára szegedi vadászt jelent, akik rendszeresen besegítenek az etetésbe, bakfigyelésbe, a vadásztatásba, róka-
lövésbe, a sutaseljeztésbe.

A területen előrvuló tanyahelyeket lehetőleg a tagok vásárolják meg, s mindegyikbe etető kerül. Az otlévő gyümölcsfák lehulló termése szintén kiváló vadeleség, a begazosódó tanyahely pedig vadbúvó. 2002-ben a tagok összesen 70 hektár erdőt telepítettek. Ezek között van kifejezett vadászterdó is, amely tele van olajfával galagonyával, vadrózszával, somfélékkel, eperfával, mirabolánnal.

Az őzállomány meg is hálálta ezt a sok törődést. Nemcsak a létszám, de a minőség is jelentősen emelkedett. Kezdetkor 350–400 grammos bakok voltak csak itt, ma minden évben esik több 450–500 grammos is. Idén 2 aranyérmes és 3 bronzérmes agancsot zsákmányoltak. 2000-ben pedig egy 584 grammos bak is esett, ez eddigi rekordjuk. Magyar bérvadász lőtte, árából itató létesült. Öt éve sok volt a területen a gombnyársas bak. Most ottjártunkkor egy magaslesről hét másodéves bakot figyeltünk meg, s abból egy sem volt lehető. Minden bakot eladnak, a tagok nem lőnek egyet sem. A viszonylag magas lelőések ellenére nem tapasztalják, hogy elfogyának a jó bakok, a középkorosztályban elegendő erős bak biztosítja az utánpótlást.

Az állomány megnövekedése egyelőre nem járt együtt degradációval, bizonyos betegségek azonban jelentkeztek megnőtt a hasmenéses őzek száma, s a fertőzés sűrűségfüggő. A hasmenéses őzeket külön engedély alapján az év minden szakában meglövik. Tapasztalataik

szerint az ilyen állat legtöbb esetben nem gyógyul föl, lassú leromlás és pusztulás vár rá. A sutaseljeztéskor is a betegek koncentrálnak, azokból igyekeznek meglőni az ivararányi fönntartásához szükséges létszámot. Ilyenkor megint fontos szerepet kapnak a lesek. Egy magasülésről kényelmesen megfigyelhető az erdőszélre télen kiváltó őzcsapat. Nyugodtan kiválaszthatja az ember a leggyengébb sutagidát, esetleg a sérült, beteg egyedét. A lövés után a többi őz sokszor el sem ugrik, mindenesetre alig riad meg, nagyobb trauma nem éri őket. Ez a módszer sokkal jobb az állománynak, mint ha terepjáróval órákon át kerülgetik a rudlit, s mire sikerül egyiket lövésre kapni – többnyire azt, amelyik a legjobban áll – az állatok alaposan kimerülnek, esetlek meg is fáznak.

A területen a rókát tűzzel-vassal gyéritik. A vasat néhány élvefogó csapda jelenti, melyekben élő tyúkok teljesítenek szolgálatot, melyek nemcsak rókát, de gyakran héját, nyestet és borzot is becsalnak a törbe. Minden tavasszal kotoreköznek, és állandó engedélyük van a lámpás rókaavadászatra. Viszont a kutyá-, és macskalövésével a tanyás területen csinján kell bänni, mielőtt az ember meghúzná a ravaszt, alaposan gondolja meg, nehogy például a területen élő vadászmaster házi kedvencét hozza terítékre...

A környék 5 vadászatra jogosultja két éve térségi nagyvadgazdálkodási programot fogadott el. Ennek gesztora a Dél-Alföldi Erdészeti Rt. (Dalerd), amelynek jelentős üzemi területe van itt. Megállapodtak, hogy ezen az összesen 30 000 hektáron:

1. Közösen becsülik meg a nagyvadállományt, együtt határozzák meg a hasznosítás mértékét, azaz a lelőések számát.
2. Mindegyik vadgazda kijelöl legalább egy kíméleti területet, amely egy nagyobb erdőtomb. Itt egész évben nem vadászik, kivéve a tavaszi és a nyári őzbak-bérvadásztatást. Viszont intenzív etetést folytat, itatókat létesít.

3. Disznóhajtást nem tartanak.

4. Gímból és dámból tarvadat nem lőnek, vaddisznóból csak süldőt és kant. Térségi szinten évente 5-6 gímbika és 2-3 dámbika kerül terítékre.

A térségben az elkövetkezendő időszakban várhatóan csökken a hagyományos mezőgazdasági termelés, nő az erdősültség, s ez lehetőséget ad a nagyvadállomány emelésére. A kíméleti

területeken már ma is rendszeresen fialnak a vaddisznók, ellenek a szarvastehenek. A dám a közeli kelebiai populációból húzódtott föl. A közeljövőben a Dalerd segítségével vérfrissítést terveznek. A közepesen erdősült, változatos vidék a remények szerint igen jól megfelel a dámnak, amely a jövő komoly jövedelmi tényezője lehet. Noha ez az együttműködés főképp a három „nagy nagyvad” szempontjából igazán jelentős, az őzállományt is előnyösen érinti.

MÁROK TAMÁS

VADÁSZOK KONTRA TERMÉSZETVÉDŐK

KEREKASZTAL A VÉLT VAGY VALÓDI ELLENTÉTEKRŐL

A magyar vadászoknak ma a természetvédekkel van a legtöbb konfliktusuk. A legtöbb újságcikk védett madarak lelővése nyomán keletkezik, szakmai beszélgetésekben gyakran kerül elő ennek vagy annak a természetvédelmi korlátozásnak az értelmetlen volta, a másik oldalról pedig talán a vadászokkal szemben fogalmazódik meg a legtöbb elmarasztaló vélemény. Ezért aztán mi, a *Vadászév-könyv* szerkesztői arra gondoltunk, hogy leültetjük egymás mellé a két oldal, a vadászok és a természetvédők képviselőit. Ráadásul a kérdező oldalon is ketten ültünk: egyikünk a vadászújság munkatársa, másikunk természetvédelmi lap szerkesztője. Ötödiknek pedig – teljes egyetértésben – egy olyan személyiséget hívtunk meg, akit mindkét oldal vitathatatlan szaktekintélynek ismer el. Sajnos, az élet keresztülhúzta az emberi számítást, hisz Kalotás Zsolt, a Természetvédelmi Hivatal munkatársa az utolsó pillanatban lemondani kényszerült a kerekasztalt. Neki később tettük fel ugyanazokat a kérdéseket, ezért az igazi polémia elmaradt. A beszélgetés azonban így sem érdektelen.

Nézzük először a résztvevőket, hisz itt az életrajzoknak is alapvető információértéke van!

STERBETZ ISTVÁN (79 éves) ornitológus, vadász. A szegedi egyetemen szerezte diplomáját és itt is kezdett dolgozni. 1962-től 1982-es nyugdíjba vonulásáig a Madártani Intézetben dolgozott. Számtalan természetrajzi és vadász-könyv, cikk szerzője. Kiemelt kutatási területe volt a tűzok, valamint a vízimadarak.

FEISZT OTTÓ (51 éves) erdőmérnök, vadgazdálkodási szakmérnök, az Országos Magyar

Vadászkamara elnöke, a Zalaerdő Rt. vezérigazgatója. Korábban a Vadászkamara hivatásos vadász osztályának alelnöke volt, a Zalaerdőnél pedig vadászati felügyelőként dolgozott. A szaksajtóban számos szakkikke és irodalmi jellegű írása jelent meg.

S akik kérdeztek.

KOVÁCS ZSOLT (39 éves), a *Vadon* című folyóirat főszerkesztője. Nem vadászik, de jelenleg a Debreceni Egyetem vadgazdálkodási mérnöki szakát végzi. Számos cikke jelent meg vadászati témákban is.

MÁROK TAMÁS (39 éves), a *Nimród* külső munkatársa. Újságíró, tévériporter, többek között vadászati tévéműsorokat is készít. 1984 óta vadászik, írásai 1996 óta rendszeresen megjelennek a *Nimród*-ban és a *Vadászév-könyv*-ben.

- A vadászok és természetvédők közötti ellentétnek mi az alapja?

S. I.: Egymás meg nem értése. Mind a két oldalon vannak részrehajló emberek. A vadászat lényegét, ugye megmagyarázni nem lehet. Nem lehet, mert ez egy szenvedély. Az a természetvédő pedig, akiben ez a szenvedély nincs meg, csak azt látja, hogy a vadász a természet kifosztója. Elpusztítja az állatokat, a természeti értéket. A másik oldalon a vadászok pedig attól félnek – és sokszor jogosan –, hogy elfogult, érzelmi alapú korlátozásokat vezetnek be ellenük, olyanokat, amelyeknek nincs tudományos alapja. Pedig mind a két oldalmak azonosak a céljai. A szabályokat együtt kellene kialakítanunk, de nem az érzelmeinkre, hanem a legrágyilagosabb adatokra alapozva.

F. O.: Én azt tartom alapvető tévedésnek, hogy a természetvédők legszívesebben mindent védenének és nemcsak a vadászoktól. Idejövtem azt hallottam a rádióban, milyen hasznos volt, hogy a Duna szigetközi szakaszán megemelték a fenékküszöbököt, mert a táj kivirult, visszatértek a vízimadarak. A természetvédők előzőleg elleneztek ezt a beavatkozást, most viszont ott már egy nemzeti parkot szeretnének csinálni. Néha az az érzésem, hogy egyes természetvédők legszívesebben az egész országot egy nagy nemzeti parkká nyilvánítanák, hogy megvédjék az emberektől. El kellene fogadniuk, hogy nemcsak ők biztosítják a természeti értékek védelmét. Egy élőhely, egy rovar vagy állatfaj nem csak akkor maradhat fent, ha ők megvédik. Azzal egyetértek, hogy szükség van bizonyos védett területekre. A természetvédelem nagy késéssel reagál a természet megváltozására. Mi, vadászok évek óta hajtogattuk, hogy a védett borz erősen fölszaporodott, állománya nincs veszélyben, viszont jelentős károkat okoz a földön fészkelő madarak fészkeinek fosztogatásával, ezért vadászhatóvá kellene tenni. Nemcsak a vadászható, de a védett madarak tojásait is megeshzi. Éveknek kellett eltelnie, mire ez a kérésünk meghallgatásra talált.

- *De a borz végül is pozitív példa, hisz a tárgyilagossá érvek meggyőzték a természetvédelmet.*

F. O.: Igen, de ez egyedi eset. Legtöbb esetben azonban hiába érvelünk tudományosan az álláspontunk mellett, a természetvédők részéről merev elutasítás a válasz, fűj, nyári lúd stb.

S. I.: A jogi merevség nagy gondot okoz. Manapság a természeti viszonyok igen gyorsan változnak. Hamar változtatják egymást a jó és a rossz periódusok. A magyar jogalkotás ezt nem tudja követni, mert egy jogszabály megváltoztatásához gyakran évek kellene. Az amerikai példára szeretnék hivatkozni. Ott sok tagállamban évről évre újra meghatározzák a védett és a vadászható fajokat, valamint azok hasznosítási kereteit.

- *Mennyire nyitott a két oldal a másik tudományos érveinek befogadására? Ha például megjelenik egy alapos tanulmány az erdei szalonka biológiájáról, ökológiájáról, az állomány állapotáról, az elegendő érve azok ellen, akik a vadászatlát be akarják tiltani? Vagy megértik-e a vadászok, hogy mondjuk a cigányrévét valóban fokozottan védeni kell?*

F. O.: A millennium alkalmából számos megye szerkesztett vadászati almanachot. Ha

felütjük ezeket, látjuk, hogy a komoly vadászemberek mindenütt első helyre tették a természetvédelmet. De nem azért, mert ez most divat, hanem mert belátták, hogy ha nem védjük meg az élőhelyet, akkor a vad esetleg ugyanúgy kipusztul, mint más, nem vadászott fajok. Épp a szalonkáról a soproni egyetem kutatói nemrég közölték egy kitűnő anyagot, amely igazolta, hogy az állomány növekszik, a magyar vadászat semmilyen negatív hatással nincs rá. Francia vadászok jártak nálunk, és meglepődtek, hogy mi milyen kíméletes módon vadászunk a szalonkát. Ők, akik kutyával keresve szalonkáznak, azt szeretnék elérni, hogy egy vadász 40 szalonkánál ne lőjön többet egy idényben. Egy kezemen meg tudnám számolni, hogy nálunk hány vadász lő egy tavasszal 20-nál többet.

- *Őnöknék mennyi a rekordjuk?*

F. O.: Egy szezonban 13 volt a legtöbb, amit elejtettem, pedig évtizedek óta szalonkázok és nagyon sokat járok ki, az életemben lőtt összes szalonka száma nem éri el a százat.

S. I.: Én egyszer lőttem 9-et, de azt egy este, amikor még nem volt korlátozás. A szalonka esetében például a terítékadatok napnál is világosabban mutatják a helyzetet, itt vitázni sem lehet. A nyugat-európai teríték kb. 2 millió darab évente. Magyarországon az utóbbi években 8-9 ezer volt a legtöbb, az átlag 5 ezer. Hát ez nevétséges! A szalonka jó példa arra, amiről beszélünk. Logikus a tavaszi vadászat elleni föllépés, hisz szaporodási időben egy állatot kiemelni a populációból, az biológiailag káros. Ugyanezen az alapon beszüntethetnénk a bógó bika vadászatát vagy az őzhívást is. De épp az említett Paragó Sándor-tanulmány mutatott rá, hogy az a vadászati mód, ahogy nyugaton ejtik el azt a 2 millió darabot, az sokkal károsabb a szalonkaállományra, mint a mi tavaszi vadászunk a húzáson. Ott keresővadászattal vizsla előtt lövik őket, s a terítékben sokkal több a tojó, mert az tovább kitart a kutya előtt. A húzáson viszont 75-80 százalékban kakas esik. Szerintem nagy probléma a kölcsönös tájékozatlanság is. Egyszer egy nemzetközi madártani konferencián rám támadtak, hogy mi barbár

Szalonka

módon tavasszal, párázskor lőjük a szalonkát. Erre fölálltam, és elmeséltem, hogy is zajlik nálunk a vadászat. Nagy tapsot kaptam.

F. O.: Még egy érdekesség. Francia vendégeink tavasszal vér- és nemi szervi mintát vettek az itt elejtett szalonkákból. Nemrég visszajelezték, hogy ezek messze a nemi aktivitás alatt lévő példányok voltak, mind a tojók, mind a hímek. Tehát a márciusi vadászat igazából nem zavarja a párosodást.

S. I.: Az a baj, hogy a természetvédelem irányítói között kevés a vadász. Kevés a szenvedélyes, komoly vadászember. Ugyanez a probléma az EU-ban is, ahol most uniformizálni akarják a természethasználát módját. Itt egy másik példa: a hőrség. Ez nálunk még ma is igen elterjedt rágcső, amely komoly mezőgazdasági kárt okoz. Elterjedésének nyugati határa valahol a magyar-osztrák határon, kicsit a túloldalon van. Nyugat-Európában védik, mert ott egy ritka kisemlős. Nálunk viszont nagyüzemileg gyéritik, mert akkor kárt okoz.

- *Fejszt Ottónak mint erdésznek is vannak vitái a „zöldekkel”?*

F. O.: Egy alkalommal megjelentek nálunk természetvédelem emberei, hogy meg akarják védeni az illír bükkösöket. Elmondtuk nekik, hogy nálunk szinte minden bükkös illír, főlöseges külön védeni. Az EU-országokban olyan ritka ez az erdőtípus, mint a hörccsög, ott indokolt a kiemelt bánásmód, de nálunk nem. Ugyanígy szeretek volna védterületeket kijelölni a szarvasbogárnak, a hőscincérnek és a fehérhátú harkálynak.

- *Ez esetben mit jelent az, hogy védterület?*

F. O.: Húszezer hektárt akartak kijelölni, s mivel a hőscincér lárváinak a kitermelt fa csapdát jelent, azt szeretnék volna, hogy április elejére hordjuk ki az összes kitermelt fát. A bükk szezonálisan ősztol tavaszig termelt faj, amelynek sarangolt választékaiból (a tűzifa, papírfa) szállítás egész éven át folyik. Erdeink 28 százaléka bükk. Na most, ha nekem ezt a több tízezer köbméteres fatömeget kétszer kell megmozgatnom, akkor a cég csődbe megy. Ennek a kárnak a megtérítéséről a természetvédelem hallani sem akar. De még ezt is meg lehetne csinálni – pár száz hektáron. No de húszezeren? Egyébként a jelenlegi erdőgazdálkodás mellett a szarvasbogarak száma jelentősen megnőtt. Megjelent az Erdészeti Lapokban, hogy a harkályok azért fogyatkoztak meg, mert kivágjuk az összes odúnak való korhadt fát. Pénz se lenne arra, hogy minden korhadt fához odarohanjunk, de a téli vaddisznóhajtásokon, leseken rengeteg harkállal találkozunk. Ugyanakkor többször megfigyeltem, hogy a védett héja megfogta a védett fekete harkályt. Kétszer is láttam a télen, hogy a szintén védett karvaly elkapta a harkályt. Ez sokkal nagyobb veszély az adott fajra, mint az erdőgazdálkodás. Vagy vegyük a fogoly példáját! Ez a faj több mint 20 éve szinte védelem alatt áll, csak ott vadászható, ahol jelentős kibocsátás történik. Egy ragadozó madár, héja vagy réthéja képes egész fogolycsaládokat kipusztítani: addig jár egy adott helyre, míg az utolsó foglyot is el nem viszi. A réthéja és a héja védett, a vadász nem lőheti le, pedig sokkal több van belőlük, mint fogolyból. A természetvédelemnek ki kellene jelölnie prioritásokat.

- *Nagy problémát okoz a kölcsönös tájékozatlanság. Nincsenek fölkeszűlve vadászattól a természetvédők, és tudatlanok természetvédelmi kérdésekben a vadászok. Hogyan lehetne megoldani, hogy legalább az új nemzedék sokkal tájékozottabb legyen? A vadászok a nem vadászható fajokat elég rosszul ismerik.*

S. I.: Mind a két oldalon csak olyan emberek kerüljenek döntéshozói, jogszabály-előkészítési pozícióba, akik a gyakorlatból jöttek. Akik kint voltak a termelésben, a terepen, megszokták, hogy tárgyilagosan gondolkodjanak, és nincsenek túlfútvé.

F. O.: Azt elfogadom, hogy a fajismeretben van pótolnivalónk. A vizgára még megtanulja a védett fajokat a vadászjelölt, ám a természetben nemigen érdeklik, mert ő csak arra figyel, amire vadászik. Például a vaddisznóra vadászik, és nem érdekli, mi a különbség a balkáni gerle és a vadgerle között. Zárójelben, ma már annak sincs jelentősége, hogy a mezei verebet és a házi verebet elkülönítse, mert mindkettő védett.

S. I.: A jelenlegi jogállás mellett a fajismeretnek csak a vízivadnál és a galamboknál van

Egerészölyv

jelentősége. Ott pedig tényleg nagy a probléma, főleg a vízivadnál. Könnyű egy madarásznak, aki kimegy, órákig távcsővez nappal negyven-szeres nagyításban. A vadásznak viszont az esti vagy hajnali szürkületben és pillanatok alatt kell határozni szabad szemmel, egy sziluett alapján. Sokkal nagyobb a jóhiszemű tévedés lehetősége. A természetvédelmi gyakorlat több helyen az ésszerűség határáig elnéző volt. Ha egy-két védett példány is előfordult a terítékben, figyelmeztetés volt a szankció. Persze nem akkor, ha tömegében találtak védett fajokat. Ez szerintem alapvető a kölcsönös bizalom megteremtése érdekében.

F. O.: Különbséget kell tenni a tudatos természetkárosítás és a véletlen tévedés között. A büntető törvénykönyvben is minden cselekménynél van mérlegelési lehetőség, a büntetésben van töl-ig. Itt nincs. Nálunk a részvénytársaságnál a hivatásos vadászok állománycsökkentés céljából lehetnek süldőt 50 kilóig. Ha valaki már lőtt 12 disznót és a 13. véletlenül 65 kiló lesz, mert elnézte, akkor azt nem fogom megbüntetni. Ha viszont valaki nem lő mást, csak két kanyar, attól természetesen pár hónapra elveszem a puskát. A vízivadnál nincs mérlegelés.

S. I.: A természetvédők zöme csak azt nézi, hogy védett vagy nem védett. Pedig sokkal nagyobb veszélyeket rejthet magában az a mód, ahogy terítékre hozzák azt a vadat. Képzelnék el például egy olasz csapatot, akik körülfognak egy halastavat és egy este leadnak ezer lövést. Csak engedélyezett fajokat lőnek, mégis sokkal nagyobb kárt csinálnak az élőhelyen okozott stresszel, mintha egy-két védettet ejtenének el kisebb zavarással.

F. O.: Svédországban voltunk az ottani vadászszövetség vendégeként. Megmutatták, hogyan vadásznak pehelyréceire. A tó partján a vadász egy kis mellvédet épít magának. Beül mögéje, kiteszi maga elé a vízre a csalikacsákat, és a beszálló pehelyrécét „sebes ültében” lövi meg. Mi csak hüledeztünk, hogy ez vadászati-lan. Ők meg visszakerdeztek: miért? jobb, amikor ti este lövitek őket húzónak, megsőritezitek, elvész, vagy sebzetten később pusztul el? Szemléletekkel nehéz vitatkozni.

- *A fajismeret a ragadozó madarak esetében is kulcskérdés. Ma mindegyik faj védett. Például a héja, az egerészölyv és a barna rétihéja esetében indokolt volna feloldani ezt, de a természetvédelem arra hivatkozik, hogy a vadászok nem tudnák őket megkülönböztetni például a védett és ritka kerecsenszölyvötől.*

S. I.: Egy nagyon érzékeny kérdés van itt: a fogolyé, amelynek a legtöbb kárt okozzák a ragadozómadarak. Él egy fogolycsapat egy húszhektáros körzetben. Az a kékes rétihéja, amely itt tele, és amelynek az állományával az égvilágon semmi baj nincs, mindennap elvisz egyet belőlük, amíg csak talál. A fogoly a magyar földnek, faunának egyik legjellemzőbb, legősibb, legdédelgetettebb madara. Most nagyon nagy bajban van. Kérdelem én, mi a fontosabb? A kékes rétihéja vagy a fogoly? Ez nem országos probléma, csak azokon a területeken, ahol a fogoly még előfordul. Itt is differenciálásra lenne szükség: azokon a területeken meg kellene engedni a ragadozómadarak lövését. Jobban kellene bízni egymásban.

- *Vagy például kimondhatnánk, hogy csak a hivatásos vadászok lehetnek ragadozó madarat, nekik pedig vizsgát kellene tenniük fajismeretből.*

F. O.: ...és például ebben a képzésben a természetvédők segíthetnének, hisz ők nyilván jobban ismerik ezeket a fajokat. Hisz közös érdek, hogy megvédjük a foglyot még a rétihéjától is. A fogoly tipikus példája annak, hogy a passzív védelem semmit sem ér. Több mint húsz éve tulajdonképpen védett ez a faj, csak ott vadásznak rá, ahol jelentős kibocsátás történik, mégse emelkedik az állomány. Egyébként ez a ragadozómadár-kérdés olyan, mint a trófeabírálat. Ha nincs szankció, akkor látsz mindent, ha van büntetés, akkor már nem látod, csak egy részét.

- *Az is nagyon fontos kérdés, hogyan vélekedik ezekről a konfliktusokról a társadalom egésze.*

S. I.: A legnagyobb gond a társadalom meg nem értése és negatív hozzáállása. Ez nemcsak nálunk, az egész világon nagy nehézséget

Vadkacsák

okoz. Elvakult vadászatellenesség alakult ki, amelyet azok a széplelkek szítanak, akiknek fogalmuk sincs a valóságról.

- Ez párhuzamos azzal az állatvédelmi hisztériával, amely most egész Európában dúl.

F. O.: Széles körben hirdetik a légyirtót, amely pillanatok alatt elpusztít 200-300 legyet. Ezt lehet csinálni, mert a légy nem vált ki olyan érzelmeket, mint az őzgida vagy a sündiszó. Pedig éppen olyan élőlény! Vagy a televízióban bemutatják, hogyan kell az élő halat beirdalni és forró olajba tenni, mert így lesz a húsa finomabb. Ez ellen nem tiltakozik senki, mert hidegvérű faj és nem vált ki hasonló érzelmeket, mint az emlősök egyes fajai. Ugyanakkor nálunk, Zalában óriási botrány volt, mert egy gyerek sajnos légpuskával kilőtte egy macska szemét.

S. I.: Sajnos sokszor a természetfilmek is sokat rontanak a szemléleten. Persze ezek jó része nem nálunk készül. A tévébe szenzáció kell, s ezért a filmesek zöme arra törekszik, hogy minél nagyobb hókuszpókusszal bemutasson egy problémát. Túldramatizálják egy fajnak a helyzetét, amelynek az utolsó példányait mentik meg, rádiójelölés stb. Lényeg, hogy látványos legyen és valamiféle eredményt föl lehessen mutatni. De egyetlen szót sem hallot-

tam még arról, hogy a természetvédelemnek az a célja, hogy ne legyenek ritkaságok. Ne legyenek veszélyeztetett fajok.

- A „civil” társadalom értetlenségében a vadászoknak is van felelőssége. Az utóbbi években nem voltak túl aktívak a közvélemény meggyőzésében. A sajtóban legtöbbször csak negatív hírek jelentek meg róluk.

F. O.: Biztos, hogy lemaradtunk abban, hogy megpróbáljuk a vadászat szükségességét megfélelően elfogadtatni. Persze ez mondjuk a tévében nem könnyű, hisz a vadászat végső soron mégis „gyilkolással” jár, és sok esetben visszatetszést kelt a lelőtt fácán, az összeeső szarvasbika látványa. De azt talán el lehet fogadtatni, hogy az állományszabályozásra szükség van. Európában ma nem lehet vadászat nélkül szabályozni a vadfajok állományát. A baromfityényszét elfogadja a közvélemény, a vadgazdálkodást kevésbé. Németországban például, egyes szélsőségesek most be akarnak tiltani minden vadászati célú mesterséges vadnevelést. Azt elfogadják, hogy túl sok a vaddiszó, de megoldásnak azt kínálják, hogy be kell fogni, és „kíméletesen”, injekcióval kell elaltatni őket. Pedig mennyivel nagyobb stressz egy vadnak az, hogy én befogom egy ketrecbe, ott várakozik, félelmében részben összetöri

magát, mintha egy jó lövéssel elejtem. Igaz, az injekciózásnál nem látszik a vér!

*- A laikus közvélemény nehezen fogadja el, hogy a vadászok „nagy tömegben tenyész-
tik”, majd „halomra lövik” a fácánt. Ugyan-
így rossz íze van a vadaskerti nagyvad-
vadászatnak.*

F. O.: Ez is hagyomány és fölfogás kérdése. Új-Zélandon például birka módjára tartanak legelőkön 1 millió gímszarvast. Ebből évente 100 ezret levágnak a vágóhidakon, s ezzel az olcsó szarvashússal elárasztják Nyugat-Európát. Magyarország éves terítéke 30 ezer darab. Ez egy állattartási forma, semmivel nem rosszabb, mint a marhatartás. Ha a vadász vadaskertben azért tenyészt vadat, hogy ezt majd úgy hasznosítja, hogy lelövi, akkor ez is egy bevételi forrás, amiből emberek élnek. A trófeát eladják, a húst is hasznosítják. El lehet fogadni, még akkor is, ha ez nem mindenkinek egyezik az ízlésével.

S. I.: Ez egy másik nagy probléma, hogy „vadászat” címszó alatt mindent egy kalap alá vesznek. A fókák lebunkózását és az orrvadá-

szatot ugyanúgy, mint azt, ha valaki egy ósvadonban jár egymaga zsákmány után.

F. O.: Szerintem ha szabad területen beete-
tem a vadat, hónapokig nem vadászok rá,
akkor semmivel sem sportosabb magaslesről
elejteni, mint például egy kertben meglőni a
nyiladékon átugró disznót. De ez inkább vadá-
szati ízlésekről való felesleges vita.

S. I.: Hasonlóan megtévesztőek a nagyteri-
tékű fácánvadászatokról szóló eszmecserek.
Sokkal jobban megsínyli a terület, ha minden
héten megmozgatják, kis csoportokban „kony-
háznak” rajta, mert így állandóan zaklatva van
a vad. A vadállomány szemszögéből jobb, ha
csak egy nagy vadászatot rendeznek egy terü-
leten.

*- A természetvédelem néha a vadászok kezé-
re játszik. Egy Fejér megyei vadászterületen,
Nagyhörcsök mellett számos halastó talál-
ható. A 80-as években jókat lehetett kacsázni
rajtuk. Majd a legjobb kacsás tó védett lett,
ami a vadászoknak persze nem tetszett. Am
nemsokára az összes tavon megtiltották a
vízivad-vadászatot, ami nagy fölháboro-*

Fácánok

dást kellett. A következő évben a tavakon megjelent a liba, a vadászoknak természetesen fölcillant a szeme. Azóta már a tavak 300 méteres körzetében is tilos a puszkázás, a tavakon viszont telente 10–20 ezer liba éjszakázik, amiből a környékbeli vadásztiársaságok igen jókat vadásznak.

S. I.: Én ugyanígy jártam Kardoskúton. 1965-ben kitapostam, hogy a terület védett legyen. A környékbeli vadásztiársaságok borzasztóan mérgesek voltak rám, és minden eszközzel el akarták érni a döntés visszavonását. Eltelt egy év, és azt se tudták, hogyan hívjanak, hogyan dédelgessenek.

- Itt van még nekünk a muflon meg a dám.
A természetvédők azt mondják rájuk, hogy nem őshonosok, tájidegenek, és túl nagy kárt okoznak.

S. I.: A tájidegenségben állatföldrajzilag teljesen igazuk van. De hát vágjuk ki Magyarországon az utolsó akácát, mert tájidegen? Nem vált magyarrá az az akác, amely nélkül már el se tudjuk képzelni az Alföldet?

F. O.: Meg aztán ez mind nagyon szép, hogy fehérhátú harkály, szarvasbogár meg illir bükkös, de hát hol van ebben a Homo sapiens? Az ember Európának ezt a régióját olyan sűrűn lakja, hogy ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni. Műveli a mezőgazdasági földeket, utakat, házakat épít,

kezeli az erdőket, hasznosítja és kézben tartja a vadállományt, uralma alá vette a Földet.

S. I.: Tudomásul kell venni, hogy a természet a földön szinte sehol nincs már ősállapotban. Talán csak Grönlandon meg a sivatagban van ősállapot, mindenhol másutt alaposan átalakult az eredeti környezet. Ez veti föl a visszahonosítások problémáját is. A hódot visszatelepítik Gemencre. Vajon jó-e még neki az az élőhely? Most örülünk neki, hogy van egypár hód Magyarországon, de mit fognak szólni az erdészek, ha nagyon elszaporodik? Komoly igények merültek föl természetvédelmi oldalról, hogy hozzuk vissza a jávorszarvast, amely régen tényleg előfordult a Kárpát-medencében...

- A közelmúltban Magyarország egy európai projekt keretében 100 millió forintot kapott az itteni medve-, farkas-, és hiúz-előfordulások kutatására. Medve ritkán tévedt hozzánk, de a hiúz az Északi-középhegységben előfordul, és van néhány farkas is. A farkast a természetvédők elszántan védik, a vadászok kiirtanák. Pedig ha lőnek az országban évente 35–40 ezer kóbor kutyát, az a néhány farkas igazán elfér.

S. I.: Igen, de kérdés, hogy hol? A Zemlénben, ott igen, de a Dunántúl erdőségeiben vagy pláne az Alföldön, már nem.

Dám

Mouflon

F. O.: Ezek régen kétségtelenül előfordultak a magyar faunában. Nekem az a véleményem, hogy ma nálunk a farkasra semmi szükség. Ebben a kultúrtájban, ezen a sűrűn lakott vidéken nem találja meg a helyét. Ha előfordul néha, ám legyen, de azt nem szabadna megenedni, hogy szaporodjon, ami szem elé kerül, azt le kellene lőni. Ezekkel a fajokkal óvatosan kell bánni. Egy példa: Szlovéniában a 400 darabra becsült medveállományt a természetvédők szeretnék 600-ra fölfeljeszteni. A vadászok kézzel-lábbal tiltakoznak, mert tudják, hogy rajtuk fog csattanni az ostor. A medvék olyan nagy kárt fognak tenni a nyájukban, hogy mindenki a vadászok ellen fordul. Ezek a fajok nincsenek veszélyben, és ott kell őket megőrizni, ahová ma valók: Romániában, Szlovákiában, Szlovéniában, Horvátországban, Boszniában.

S. I.: Még egy dolog: ezeknek a visszatelepítési programoknak a pénzügyi része. Óriási összegeket költenek a hiúz meg a farkas újratelepítésére, nálunk sem volt olcsó a hód, fölmerült ez a 100 millió kutatási összeg. Ezeket a pénzeket jobb volna olyan fajokra költeni, ame-

lyeknek egy országban megvan az élőhelyük, de tényleg bajban vannak. És itt megint utalnom kell a fogolyra.

F. O.: Ezzel nagyon egyetérték!

- Az európai uniós csatlakozás hoz-e változásokat a vadászati jogban? Milyen változásokat jelent majd a vadászok számára? Hatással lehet-e például a vadászok és természetvédők közötti viszonyra?

S. I.: Én rosszra számítok. Egész Európában annyira eluralkodott az elvakult természetvédő és állatvédő szemlélet, ami aggodalomra ad okot. A másik probléma, hogy Európában ma teljesen eltérő régiók vannak. Az atlanti partvidéknek teljesen más a klímája, a növény- és állatvilága, mint mondjuk a kontinens belsejének. Mások a problémák, a veszélyek és a lehetőségek. Jó volna, ha a szabályozás ezt figyelembe venné.

F. O.: A vadászatra az Unióban semmiféle egységes szabályozás nincs. Tehát nem fognak ránk kényszeríteni semmiféle olyan szabályokat, amelyek másutt kötelezők. A magyar természetvédők viszont folyamatosan hivatkoz-

nak az uniós természetvédelmi szabályokra, ami ellen eddig mi sajnos hiába védekezünk azzal, hogy ezt az unió nem kívánja tőlünk. Pedig ez az igazság. A vadászati hagyományainkat, kultúránkat, szokásainkat – ha azok nem veszélyeztetnek fajokat – meg kell tartanunk. Egy másik példa. Az Unióban minden vadászható vadfajnak van tilalmi ideje, ezért fölvetették, hogy legyen ilyen nálunk a vaddisznónak is. Ezzel egyetértettünk mi, vadászok is, elfogadtuk, hogy az február 1-jéig tartson. Ennek következtében a júniusi gabonatóblákban a vadászok alig mertek disznót löni, néhány embert pedig megbüntettek, mert mondjuk 52 kg-os nőivarú disznót ejtett el. Az érdekképviseletek és a sajtó nyomására sikerült elérni, hogy most már június 1-jétől lehetővé ismét a kocák. Az is igaz, hogy a vaddisznóátlomány tilalmi idő nélkül is alaposan túlszaporodott, tehát védelme inkább érzelmi oldalról indokolt, ugyanis szaporodásakor a vadászok önmagukat korlátozva korábban sem lőtték a malacait vezető kocát, holott azt csak a vadászetiika tiltotta. Ha fenn tudjuk tartani a párbeszédet a vadászok és a természetvédők között, és ha a hatóságok nem fogják minden áron majmolni az Európai Uniót, akkor béke lesz.

– Itt van például a védetté tett veréb és a varjú esete. A vadászok jó részének természetvédelmi a szemlélete, eszébe nem jutna pacsirtára, sasra vagy bagolyra löni. El is fogadná a korlátozásokat. De ha azt mondják neki, hogy a verebet meg a varjút védeni kell, akkor a hasát fogja a nevetéstől, és a komolytalan korlátok miatt az ésszerű korlátozásokat is nehezen veszi komolyan.

S. I.: Nagyobb problémát okoz például az nyári lúd. A 60-as évek elején csináltam egy országos fölmérést és 150–200 fészkelő párt találtunk. Ma ez a szám 2000 fölött van. A nyári

Vetési varjúk

lúd egész Európában mindenütt robbanásszerűen terjed, az összes többi országban vadászható – kivéve nálunk. Ha valaki a hajnali ködben véletlenül lelő egy nyári ludat, azt meghurcolják. Ennek semmilyen természeti alapja nincs. Ráadásul nálunk októberben kezdődik a libázás, ami szinte kizárja a lehetőségét annak, hogy nálunk fészkelő példány kerüljön terítékre, mert azok addigra már elvonulnak délre. Különösen, hogy egy nap csak 4-et lehet belőle löni. A vadászok ezeket a folyamatokat tisztán látják, és tudják, hogy értelmetlen a korlátozás. Sokkal több kárt okozunk a természetvédelem ügyének, mintha megengednénk, hogy lőjenek néhány nyári ludat is. A végén még szeretnék elmondani valamit. Védelem ide, védelem oda, a magyar földnek világviszonylatban a legnagyobb természeti értéke a gímszarvas. Ez egy olyan genetikai adottságú állomány, amely páratlan agancsminőséget produkál. És ez egy vadászható faj. Ezen nagyon érdemes elgondolkodni, a vadászoknak és a természetvédőknek egyaránt.

A TERMÉSZETVÉDŐ SZEMSZÖGÉBŐL

Dr. Kalotás Zsolt a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Madártani Intézetének igazgatója. Azon kevés természetvédők egyike, akik igazán ismerik a vadászokat, lévén egyéb végzettségei mellett vadgazda szakmérnök is.

Jól ismeri a vadásztársadalom minden gondját-baját. Amikor teheti, az országot járja. Igazi szakember, évtizedekig foglalkozott – egyebek mellett – a hazai varjúfélékkel, különösen a vetési varjúval és a *ragadozó madarak apróvadra gyakorolt hatásaival*.

Hivatása révén is látja, milyen ellentétek feszülhetnek-feszülnek a vadászok és természetvédők között.

Az interjúra – mint mindig – pontosan érkezik. Úgy gondolom, a legjobb, ha mindjárt egy olyan kérdéssel kezdem, amelyet magam is mind gyakrabban hallok.

Úgy tűnik, hogy ismét nagy ellentétek feszülnek a vadászok és a „hivatásos” természetvédők között. Mennyire igaz ez?

– Én nem is inkább ellentétről, inkább problémákról beszélnék. Első helyre tenném a hihetetlenül túltartott nagyvadállományt. Egyes területeken oly nagy mértékű a *nagyvad fajok* túlszaporodása – gondolok itt a gímszarvasra és a vaddisznóra –, hogy egyes erdei ökoszisztémákat teljesen tönkre is tesznek. *Erre* az idej esztendő *sajnos jó példa, hiszen a szokatlannul aszályos, száraz nyáron bizony sok helyen az erdők aljnövényzetét szinte kopárra rágtá a vad*. A vaddisznó ezt azzal tetézte, hogy a talaj felső rétegeit fel túrta. Úgy gondolom, hogy amikor a vaddisznó *esetében* az ajánlott 120%-os hasznosítás helyett 70-80%-os hasznosítást valósítanak meg, nem is lehet csodálkozni, hogy az állomány ilyen hihetetlen mértékben megnövekedett. Gondoljunk csak bele, a vaddisznóállományuk hetvenszerese a száz

évvél ezelőttinek! Olyan területeken is megjelent a vaddisznó, ahol addig nem is ismerték. A gímszarvas esetében kicsit más a helyzet, azt hiszem, állományát folyamatosan alulbecsülik, és még ebből az alulbecsült mennyiségből sem tudják a kívánatos mennyiséget terítékre hozni. A muflonra és dámra majd később vizszatérek.

Igen komoly probléma lehet a vendégvadászatok nem megfelelő szervezése és az ebből adódó anomáliák. Nem kell messzire menni, 2001-ben az olaszok madármészárlása mindenkit megdöbbentett. Úgy érzem, hogy ez a természet elleni büntett azért következhetett be, mert még komoly rendezetlenségek vannak e területen. Hozzáteszem: a közeljövőben komoly rendcsinálás indul e téren.

A harmadik probléma a vízimadarak *vadászatának* kérdése. Itt is jelentős nézetkülönbségek vannak a vadászok és a természetvédők között. *Mi* alapvetően azt gondoljuk, hogy gazdálkodni csak azzal lehet, ami nálunk él, szaporodik és *a gazdálkodással* hatással vagyunk az életfázisának minden mozzanatára. Nem lehet gazdálkodni olyan fajokkal, melyek hazánkban csak megpihennek, időszakosan itt töltenek néhány hetet-hónapot, kiszámíthatatlan a mennyiségük, és számuk egyértelműen attól függ, hogy élőhelyükön az adott évben milyen időjárási tényezők voltak, és a vonulás során milyen hatások érték őket. Ezért e fajoknál inkább csak hasznosításról beszélhetünk. Szarvassal, fácánnal, tókés récével lehet gazdálkodni, de nem lehet gazdálkodni a kercerécével, a vetési lúddal, a nagy lilikkel, mert ezek csak vonulás idején jelennek meg nálunk évről évre más és más mennyiségben. *Ezt felismerve* a kilencvenes évek elején a vadászati *jogalkotó miniszteri rendeletben* vadászati

tilalmat rendelt el a nagy lilikre. Aztán – *nem tudni, milyen okok miatt* – a nagy lilik itt telelő állománya megnövekedett, s most az itt telelő *északi vadlábak* állományát tekintve jelentős túlsúlyban van. Ugyanakkor pedig a vetési lúd – amely 10–15 éve még elterjedt volt – *az elmúlt néhány évben* hihetetlenül megritkult. Idén tavasszal az Alföldön, alig volt százalékban kimutatható a faj. Ezért kérдем, hogy akarunk gazdálkodni ezekkel a *vendégekkel*, amikor – mint már említettem – nincs rálátásunk a költőhelyeken *bekövetkező eseményekre*, a vonulás során *bekövetkező* hatásokra, nem tudjuk, hogy más országokban milyen a legális és az illegális hasznosítás, *milyen zavaró hatások* éri őket. Úgy érzem, *mielőbb* át kell az egész kérdéskört gondolni. Csupán olyan fajokkal *lenne szabad* gazdálkodni, mint a tőkés réce, és azt hiszem, az az idő is hamarosan eljön, amikor az örvendetesen megnövekedett nyári-lúd-állományunk eljut egy olyan szintre, amikor egy átgondolt hasznosítást már el tud viselni. *Ez esetben nem szabad felednünk, hogy a vízivadnál a vadászattal járó zavaró hatásoknak nagyobb a jelentősége, mint a vadászattal kivett zsákmányoknak!*

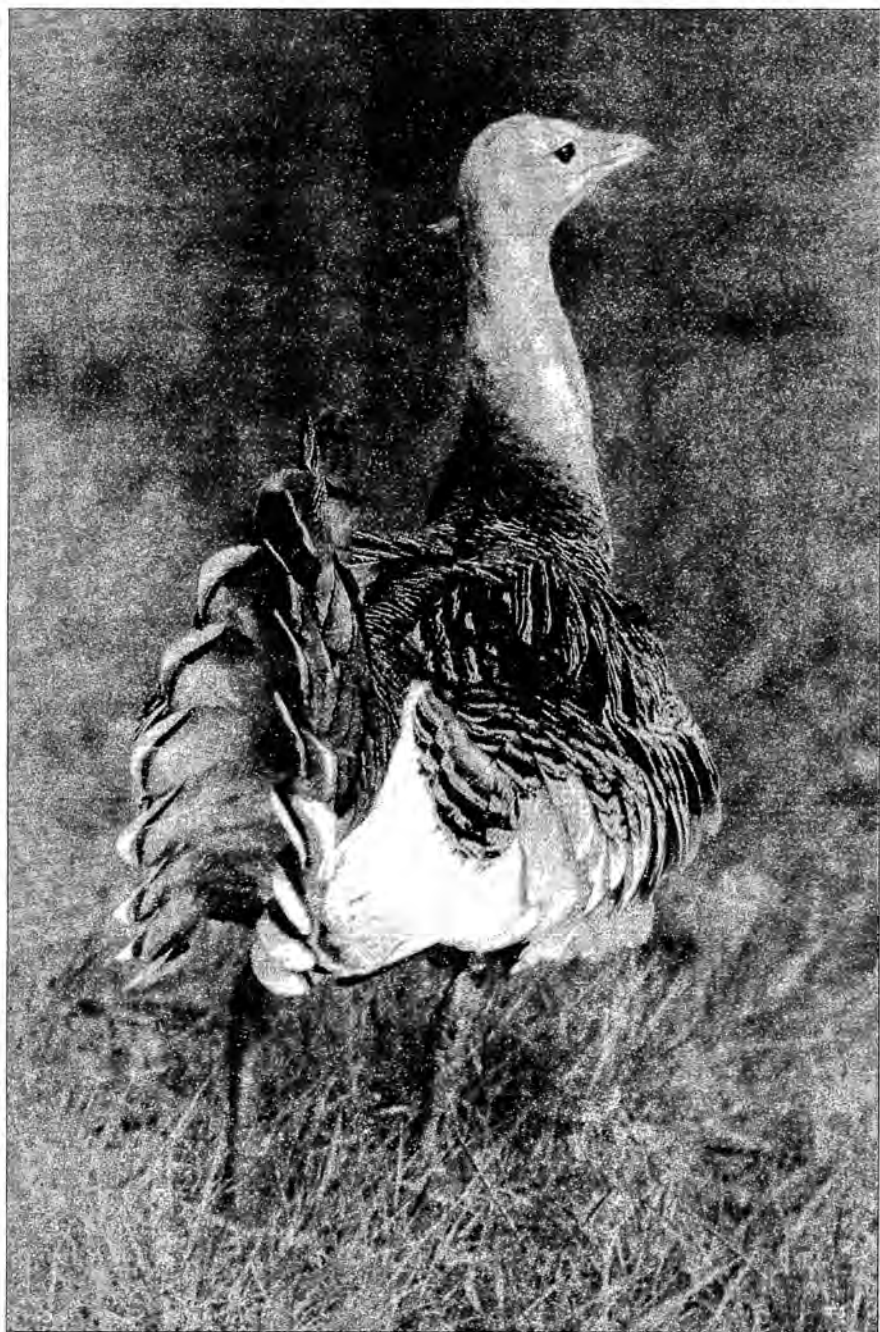
A negyedik pont a ragadozók kérdésének a megítélése. Itt azonban nincs jelentős nézetkülönbség közöttünk, úgy ítéljük meg, hogy a szörms ragadozók igen jelentős nagy számban vannak jelen Magyarországon, külön kiemelném a rókát és néhány menyétféle ragadozót, például a nyestet, borzot. A farkas és a hiúz esetében azonban már eltérő a vadászok és a természetvédők véleménye. Mi úgy gondoljuk, hogy az Északi-középhegység erdős területein *meguannak azok az ökoszisztémák*, ahol e két faj *megférhet a vadállománnyal*. Hogy ez mennyire így van, és *így gondolják Európában is, igazolja* a hiúz és a farkas védelmében íródott *sikeres* EU Life pályázatunk. Épp most folyik is ennek a megvalósítása. Mint látható, nagy horderejű, európai szintű kérdésről van szó, ám a helyi vadászoktól a kellő támogatást mégsem kapjuk meg. Sőt! Igaz, e fajok szabadon élő állományáról még nincsenek pontos adataink, ám olyan információkat azért

kapunk, hogy bizonyos területeken lelőttek néhány nagyragadozót. Ezeket titokban többnyire vadászok „követik el”, úgy, hogy tisztában vannak tettük súlyával, lévén, hogy fokozottan védett állatról van szó. *Előzetesen a fejekben kellene rendet tenni*, hogy ezt a kérdést megfelelő mederben tarthassuk.

És persze létezik még egy vad faj, amelynek növekvő állományai védett területeinken nagy gondot jelentenek: ez pedig a muflon. Több alkalommal jártam az Északi-középhegység egyes olyan területein, ahol védett és fokozottan védett növények termőhelyeit tette/teszi tönkre a muflon. A vadászok most az elfogadott üzemtervekre hivatkoznak, de én nagyon bízom abban, hogy ez a kérdés a következő tervciklusban a helyére fog kerülni. A muflon, de más vad esetében is, akkor lenne kezelhető a kérdés, ha nem csupán erdészeti és mezőgazdasági, hanem természetvédelmi vadkárokat is *bevezetnénk a jogrendünkbe*. Több nemzeti park területén folytatunk vizsgálatokat, modellezzük a vadkár hatásait. A muflon elől elzárt területeken az erdő csodálatosan újul, és a ritka, védett növények is nagy számban „virítanak”. *Am a kerítésen kívül*, a „szabad prédának hagyott”, vad által *rágott területrészek*en *degradálódott, fajokban szegény vegetációt találunk*.

Az utóbbi időben több cikk is megjelent a természetvédelmi örök ügynevezett „tülkapásairól”. Az is tény, hogy a vadörök, vadászok egy része ferde szemmel néz környezetünk őrzőire...

– Magyarországon ma mindössze 230 természetvédelmi ör áll állami alkalmazásban. Összehasonlítva a vadörök számával, ők körülbelül 3000-en dolgoznak a vadászterületeken, tehát nagyságrendekkel többen vannak, mint mi. A *Parlament Környezetvédelmi Bizottsága is megállapította, hogy a feladatokhoz mérten* a természetvédelmi örök létszáma hihetetlenül kevés. Így van ez a védett területek arányához viszonyítva is, nem beszélve arról, hogy az új természetvédelmi törvény védett területeken kívül is komoly jogosítványokkal ruházta föl őket. Más különbségek is

Túzok

vannak. Például a természetvédelmi őr köztisztviselői státusban van, míg a vadőrök alkalmazottak. Tehát a természetvédelmi őrnek hasonló jogai vannak, mint bármely más fegyveres testület tagjainak, gondolok itt a rendőrségre, vám- és pénzügyőrségre.

Minden évben összegezzük, hogy mekkora a természetvédelmi őrök által kirott bírság összege. Nos, ez az összeg nagyon minimális. Még túlzott szigorúságról sem beszélhetünk, nemhogy túlkapasokról! Őreink inkább szép szóval igyekeznek meggyőzni az állampolgárokat a helyes természetvédelmi joggyakorlatról, büntetéseket csak végső esetben szabnak ki. Úgy gondolom, hogy a magyar természetvédelmi őrök az Európai Unióhoz képest egy kicsit más jogi háttérrel rendelkeznek. Az uniós országokban egy természetvédelmi őr védett területen kívül nem intézkedhet, erre nincs felhatalmazása. Nálunk erre is van lehetősége. Ha természetvédelmi szabálysértés vagy bűncselekmény gyanúja merül fel, igazoltathat, átvizsgálhatja az autót. Bizonyos országokban azonban sokkal keményebben és sokkal következetesebben végre is hajtják, amiket a jogszabályok előírnak. Ilyen szempontból azt hiszem, mi vagyunk lépéshátrányban.

A házkutatásokat - ha az szükséges - a rendőrséggel együtt végezzük, és nem tudok arról, hogy természetvédelmi őr bármikor használta volna a fegyverét. Hála istennek! Úgy gondolom, hogy e téren bizonyos jogszabály-módosítások szükségesek ahhoz, hogy eurokonform szinten legyünk. És az emberek fejében is bizonyos változásoknak kell bekövetkeznie, hogy érezzék, a természetvédelmi őr esetében is hatósági személyvel állnak szemben.

Néhány hónappal ezelőtt, főleg az ország keleti felében sor került néhány védett, preparált állat, illetve trófea elkobzására. Az esetek nagy port vertek fel.

- A magyar jogrend úgy épül fel, hogy megszerzett jogokat nem lehet csorbítani, mert az már bizonyos szempontból alkotmányellenes aggályokat vet föl. Amikor a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényünk hatályba lépett, és ennek végrehajtására kiadtuk a

8/1998-as kormányrendeletet, lehetőség adódott, hogy akik valamilyen védett faj preparátumának birtokában vannak, azt bejelenthesék a hatóságnak. Ha ez megtörtént, a természetvédelmi hatóság részéről a tartási engedély minden esetben kiadásra került, s a preparátumot megtarthatták. A jogszabályalkotók általában egy év türelmi időt adnak, a természetvédelem ezzel szemben négy évet adott. Valamikor el kellett kezdeni a rendcsinálást! Úgy gondolom, hogy a természetvédelmi hatóság messzemenően toleráns volt ez ügyben.

Lehetséges, hogy a törvény nem ismerete bizonyos esetekben mentő körülmény, de a bíróság szerint a büntetést akkor is ki kell szabni, ha valaki nem ismeri a törvényt. Ám azt hiszem, hogy a fokozottan védett és védett fajok preparálásának időszaka lecsengett. Ma már sokkal modernebb eszközök segítenek abban, hogy bemutassuk az érdeklődő közönségnek az élővilágot.

Azt hiszem, ezen precedens értékű ügyeknek az volt a legnagyobb haszna, hogy a sajtó nagy teret szentelt nekik, nagy visszhangot kaptak, ezáltal az érdekelteket és az érintetteket is elgondolkozásra kényszerítették.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy az olasz vendégvadászok madármészárlása is a madárpreparátumok felé fordította a figyelmet. Hiszen régóta tudjuk, hogy a „kitömött” állatok árusítása nagy üzlet. Nem is olyan régen ennek még nagyobb divatja volt. Hegyeshalom felé haladva ugyanis nem csak a népművészeti áruk, hanem az eladásra felkínált preparátumok száma is megsokszorozódott. Az EU-ban - néhány faj kivételével - a madárdirektíva nem teszi lehetővé, hogy bármilyen madár preparátumát kereskedelmi céllal hasznosítsák. Persze ne legyünk túl optimisták, tőlünk nyugatabbra is vannak olyanok, akik szeretnének kitömött állatokat a szobájuk falán látni! Ők vagy Magyarországról származó madarat vesznek, vagy itt „csak” preparáltatnak. Ennek még ma is elég jól bejáratott gyakorlata van, illetve remélem, hogy csak volt. Erre külön felhívtuk a nemzeti park igazgatóságok figyelmét. A „hivatásos” preparátorokkal általában nincs

gond, ám a zugpreparátorok még mindig gyakran kockáztatják a büntetést.

Néhány gyakor védett állatfaj állománya az utóbbi időben annyira megnőtt, hogy vadászatuk ismét indokolttá vált. Egyes vadászvélemények szerint azonban túl későn történik a védelem megszűntetése, akkor, amikor egy-egy állatfaj már olyannyira elszaporodott, hogy állományának kordában tartása már-már lehetetlen.

- A borz már nyolc éve szerepelt azok között a fajok között, amelyet átsoroltunk volna vadászható vaddá. Mivel a vadászati és természetvédelmi jogszabályok módosítását egyszerre kell elvégezni (különben a faj egy ideig levegőben lebeg, mint Mohamed koporsója). Legalább négy éven keresztül ez az egyeztetési nehézség akadályozta a borz felkerülését a vadászható fajok listájára. Ám azt semmiképpen sem gondolom, hogy a jelenlegi vadászati kontrollal ezeket a fajokat (mert itt nemcsak a borzról, hanem a nyestről és a kormoránról is beszélünk) vissza lehetett volna szorítani. Állománynövekedésük sokkal inkább ökológiai okokra vezethető vissza. A vadászok eddig sem a róka, sem a nyest állománynövekedését nem tudták megállítani. Úgy gondolom, a jó szándék ellenére, nekik sem sikerül mindig és mindenhol kellő hatékonysággal kezelni a ragadozógyérítést.

Bár a vetési varjú sohasem volt igazi, gyakran vadászott vad, mégis nagy felhőrdülést keltett a vadászok körében, hogy felkerült a védett madarak listájára.

- A vetési varjúval még kutató koromban sokat és behatóan foglalkoztam. Most szememre is vetik, hogy sikerült egy hatékony gyérítési módszert kidolgozni, néhány évvel később -

amikor már a másik oldalon állok - a természetvédelmi hatóság védetté nyilvánította a vetési varjút. Nos, vannak tények, melyekkel nem lehet vitatkozni, de a gyérítés bevezetése és a védetté nyilvánítás között történt egy s más. A vetési varjúról kiderült, hogy alapjában véve magevő, vadgazdálkodási kártétele minimális, inkább a mezőgazdaságnak okoz helyenként és időnként gondot. Voltaképpen ez a különbség a vetési varjú és dolmányos varjú között. Utóbbi ugyanis főleg állati táplálékot fogyaszt, így az apróvad szaporulatában is nagy károkat képes okozni. Fácánkerten sikerült egy olyan gyérítési eljárást kidolgoznunk, amely szuperselektívnek minősíthető, csak a varjúfélékre ártalmas. Ám az eljárás túl hatékony volt. A gyérítés megkezdésének évében, 1980-ban még 317 telepen valamivel több mint 270 000 pár vetési varjú fészkelte Magyarországon. A felmérést megismételtük 1984-ben, ekkor még közel 100 telepen 117 000 párt találtunk. Ezt követően ismét végeztünk egy mintavételi felmérést, amelyből kitűnt, hogy a költőállomány már csupán 30 000 pár körüli. Tíz év alatt az állomány egy tizedére esett vissza! Ez a faj vonatkozásában már elég komoly problémát jelez. Különösen azért figyelemre méltó ez, mert a kárpát-medencei állomány önálló populáció, a nálunk telelő északi és keleti seregek tavasszal visszatérnek költőhelyükre. 30 000 pár madár persze még nem jelent a kipusztulás szélére sodort populációt, de a természetvédelemnek ügyelni kell a jelenségre. Nemkülönböztetett fajoknak, például a kékvércsének szinte egyedül a vetési varjú kolóniái fészkei biztosítják az eredményes költési sikert.

KOVÁCS ZSOLT

EGY ISMERETLEN ISMERŐS

A BORZ ISMÉT VADÁSZHATÓ

Kevés olyan természetjárót ismerek, akinek hosszabb ideig alkalmá nyílt egy borzot megfigyelnie. Legfeljebb magaslesen ülve, éjjel lehet megpillantani, vagy még inkább meghallani. No nem azért, mintha oly ritka lenne ökelme, s nem is azért, mert oly félénk, hogy szagunkat sem állhatja. Az ok sokkal prózaibb: ő az éjszaka vándora, akkor kel útra, amikor a legtöbb erdőjáró már pihen...

A borz lekerült a védett állatok listájáról, ismét vadászható, ezért évkönyvünkben talán nem árt egy kicsit bővebben is foglalkozni vele.

A faj egész Eurázsiaián elterjedt, igaz, néhány mammalogus ázsiai állományát újab-

ban Meles anakuma néven külön fajnak tekinti, de ez az állítás még erősen vitatott. Európában 6 alfaja fordul elő, hazánkban a törzsalak él. Élőhelyének nagy részén igen gyakori, Nagy-Britanniában állományát százezer-kétszázezer példányra becsülik. Magyarországi létszáma nem ismert, ám az bizonyos, hogy egykori védelmének köszönhetően növekedőben van. Elképzelhető azonban, hogy állományának növekedése régebről folyamatos, hiszen az ötvenes évek végén évente mindössze 1200-1300 borz került terítékre, s ez a szám 1969-ben már 3200 példány volt, igaz később visszaesett 2000-re (1973).

Borzbabonák

A borzról hajdan számos tévhit terjedt el. Nézzünk ezek közül néhányat! Raff György 1846-ban kiadott Természethistoriája egyebek mellett így ír: „Hátulsó lábai közt egy hájas zacskója van, melybe télen, mikor alszik, az orrát dugja, és kétségkívül az abban lévő hájat szopja.” Vagy: „A róka is kikergeti őt a lyukából, főképp azzal, hogy épen a lyuka elibe ganéjol, melynek

büdösségét amaz nem szenvedhetvén, tanyáját ott hagyja, melybe aztán a róka költözik.”

Pák Dienes Vadászattudománya (1829) szerint pedig: „Igen erős életű, úgy annyira, hogy azt egyszerre agyonütni igen nehéz: az orrára intézett nagyobb ütök által megszedül ugyan, de csak hamar feleszmél, ezért a legjobb azt nyakszirti kemény ütés által agyonverni.”

Ilyenek a borzok!

A borz hatalmas elterjedési területén igen sokféle biotópot benépesít. Különösen kedveli a lombos és az elegyes erdőket, valamint a cserjéseket, de például a szinte fátlan Földközi-tengeri szigeteken is szép számmal előfordul. Nagyobb városi parkokban is megtelepszik. Hazánkban leginkább a dombvidékeket és középhegységeket kedveli, leginkább az erdőszéleket lakja. A magasan lévő talajvíz és a nedves talaj gátat

szab elterjedésének, ugyanis ilyen területen nem tud várat építeni.

A borzvár könnyen felismerhető építmény, környéke – ellentétben a rókakotorékéval – nem bűdös. Járatai barázdáltak, mivel a befelé igyekvő állat hosszú karmai folyton felszántják a talajt. Emellett még a jellegzetes borz-WC-k is jelzik, hogy miféle állat is lakozik a várban. A borz építménye valóban vár. Olykor még őt

Ázsiai borz a kijevei állatkertből

Hazai borzunk már vadászható

méter-mélységben, vagy annál is mélyebben vezetnek a járatok a föld színe alatt. A járatrendszer teljes hossza pedig meghaladhatja a száz métert! Minden várhoz kellő számú bejárat és vészaljút tartozik, a járatok keresztül-kasul futnak, ezek, s a kamrák akár több generációnak is otthont adhatnak. Társbérlekként olykor rókák költöznek a borzvárba. A kamrákat a borz falevélekkel vagy fűvel béleli ki. A borz nagycsaládban él. Egyes hímek időnként elhagyják családjukat és más családok nőstényeit fedezik be.

A borzok egész évben párosodhatnak, ám a fő párzási időszak április végétől augusztusig tart (bár itt kell megjegyezni, hogy egyes rangos szakkönyvek ezt az időszakot februártól májusig teszik). Az ivarzás hossza öt napra tehető.

A megtermékenyített pete azonban csak decemberben ágyazódik be. Az ekkortól kezdődő tényleges vemhesség két-három hónapig tart. A kölykök tél végén, kora tavasszal születnek, az alomnagyság 1-6 (általában 2-5). A kicsik mintegy három hónapig szopnak. A borzkölykök mortalitása 50-60%-os is lehet.

A fiatal borzok várható élettartama 2-5 év, a természetben a maximális életkoruk 10-12 évre tehető, s igen kevesen érik meg a 15 éves kort. Fogságban azonban meglehetősen gyakran találkozni hosszú életű borzokkal.

Mit eszik a borz?

A borz igazi mindenevő, növényi és állati eredetű táplálékot egyaránt fogyaszt. Eszik bogyókat, gyümölcsöket, csonthéjasokat, magvakat, makkot, kukoricát, gabonaféléket, friss zöld-eledelt, nagy mennyiségben gerincteleneket és persze kisebb gerinceseket is.

Évszakonként természetesen mást és mást részesít előnyben, kedvence például a földgiliszta, melyből egyszerre akár egy kilogrammot is képes felfalni. Nyáron azonban több növényt eszik és ősztől ismét jobban rátér az állati fehérjére. Sok kisemlőt is fogyaszt, egy étkezésre akár 30-40 pocokot is képes felfalni.

Borzfuvar

Sokáig tartotta magát az alábbi nézet: „Kukoricaréés évadján a borzpár éjnek idején ellátogat a lakásához legközelebb fekvő kukoricásba. Itt aztán közös erővel letörnek néhány csövet. Erre egyikük hanyatt fekszik, a másik pedig a csöveket párja hasára rakja. A fekvő borz a rakományt végtagjaival magához öleli, mire a másik, a „mozdonyborz”, a „szekeret” lakásukba vonatja.” (Gaál István: Amit rosszul tudunk)

A borzfuvar legendája évtizedekig (évszázadokig?) makacsul tartotta magát. A természetbúvárok, vadászok két pártra szakadtak, voltak, akik hittek az állítólagos megfigyelésekben, mások pedig nem. A borzfuvar mellett kardoskodók még egy bizonyítékot felhoztak állításuk igazolására: ősszel sok borznak megrikul a hátán a szőre, sőt olykor sebes is a bőr. Ezt igazi bizonyítékként könyvelték el – noha csak egy csúnya bőrbetegségről van szó!

Egyes könyvek szerint üregi nyulat és cickányt is eszik. Vásárhelyi a borz legkedvesebb táplálékai közé a sünt sorolja. „Ezt szőröstül-bőröstül” eszi meg, amit az ürülekes gödreiben található süntüskék bizonyítanak.” (Hasznos és káros vademlősök)

A fentiekén kívül a borz még hullóket, tojásokat és madarakat is fogyaszt. A dögre is rájár.

A borz nem alszik igazi téli álmat, bár cudar időben keveset mozog és sokat alszik. Ilyenkor az őszi folyamán elraktározott temérdek zsírt dolgozza fel a szervezete, ezért tavaszra a borzok igencsak lefognak.

A borz kártételéről megoszlanak a vélemények. Bizonyos, hogy elszaporodva kárt tehet a

fácánállományban, különösen a tojásokban és csibékben, valamint a földön fészkelő védett madarakat és azok fészkeit is elpusztítja. A ma már egyre ritkuló hullóknék is nagy vámszedője. S előfordul az is, hogy a vadaskertek, vaddisznókertek kerítése alatt átfúrják magukat, ezzel szabad utat engednek a kőbor kutyaáknak.

A borzoknak hazánkban gyakorlatilag nincs természetes ellensége. Vásárhelyi egyszer egy parlagi sas fészkeben találta meg egy kölyök maradványait. Leginkább a kemény tél és a betegségek, valamint az egyre szaporodó számú gépkocsik szednek vámot állományából.

Mire jó a borz?

Néhány évtizeddel ezelőtt a borz prémjéből vadásztarisznák, szőnyegek, kociülés-takarók készültek. Hosszú fedőszőreből pedig ecsetet készítettek. Húsát olykor fogyasztották, ám

ezzel vigyázni kellett, mert igen sok volt a trichinellával fertőzött egyed. Az ősszel elejtett egyedek zsirját bakancskenésre használták.

KOVÁCS ZSOLT

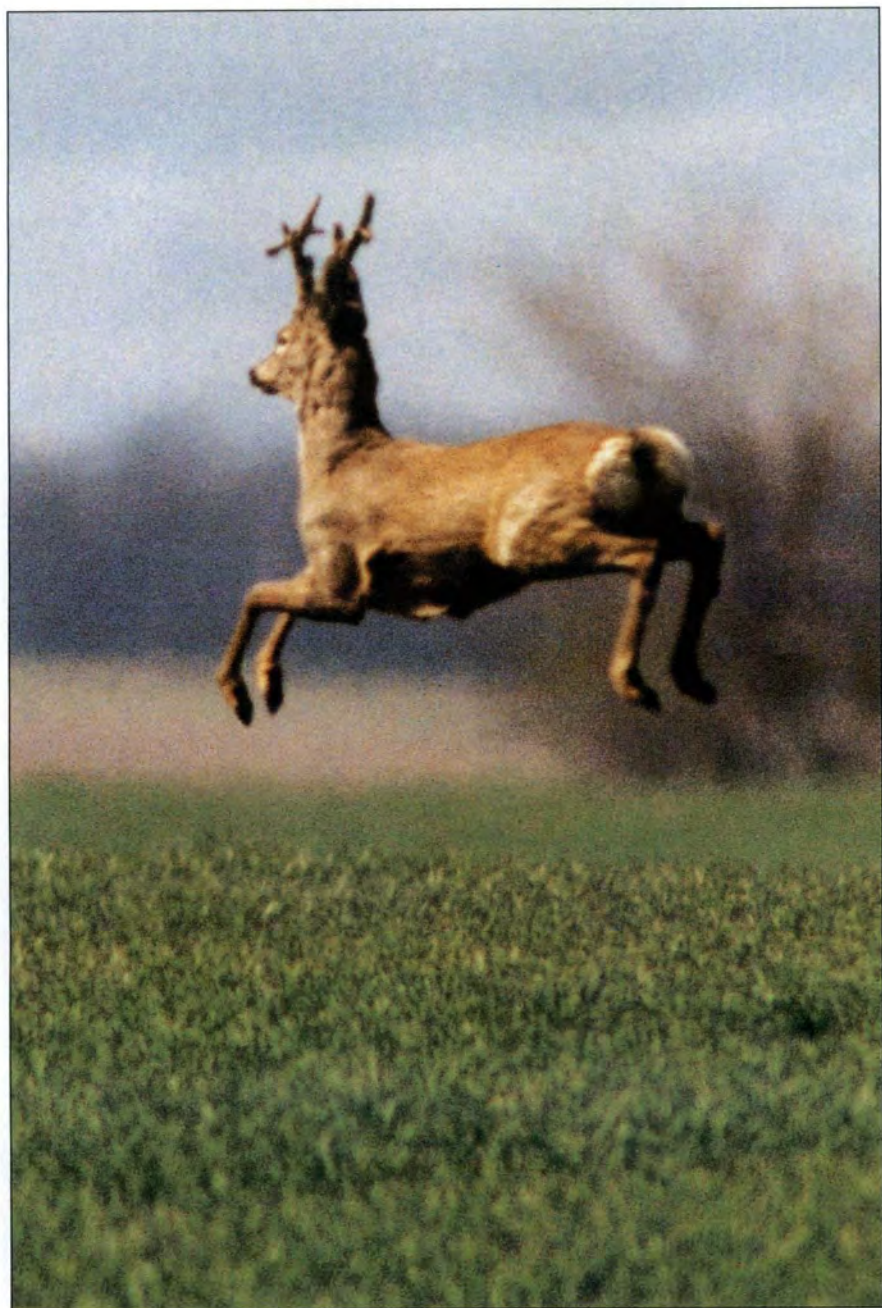
ÁLLATOLIMPIA

BLAUMANN ÖDÖN

Nyitó beszéd - az erdők királya

Magasugrás

Bíró

Felkészülni, vigyázz...

...rajt!

100-as síkfutás

Távolugrás

Nézők

Birkózás

Súlyemelés

Lovaglás

Nézők

Boksz

Párbajtőr

Kardvívás

Vizif

Judo

Jégtánc

Jégkorong

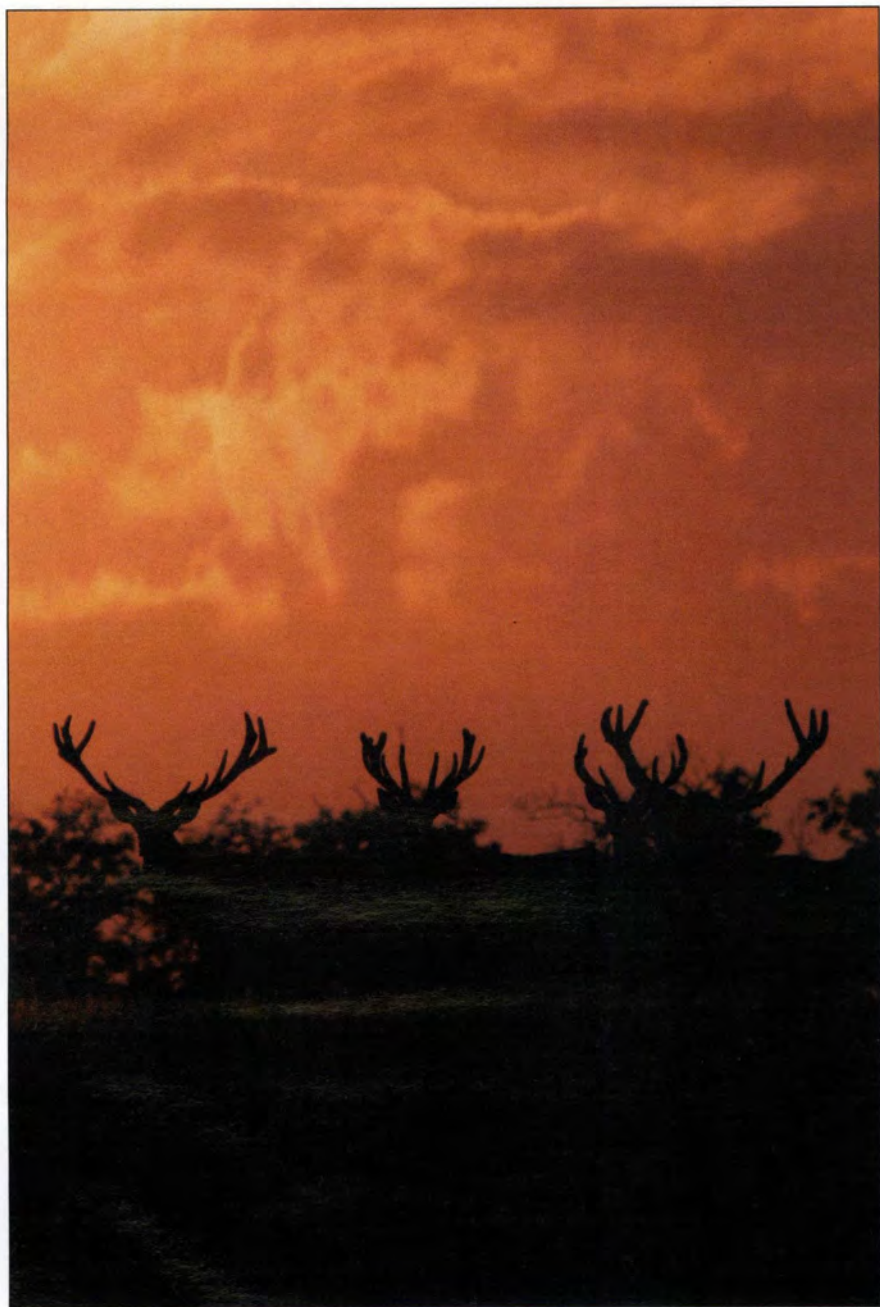
Nézők

Gúla

Maraton

Dijkiosztó

Hazatérés

A VADON HÍRNÖKEI

Hiúz - Miskolci Városi Vadaspark

Farkas - Miskolc Városi Vadaspark

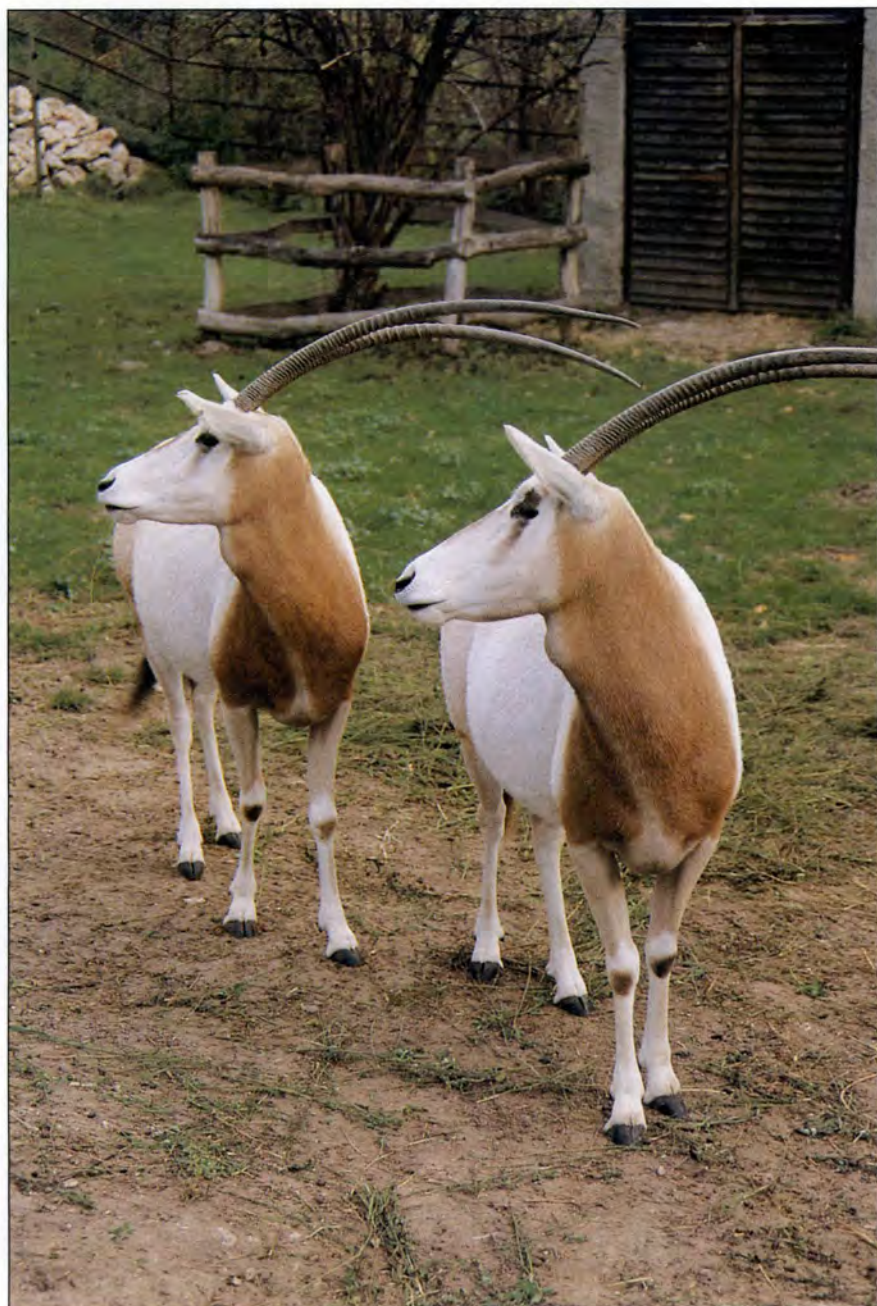
Európai bölény – Győri Xantus János Állatkert

Csikos gnú – Kittenberger Kálmán Állatkert Veszprém

Chapmann Zebra - Debreceni Állat- és Növénykert

Kardszarvú antilop – Kittenberger Kálmán Állatkert Veszprém

Elefánt – Kittenberger Kálmán Állatker Veszprém

Oroszlán – Fővárosi Állat- és Növénykert

Addox – Nyíregyházi Állatpark

Víziantilop – Nyíregyházi Állatpark

Dávid szarvas – Kittenberger Kálmán Állatkert Veszprém

Muntjak szarvas – Pécsi állatkert

A vadászok többnyire nem szeretik (vagy talán még inkább nem szerették?) az állatkerteket. Magam is többször halottam puskás emberektől nem éppen hízelgő megjegyzéseket és egy-két tollforgatótól eltekintve vadászíróink sem lelkesedtek az efféle intézményekért. Az ok – kimondva vagy kimondatlanul – felettebb egyszerű: a természet végtelenjéhez szokott szem csak szánakozással tekinthet a rács mögötti világra. A kis karámjában fel-alá járkáló szarvas, bűzös csöppnyi ketrecében megbúvó róka szánalomra méltó látvány. Jobb meg se nézni őket!

Xántus, Nadler, Kittenberger

A Budapesti Állatkert első, alapító igazgatója, Xántus János gyűjtő és vadász volt. Kevesen tudják, hogy a fáma szerint róla mintázta meg Karl May talán legnépszerűbb hősét, Old Shatterheaden. Igaz, Xántus csak két évig volt direktor, mivel 1868-ban az Osztrák–Magyar Kelet-Ázsiai Expedícióhoz csatlakozott, ahonnan később értékes gyűjteménnyel, többek között a mára csaknem kipusztult jávai orrszarvú preparátumával tért haza.

Amíg ő külhonban gyűjtött, az állatkert csak lassan fejlődött, majd néhány év, évtized elteltével inkább visszafejlődött.

Igaz, 1896-ra az állatkert szinte teljesen újjáépítették, rengeteg új állat érkezett, ám már-már katasztrófális helyzetén ez sem segített, a nem éppen szakszerűen irányított bemutatót, vélhetően jogosan, számos kritika érte. A századforduló utáni első években pedig már szó szerint tarthatatlanná vált a helyzet. Gyöngyöshalászi Takách Gyula (aki mellesleg később a Magyar Vadászság szerkesztője lett) emígyen ír az akkor már felháborítóan lezüllött állatkertéről a Zoológiai Lapok 1902 évi kötetében:

„...eszembe jutott, hogy van még az állatkínzásnak egy más neme, egy speciálisan magyar fajja is, mely nem individuális bűn, melynek enyhítő eredményképpen nem tudható be a műveletlenség, a bárdolatlan paraszt ész, melynek szerzője és kultiválója egy állami

Ám szerencsére a fentebb említett két példa jobbára már a múlté. A szomorú csak az, hogy nem a rég-, hanem a közelmúlté. Még öt-hat évvel ezelőtt is nagyon sok állatot tartottak kicsiny ketrecekben, igényeihez még csak nyomában sem kötődő környezetben. Aztán megtörtént a „csoda”, szinte pénz nélkül rohamos fejlődésnek indultak a magyar állatkertek. Ám erről majd később. Most inkább nézzük, hogyan alakult a magyar állatkertek sorsa az elmúlt 137 évben, s miként kötődtek hozzájuk a vadászok!

és városi támogatásban, szubvencióban részesült vállalat, és a mely kínzóársaság nem egy-két állatot, de egy egész – bár nagyon hiányos – állatfaunát kárhoztat élethossziglani szenvedésre, az ország, a nemzet szegényére.”

És még egy rövid idézet a szarvas akkori tartási körülményeiről: „A büszke szarvas, az erdők királya, melynek minden mozdulata csupa kecs, intelligenzcia, mely magasan hordott okos fejével, büszke ruganyos lépteivel tiszteletet, bámulatot és rokonszenvet kelt: itt csak szánalomra, részvétre tarthat számot. Kopott, fakult szőrrel borított csontvázát alig vonszolja szegény s közbe-közbe nagyokat botlik a török papucsoként felkunkorodó csülkeivel. Minden bordáját meg lehet számlálni s csipőjén megállna egy czilinder is. Vékony nyaka alig bírja el kiakasztott csontos fejét s az éhségtől düledt szemeivel segítségért eseng... Minden második évben más egyedek váltják fel az éhségben elhullott mártírokat, hogy legfeljebb 2 évi szenvedés után ók is a másvilágra költözhessenek.” A cikk persze még számos megdöbbentő példát említ. Azt, hogy ez az írás nem csupán egy partizántámadás volt az állatkert ellen, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy többen is tollat ragadtak és megírták nem éppen hízelgő véleményüket a fentebb említett lap hasábjain, és feltehetően másutt is. Nos, a sok támadás miatt a Főváros átvette az addig részvénytársasági

alapon működő állatkertet és 1907-1912 között teljesen újjáépítette. A példa a Hamburg-Stellingen állatkert volt, ahol műsziklák, tavak tagolták a területet, s az állatok nagy része tágas kifutókban lakott. Mint a későbbiekben látni fogjuk, ez utóbbit sajnálatosan csak részben vették át. Nos, 1912 augusztusában, az újbóli megnyitáskor már teljes pompájában tündökölt az állatkert. A pompás – Kós Károly, Zrumezky Dezső és dr. Neuschloss Kornél – által tervezett épületek a világ legszebb állatkertjei sorába emelték a bemutatót, és az akkor még korszerűnek mondott rendszertani besorolás szerint bemutatott állomány is rendkívül gazdag volt. A szarvasok közül például megfigyelhette a közönség – persze a hazai fajok mellett – az axis, vapiti, szika és a disznószarvast. De volt még európai és ibériai kőszáli kecske is, no és persze zerge, majmok, sokféle ragadozó. Sajnos az állatok számára olykor kis területeket jelöltek ki, ezért írta Nadler Herbert *A Természet* 1944. decemberi számában a krokodilházzal kapcsolatban a következőket: „... a hiba csak abban volt, hogy megépítésében – miként legtöbb állatházunk megtervezésében – a műépítéset remekelt az állatok kárára.” Anghi Csaba később így ír erről (Zoo Budapest, 1962): „Az új Állatkertben kívülről rendkívül tetszetős, gazdag növényzettel körülvett és ízlésesen díszített állatházak épültek. Ezek az állatházak azonban belső kiképzésükben az élő szervezetek biológiai szükségleteinek kielégítése tekintetében sok kívánnivalót hagynak.” Ám az igazsághoz hozzátartozik, hogy akkoriban még más volt az állattartási szemlélet, mint akár néhány évtizeddel később.

Ám térjünk vissza 1912-re, hiszen ebben az évben Kittenberger Kálmán neve is felbukkan a krónikában. Ebben az évben ugyanis a jeles

kutató százhusz élő állatot(!) szállított a Budapesti Állatkertnek! Micsoda nagy szám, különösen, ha figyelembe vesszük azt is, hogy Afrikából jóval több állattal indult útnak, ám sajnos ezek java része már az úton elpusztult. Kittenberger egyébként, úgy tűnik, szerette az állatkertet, hiszen 1929-ban (igaz sikertelenül) pályázott a budapesti állatkertigazgatói székére. Helyette azonban barátját, Nadler Herbertet választották meg. Nem tudni, hogy az öreg afrikánus hogyan fogadta a számára minden bizonnyal lesújtó hírt.

Nadler Herbert 1930 és 1948 között, nyugdíjba vonulásáig volt fővárosunk állatkertjének a direktora. Igaz, nagyarányú fejlesztésre sohasem volt pénze, de a körülményekhez képest mégis sokat fejlődött az intézmény. Nadler javított a majmok elhelyezésén, megnagyobbította a vízilómedencéket, a Pálmaházba költöztette a krokodilféleléket, és megépítette a ma is meglévő társas Afrika-kifutót. Az övé az érdem, hogy a szarvasfélek tartása megoldottnak mondható, ugyanis megtervezte a ma már Nadler-kerítésnek nevezett elválasztót, melyen a szarvastehenek könnyedén átjuthattak, ám a nagyobb bika a maga terjedelmén agancsával már képtelen volt keresztülmenni a fedett cölöpök között. Így aztán a bika a kis, zárt helyen lévő tehenet a „szerelem hevében” sem veszélyeztette, és ezért fejdíszét nem kellett barbár módon lefűrészelni.

Mint tudvalevő, Nádler sokat írt, némely pompás vadászkönyve ma is kapható. Emellett szerkesztette az állatkert igen színvonalas folyóiratát, *A Természetet* (e magazin ma is létezik, csak a címe lett más, *Vadon* néven kerül az érdeklődők kezébe), és ő írta az első magyar állatkertészeti szakkönyvet is, *Fogoly vadállatok között* címmel.

Széchenyi és a „nemszeretem” állatkertek

S ha már a legnagyobb magyar vadászoknál tartunk, lássuk, hogyan vélekedett Széchenyi Zsigmond az állatkertekről: „...bármennyire is rosszalom ma is az állatkert intézményét, ugyanakkor érdekel is, legelső dolgom felkeres-

ni, valahány ismeretlen városba érkezem! Írtam is már erről, nem is egyszer. Utoljára a Naharban, a nagpuri, illetve a calcuttai állatkert megtekintésekor”. Később így fogalmaz „...Ha ugyan lesznek akkor még egyáltalán állatker-

tek? Mert szerintem hamarosan meg fognak szünni. A világ igazságszeretete, egyre növekvő természet- és állatszeretete előbb-utóbb megújítja az oktan állatkínzást, belátja a művészi módon készült diorámás bemutatás lényegesen emberségesebb és tetemesen olcsóbb, vagyis mindenképpen célszerűbb megoldását! (Az idézetek a *Szarvasok nyomában* című könyvből származnak). Szerencsére ebben Széchenyi részben tévedett. Az akkori, kisketreces, korszerűtlen állatkerteknek valóban befellegzett, ám a maiak már szerencsére csak nyomokban hasonlítanak a hetven évvel ezelőttiekre.

Széchenyi Zsigmond egyébként 1938-ban két, indiai vadásztújáról származó ajakosmedvebocsot ajándékozott a Budapesti Állatkertnek.

Aligha tévedek, ha azt állítom, hogy dr. Szedrjei Ákos nevét minden mai magyar vadász ismeri. Könyvein (*Óz, Szarvas, Vadcsapáson, Állatok fogságban és szabadon* és mások) generációk nőttek fel. Ám azt talán már kevesebben tudják, hogy 1967-től tíz esztendeig a Budapesti Állat- és Növénykert főigazgatója is volt. Sajnos ez az időszak az egyik a legszerencsétlenebb, legpénztelenebb időszaka volt

fővárosunk állatkertjének, ezért Szedrjei sem tudott igazán nagyot alkotni. Az állatkert lemaradt a külföldhöz képest, de ezt nem lehetett az ő rovására írni. Lehetőségeihez mérten azért nem egy korszerűsítést végzett, sok addig nem látott állatfajt hozatott, felépült a Vivárium, megkezdődtek az etológiai kutatások és igen jó volt az állatszaporulat.

S ne feledkezzünk el dr. Nagy Endréről sem, aki Németországban rövid ideig az Opel Zoo-t vezette, majd később létrehozta Tanzánia első állatkertjét. Amikor pedig hazatelepült, Balatonedericsen is kis állatkertet varázsolt az Afrika Múzeum köré.

Minden idők talán legnagyobb magyar selymása, Galántai Lelovich György 1958-ban kis híján az akkor megnyíló Debreceni Állatkert vezetője lett, ám nemesi származása miatt kihullott a rostán. Ugyanő azonban a hatvanas években – igaz rövid ideig – szakmai vezetőként dolgozott a Veszprémi Állatkertben.

Szintén a Budapesti Állatkertben dolgozott osztályvezetőként dr. Fodor Tamás is, a megújult Nimród egyik későbbi szerkesztője.

Mit, hol, mikor?

Nálunk, Magyarországon évtizedekkel tovább tartott az állatok szűk ketrecekben történő tartása, mint tőlünk egy kicsit nyugatabbra vagy északabbra. Az ok rendkívül egyszerű: nem volt (és ma sincs) az állatkerteknek gazdája, egyetlen minisztérium sem adott pénzt a fejlesztésre. A városok szűkös költségvetési támogatásából és az alacsony belépőjegyárakból pedig csak vegetálni lehetett. Persze a közönségnek kellett az új, lehetőleg nagy testű egzotikus állatok, ezért számukra jobbra társadalmi munkában kis ketrecekre tákoltak össze. Ezekben szorongtak aztán a nagymacsák, majmok és társaik. Igaz, az állatkertek ma sem kapnak központi támogatást, ám a különféle pályázatokon, szponzorok révén már elindulhatott valami fejlődés. S ezt a mai, tehetség vezetés ki is használja.

Bár 1978-tól már történtek építkezések és felújítások a Budapesti Állatkertben, az tagad-

hatatlan, hogy az igazi rekonstrukció csak 1994-től indult el. Ez azért is igaz, mert a hetvenes-nyolcvanas években épült házakat is át kellett alakítani... Hirtelenjében elmondani is nehéz, mi minden történt az elmúlt években fővárosunk állatkertjében. Szinte minden állatház felújítottak, átalakítottak, sok épület pedig funkciót váltott, hiszen az eredeti elképzelésekben szereplő állatokat a mai szemlélettel már nem lehetne azokban megfelelően gondozni. Így az egykori Nagymacska-ház ma Nyugat-Afrika-ház, oroszánokkal és mandrillokkal, a Szarvaházban apró testű dél-amerikai állatok élnek, a Rágcső-házból majomház készült, az egykori sasröpdében pedig mókusmajmok és ormányos medvék tanyáznak. Emellett újra látogatható a Pálmaház, ahol úgy érzi magát a látogató, mintha dzsungelben járna, az Elefánt-ház rekonstrukciója oly jól

sikerült, hogy 2001-ben megkapta az Europa Nostra díjat.

A Győri Xantus János Állatkertben még nem is olyan régen aprócska – igaz, megerősített – kutyakennelekben éltek a barna- és őrvösmedvék, mellettük, hosszú cellasorban pedig nagymacsák laktak.

Az egykori nagy testű fajok helyett olyan állatok láthatók, mint törpevidra vagy törpe víziló. Ám azért a nagyemlősök kedvelői sem csalatkoznak, hiszen egyenként ezer négyzetméteres kifutóban élnek a tigrisek és az őrvösmedvék, s épült egy Afrika-panoráma is, persze zsiráffal és zebrákkal, az oroszlanok „miniszavannát”, a majmok villanypásztorral vagy vízzel határolt kifutókat kaptak, s épült egy Dél-Amerika- és egy Ausztrália-kifutó is. Jelentősen gyarapodott a madár- és a hüllőgyűjtemény.

Debrecenben található az elmúlt két évben épült, hazánkban mindenképpen a legszebb és legkorszerűbb nagymacsakakifutók, a vadászok számára különösen érdekes lehet a hazai vadat bemutató kifutósor (a dámok 1,5 hektáros férőhelye már el is készült!), az afrikai állatok gyűjteménye és csaknem teljes hazai kacsagyűjtemény. Érdekes az Afrika-rőpde, amely a természet egy kis darabja, különféle madarakkal, buja vegetációval s mindezek felett még a látogatók is bemehetnek e „miniparadicsomba”.

Nyíregyházán található az ország fajokban leggazdagabb vidéki állatkertje, ugyanakkor – Budapestet is megelőzve – itt látható a legtöbb nagyemlős faj. Az állatok nagy része tágas, árokkal határolt kifutókban él. Külön érdekesség az országban csak itt látható borneói orangután, több izgalmas antilopfaj (addax, gyűrűsfarú víziantilop, zambezi kob, jávorantilop), zsiráfok, zebrák, sok madár- és majomfaj, fókák, és trópusi ház fogadja a látogatókat.

Szegeden kevés kivételtől eltekintve minden állat tágas kifutókban, szigeteken él. Különösen érdekes a dél-amerikai fajok gyűjteménye, így aki szereti Molnár Gábor könyveit, ne hagyja ki a város vadasparkját. Van itt sörényes farkas, pekári, szaporodott a bőgőmajom, teljes a kon-

tinens tevéféle gyűjteménye. Külön érdekesség még a Belső-Ázsiában élő hópárduc (új, tágas, természetű kifutója 2002-ben készült el), a vörös macskamedve vagy más néven kis panda és a kiang nevű felszamarfaj.

A Kittenberger Kálmánról elnevezett vesprémi állatkertben sok nagyemlősfaj él, az állatkert rekonstrukciója jelenleg is folyik. Különösen szép a víziantilop-állomány, a szépen szaporodó zebraközösség, a kardszarvú, indiai és a Dávid-szarvasok tenyészcsoportja.

A vidéki állatkertek közül csak itt látható indiai elefánt. Veszprémben – de persze másutt is – akad még néhány kis ketrec, bár már szerencsére csak mutatoba, lebontásuk és újjáépítésük a közeljövő feladata. 2002 például a medvék éve volt, ugyanis a kacsatkaik medvék végre kiköltözhetek szűk ketrecükből, s beköltözhetnek az egy egész hegyoldalt magába foglaló új otthonukba. Szintén újdonság a teljesen felújított Terrárium-épület, s az átépített Madárház.

A Pécsi Állatkertben is építgetnek-szépítgetnek, de mivel a jelenlegi helyén léte bizonytalan, az átfogó átépítés még várat magára. Ez az állatkert az elsők között volt, amely megszüntette a nagy testű emlősök tartását, mivel jelenlegi vezetősége nagyon helyesen úgy gondolta, hogy alig háromhektáros területén nem tud számukra megfelelő élőhelyet biztosítani. A gyűjteményből – mint trófeás vad – külön említést érdemel a szép indiai antilopcsoport, az apró testű muntyákszarvasok, valamint az amerikai bölények. A belvárosban lévő Akvárium és Terrárium folyamatosan fejlődik, tágas udvarán nemrégiben egzotikus madár- és emlősbemutató épült.

A Miskolci Városi Vadasparkban tágas kifutókban látható hazánk összes csülkösvadja, valamint jó néhány egzotikus vad (Dávid-szarvas, sörényes juh, nilgau antilop.) Emellett az országban csak itt kerül bemutatásra az európai farkasok farkája és a nyestkutya. Látványos, a hazai állatkertekben egyedülálló, de külföldön is párját ritkító szoborpark is létesült, ahol neves természettudósok szobrai mellett a már

kipusztult állatokról készült alkotások is bemutatásra kerülnek.

A Jászberényi Állatkertben csaknem minden állatfajnak terjedelmes kifutót építettek. Elsőként az országban itt készültek el a nagymacskák számára valóban terjedelmes, természetzerű kifutók. Kuriózum, hogy közös – igaz felettebb tágas – férőhelyen gondozzák a barnamedvéket és farkasokat. Egy terjedelmes élőhelyen, természetes vízparton élnek – egyebek mellett – a vaddisznók és gímszarvasok.

Mire jó egy állatkert?

Egy jó állatkertnek ma legalább három szerepben kell jeleskednie. Ha tetszik, ha nem, be kell látnunk, hogy egyre zsugorodik a természet, az esztelenül szaporodó emberiség évről évre nagyobb területet szakít ki saját maga és veteményei, jószágai számára, az őserdők pusztulnak, a tenger szennyeződik. És persze ezzel együtt egyre fogy az állatvilág is. Így nem csoda, hogy az állatkertek megpróbálják még megmenteni azt, ami menthető, részt vesznek jó néhány állatfaj megővésében. Nélkülük több faj már kipusztult volna. Íme egy korántsem teljes lista: európai bölény, arabiai fehér oryx (kardszarvú antilop), milu vagy más néven Dávid-szarvas, kaliforniai kondor. Ma nem kevesebb, mint 129 állatfaj egyedeit igyekeznek visszatelepíteni a vadonba. Természetesen az állatkertek nem vállalhatják fel több ezer állatfaj megmentését, de azon igyekeznek, hogy a maguk módján minél több fajt átmentsenek az utókornak.

Emellett az állatkertek részt vesznek az adott ország – például hazánk – cselekvő természetvédelmében is, úgy, hogy befogadnak legyengült vagy sérült állatokat. Igen sok gólya, bagoly, ragadozó- és énekesmadár, valamint denevér kerül így a hazai állatkertekbe, ahol gyakran külön mentőközpontok létesültek e célra. A legnagyobb és legjobb felszerelt ezek közül a budapesti.

A Budapesti Állatkertben egyébként számos alkalommal keltetnek ki olyan tojásokat, amelyek hazánk veszélyeztetett területeiről származnak. Főleg apró partimadarak, cankók,

A Budakeszi Vadasparkban természetes körülmények között élő, illetve tágas karámokban tartott Kárpát-medencei fajokkal ismerkedhet meg a látogató.

A főleg hazai fajokat bemutató Kecskeméti Állatkert átépítése épp most folyik, a bemutató remélhetőleg a korszerű állatkertek sorába lép majd. Abonyban kis magánállatkert működik, míg Balatonedericsen az Afrika Múzeum melletti állatbemutató is különleges figyelmet érdemel.

gulipánok, székigolyák kikeletésére van ilyenkor lehetőség. A fiókákat felnevelik, majd visszazeresztik őket a természetbe.

Az állatkertek másik fontos szerepe a kutatás. Sok faj élettanát és főleg viselkedését csak állatkertekből ismerjük. Míg egy őserdei állat megfigyelése természetben csaknem lehetetlen, addig ez az állatkertben megoldható, s még akkor is hasznos, ha a természetes viselkedése némiképp eltér az állatkertitől. Az élettani kísérletekről szólva pedig azt sem szabad elfelejteni, hogy például az Rh-faktort először a frankfurti állatkert rhesus majmain mutatták ki.

Az állatkertek harmadik szerepe az oktatás, szemléletformálásé. Ma, amikor a hazai állatkerteket évről évre több mint három és fél millióan látogatják meg (s e szám egyre nő), akkor tagadhatatlan az oktató, nevelő, tanító szerep. Igen fontos, hogy minél érdekesebb szemléltető táblák kerüljenek a kifutókhoz, legyenek interaktív játékok, tablók stb. S persze fontos (lenne) az is, hogy valamennyi állatkertünknek legyen ismertetőfüzete. Ám azt hiszem, hogy sokkal fontosabb az, hogy az állatokat ne csak úgy magukban, hanem tágas kifutókban, természetes környezetben mutassák be. Csak ezzel lehet szimbolizálni, hogy nem az egyes állatok, hanem a természet egészének védelme a végső cél!

Szerencsére – mint írtam – a hazai állatkertek is ezen az úton haladnak, hiszen a rácsok ma már nem egyebek, mint a természet leigázásának szomorú szimbólumai.

Persze felmerülhet a kérdés, hol tartanak ma a magyar állatkertek nemzetközi összehasonlításban. A Budapesti Állatkert 1994-től, dr. Persányi Miklós igazgatása alatt Európa egyik legszebb és legjobb állatkertje lett, annak dacára, hogy kis területén csak korlátozott faj- és egyedszámú nagy testű faj tartható. Nem véletlen, hogy a kert főigazgatója nem csupán a Magyar Állatkertek Szövetségének, hanem az

Európai Állatkertek és Akváriumok Szövetségének is az elnöke!

A vidéki állatkerteknek pedig igen kevés pénzzel sikerült jelentős szakmai sikereket elérniük. Ahhoz képest, hogy négy-öt éve a legtöbb állatkertünk még fényévnnyi távolságra volt az európai „középmezőnytől”, ez különösen szép eredmény!

Ami a vadászkönyvekből kimaradt

A vadászoknak (is) több okból érdemes állatkertbe menni. Az állatbemutatókban például szemtől szembe állhatunk Széchenyi Zsigmond, Kittenberger Kálmán vagy éppen Molnár Gábor egykor vadászott vadjaival. Elgyönyörködhetünk az addaxok dugóhúzószzerű, csodálatos szarvában, a pekarik hosszú, éles agyarában vagy éppen tigrisek csodálatos bundájában. Ám ne feledjük azt sem, hogy ezek az állatok sokkal szebbek, mint a természetben élők. A zoo-lakók afféle kirakat-állatok, majd kicsattannak az egészségtől, bundájuk ép és csillogó, sőt olykor majdnem kövérnek mondhatók (vagy éppen azok is). Ezzel szemben a természetben sokszor soványak az állatok, mivel gyakorri a „kopp időszak”, szőrük a fajtársakkal vívott

küzdelem során bizony vesz a folytonosságából, gyakran pedig külső és belső élősködők gyötrik őket. Az állatkerti oroszlánok például többnyire nagyobbak is, mint a természetben élők, bár kimutatták, hogy izomzatuk korántsem olyan erőteljes, mint amazoknak.

Afrikába, Ausztráliába, Amerikába vagy éppen a Távok-Keletre még mindig csak viszonylag kevesen jutnak el. Ezért, ha valaki nem csupán könyvekből, képekből, múzeumokból szeretné megismeri az állatvilágot, annak bizony érdemes állatkertbe mennie. Egy vadász, természetvizsgáló számára az is fontos, ami nem látszik: az állatok mozgása, hangja, neszezése, sőt szaga is.

A VADON szava

1898-ban dr. Lendl Adolf és Lakatos Károly szerkesztésében megjelent *A Természet* című lap első száma. Sajnos a lap néhány évvel később megszűnt, ám 1914-ben már mint a Budapesti Állatkert lapja éledt újjá. Leghíresebb főszerkesztője Nadler Herbert volt.

A kor talán legszínvonalasabb természettudományos-ismeretterjesztő magazinjaként ismert lap 1944-ben ismét megszűnt és csak 1990-ben jelenhetett meg újra, igaz, ekkor még meglehetősen egyszerű külcsínnel. A lap újjabbskori történetének talán legnagyobb áttörése volt, amikor 1994-ben, a Göncöl Alapítvánnyal közös kiadásban, igényes, színes formában látott napvilágot a *Természet* magazin. 2000-ben a lap nevet váltott, ma már 52 színes oldalon *Vadon* címen jelenik meg. A magazin cikkeit szakemberek írják, fényképanyagát neves természetfotósok készítik.

Meg kell említeni a szintén kéthavonta megjelenő, igen szép kivitelű *Süni* magazint is, amely a természetről a gyermekeknek szól, s kiadói szintén a Fővárosi Állat- és Növénykert és a Göncöl Alapítvány.

Határtalanul

Nem csak itthon, külföldön is érdemes állatkertbe menni. Nagyon szép bemutatók működnek Európában, alig akad olyan város, amelynek állatkertjét ne volna érdemes felkeresni.

Példaként említem, hogy Rábafüzesről mindössze 50 kilométerre, Herbersteinben pompás állatkert működik. A szép környezetben – egy hétszáz éves, szintén látogatható kastély tőszomszédságában – a legkülönfélébb állatok csodálhatók meg, a hegyoldalakban, tágas kifutókban kőszáli kecskék, havasi kecskék, farkasok és pumák élnek, a fennsík legelőin mintegy negyvenfős amerikai bölénycsorda legelészik. Közös, több hektáros kifutóban laknak az indiai és nilgau antilopok, s velük együtt élnek a miluk is. Mellettük persze még vagy száz állatfaj várja a látogatókat, közöttük számos olyan, amely nem látható magyar állatkertben.

A festői környezet, a természet közelsége, az állatok látványa és maga a kastély egyaránt megérdemli, hogy egy hétvégén meglátogassuk Ausztria egyik legszebb állatkertjét.

Magam például megkövülten álltam, amikor egy havas téli estén meghallottam a Miskolci Vadaspark féltértermészetes körülmények között élő európai farkasainak üvöltését. Előbb az egyik zendített rá, hosszasan, panaszosan,

majd a következő, s néhány perc múlva már hét farkas fordította orrát a Hold felé. Háborgatóan fenséges zene volt, amely akárha a természetben is hallatszódhatott volna. De én „csak” egy állatkertben voltam...

KOVÁCS ZSOLT

ELEFÁNTAGYAR ÉS MEDVEBŐR

TUDNIVALÓK A VADÁSZTRÓFEÁK BIRTOKLÁSÁRÓL – RIPORT RODICS KATALINNAL

Mint az élet számos más területének, a vadászatnak is megvannak a maga fehér foltjai. Sajnos még manapság is sok puskás ember csak legyint, ha szóba kerülnek a nemzetközi egyezmények. Mindeközben pedig lehet, hogy némelyikük afrikai szafariról álmodik, ahonnan elefántaggyaral vagy éppen párdubcőrrel térhet haza. S közben mit sem tud arról, hogy ez az álom örökre álom marad...

Rosszabb a helyzet, amikor valaki el is jut Afrikába. Lő mindenféle ritkaságot, csak mivel elindulása előtt a vadászsztárszervező iroda „elfelejtette” tájékoztatni arról, hogy ezek a trófeák nem szállíthatók be Magyarországra, még szó szerint rá is fizet. Ám előfordulhat az is, hogy ilyen-olyan mellékutakon mégis bekerül egy gepárdkoponya vagy elefántaggyar. Ezek aztán egy ideig ott diszelegnek a kandalló környékén, egészen addig, amíg el nem kobozzák őket és a csempecssé avanzsált vadászt meg nem büntetik.

Tehát a legfontosabb, hogy mielőtt egy vadász útra kél – akár csak a szomszédos Romániába vagy Szlovákiába –, legyen tisztában nem csak a kinti, hanem főleg az itthoni természetvédelmi előírásokkal. Ezekről kérdezem dr. Rodics Katalint, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Nemzetközi Természetvédelmi Egyezmények osztályának vezetőjét.

– Az elmúlt időszakban megpróbáltuk a vadászokat többféle módon is tájékoztatni. Egyfelől a sajtón keresztül, másfelől pedig készítetünk egy olyan anyagot, amely ismerteti magát a Washingtoni Egyezményt és azokat az állatfajokat, amelyek trófeáinak (bőreinek, agyaráinak, preparátumainak) behozatala korlátozás alá esik, tehát engedélyhez kötött vagy éppen

séggel tilos. Olyan kérdésekre válaszolunk itt, melyik faj behozatalához milyen engedély kell, vagy éppen arra a nagyon is gyakorlati kérdésre, hogy ezt mennyi idő alatt állítja ki a hatóság. A kiadványt minden érdeklődőnek eljuttatjuk és a vadászok képviselői irodái is kaptak belőle. Ám sajnos azok, akiknek a legnagyobb szüksége volna rá – a vadászsztárszervező irodákra gondolok –, nem kapták meg, azon egyszerű oknál fogva, hogy nem sikerült országos listát kapnunk róluk, tehát nem tudjuk, kinek és hova küldeni.

Ebből aztán az is következhet, hogy a vadász kimegy Afrikába, elejti a vadat és ott vagy inkább csak később szembesül azzal, egy egyezményes, engedélyköteles vagy éppen első független fajt zsákmányolt. Ez utóbbit be sem engedhetjük az országba. Például nem lehet behozni elefántaggyarat, leopárd- és gepárdtrófeát és még számos egyéb fajt. Hozzáteszem, annak ellenére, hogy ezek néhány országban, Zimbabweben, Namíbiában és Dél-Afrikában bizonyos kvóták erejéig vadászhatók. Ám ez ezen országok belügye! Egyébként az Európai Unióban a legtöbb ország nem engedi be ezeket a trófeákat, tehát mi sem vagyunk kirívóak. Jó tudni, hogy a Washingtoni Egyezmény hatálya alá eső állatok bármilyen trófeája importengedélyköteles, tehát az előtt kell megkérni az engedélyt, mielőtt a vadász kiutazik. Ám rögvest hozzá is teszem, hogy az első független fajok trófeáinak behozatalát a legtöbb európai ország, így Magyarország is megtagadja!

Persze előfordul, hogy ebbe valaki nem nyugszik bele. Jönnek az összekötetések, és a legkülönfélébb stílusban és módon igyekeznek minket rávenni arra, hogy az ilyen engedélyt

mégis kiállítsuk. Természetesen eredménytelenül, hiszen minket jogszabály köt. A természetvédelmi elveink még ennél is jobban!

Ismétlem: feltétlenül szükséges a vadászat megkezdése előtt megtudakolni, hogy az a faj, melyet el kívánnak ejteni, a Washingtoni Egyezmény hatálya alá esik-e. Ez esetben nem utólag csalódnak, akkor, amikor már nagyon sok pénzt ráköltöttek a vadászatra. Hiszen trófeák híján csak a vadászélmény és az elejtett állat fotója marad. S mint természetvédő rögvest hozzá is teszem, számomra megdöbbenő az a tény, hogy létezik olyan ember, aki ma hajlandó elefántot löni, pusztán élvezetből, a vadászat örömeért. Az elefántársadalom hallatlanul bonyolult és szociálisan igen összetett. Az emberiség sok tekintetben példát vehetne róluk! Az állomány szabályozást el tudom fogadni, de ez nem igazán vadászat. Itt a természetvédelem és a vadászat párhuzamosan együtt dogozik.

- Pedig létezik Magyarországon is olyan vadászatszervező iroda, amelyik elefántvadászatot is szervez...

- Egészen biztos, hogy van, hiszen két-három havonta felhív minket valaki, hogy elefántot lőtt és arról érdeklődik, a trófeát miképp hozhatja be az országba. Természetesen sehogy! Ezért is nagyon jó volna, ha végre megkaphatnánk a vadászati szervező irodák listáját. Sajnos ebben sem a kamara, sem pedig a védegyelet nem tudott segíteni. Pedig elsősorban a vadászok számára lenne fontos, hogy minden külföldre utazó vadászt elérjünk. Sokszor már az az érzésem, hogy egy ellenérdekelte társaságról van szó, amelynek az érdeke csupán az, hogy jó pénzért vadásztasson. A többi pedig már nem az ő felelőssége, bár ez azért erősen megkérdőjelezhető. Hiszen egy sportvadász rengeteg pénzt kifizetett, s az, amiért kiment, végül is a vadászatszervező iroda „jóvoltából” nem hozható be az országba.

Az Angliából, Kanadából, Belgiumból hazatelepült vadászok azonban kaphattak behozatali engedélyt, de csak akkor, ha igazolni tudták, hogy az elefántot vagy párdúcot a Washingtoni Egyezmény előtt, tehát 1973-at megelőzően ejtették el. Ám az Egyezmény értelmében még

akkor is kell export- és importengedély (ez utóbbi Magyarország részéről), ha trófeagyűjteményeket valamelyik múzeumnak szeretnék ajándékozni. Mint ahogyan ez a ma Keszthelyen vagy éppen a Magyar Természettudományi Múzeumban látható trófeák esetében is történt.

- Afrikából utazzunk át Európába. A környező országokban, főleg Romániában, de Szlovákiában is, számos olyan vadfaj él, amelyek nem csak a Washingtoni Egyezmény listáin szerepelnek, hanem ráadásul még hazánkban a kiemelten védett kategóriába is tartoznak. Ilyen például a medve, a farkas, a hiúz. Mi a teendő, ha valaki ezekre szeretne vadászni?

- A szabályozás ilyenkor kettős. A Washingtoni Egyezményben e fajok a II. függékben szerepelnek. A trófea CITES kiviteli engedélyt annak az országnak a hatósága állítja ki, ahol a vadászat történt. De mivel e fajok fokozottan védettek hazánkban, a hazai természetvédelmi hatóságtól is kell behozatali engedélyt kérni. Ám ezt jelenleg, fokozottan védett faj esetében csak közérdekből lehet megadni, pl. kiállításnak, múzeumnak, iskolának. Tehát magáncélból a jogszabály értelmében nem hozható be a fokozottan védett fajok trófeája.

Ám mivel az állatokat legálisan lőtték, gondolkodunk azon, hogy egy jogszabály-módosítással mégis behozhatóvá tesszük ezeket. Célunk, hogy a természetvédelmi igazgatóságok adhassanak egyes magánszemélyeknek is engedélyt a hazánkban védett vagy kiemelten védett állatok trófeáinak behozatalára.

Hiszen ha a vadász minden tekintetben tisztességesen járt el, talán fölösleges a jelenleg hatályban lévő megkötés.

Ha a módosítás megtörténik, az igazgatóságok ki fogják adni a behozatali és tartási engedélyt. A bőrt és egyéb trófeákat természetesen mindenképpen szeretnénk krotáliával vagy – természetesen nem látható részen – eltávolíthatatlan festékkel megjelölni. Hasonlóan, mint ahogyan most az állatkertek által értékesített bőrt jelöljük. Ám rögtön hozzátesszem, ez csak a farkasra, hiúzra és medvére vonatkozik, a már említett afrikai védett fajok trófeáit a későbbiekben sem szabad behozni!

- Nem ritkaság, hogy valaki szeretne megválni egykor lőtt vadjainak trófeáitól, s gondolom a bonyodalmak akkor kezdődnek, ha ezek között védett állatok is szerepelnek.

- Ha országon belül történik az eladás, akkor nincs semmi probléma, hiszen feltételezhetően a tulajdonosnak van olyan dokumentuma, mellyel igazolni tudja a vad legális elejtését.

Ha régebben zsákmányolt a védett vagy fokozottan védett állat bőre, koponyája, akkor azt is jogosan tartotta egészen az elmúlt évig. Az akkor megjelent jogszabály értelmében azonban a korábban lőtt trófeákhoz is kell tartási engedély.

Ha a vadásznak van valamilyen nyilvánvaló dokumentuma, barátok nyilatkozata vagy éppen vadásztársasági bejegyzése arról, hogy a védett vadat régen ejtette el, akkor az igazgatóság minden további nélkül megadta az engedélyt. Sőt, a mai napig megadja! A problémát nyilván az idén is tudjuk még kezelni, hiszen egy kis rártatásra mindenképpen szükség van. Előfordulhat, hogy valaki csak most szerzett tudomást a jogszabályról. Nos, jelentse még be bátran a területileg illetékes igazgatóságnál! Ezután ő is nyugodtan alszik, és nekünk is képünk lesz arról, hogy egyáltalán milyen állatok trófeái vannak Magyarországon. Ahhoz, hogy az egész trófeakérdést tisztába lehessen tenni, mindenképpen az kell, hogy a legálisan tartott trófeák nyilvántartásba kerüljenek, és a vadásznál ott legyen a tartási engedély. Ebből következik, ha a későbbiekben mi, mint hatóság valahol be nem jelentett farkasbőrt találunk, megteesszük a szükséges lépéseket. Lévének fokozottan védett fajról szó, a tulajdonosnak bűncselekményért kell felelnie! E lépést különösen indokolja, hogy sajnos tudomásunk van arról, hogy tavaly és az idén egyaránt lőttek farkasokat Magyarországon.

- Az utóbbi években több helyen, például a Balaton partján, Borsodban, Hajdú-Biharban és másutt is trófeákat és preparátumokat kobzott el a hatóság...

- Időnként az igazgatóságokkal közösen razzikiákat szervezünk. Előfordulhat, hogy esetenként csak a szankció marad, annak ellenére,

hogy tudjuk, nem ez a megoldás! Azt szeretnénk, ha maga a vadásztársadalom menne végig egy megtisztulási folyamaton. S ebbe beletartozik az is, ha valaki nem tartja be a természetvédelmi jogszabályokat, azt zárják ki maguk közül. Jó volna, ha a vadásztársadalom eljutna odáig, hogy az egyik vadász ne engedje meg, hogy farkast lőjön a másik. S ha mégiselőtte, akkor ne vegye spiclikedésnek, besúgásnak, ha ezt bejelenti az illetékes hatóságnál. Am a tudatformálás sosem megy gyorsan, lehet, hogy ehhez is generációk kellene...

Nemrégiben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a helyi vadászoknak előadás-sorozatot tartottunk. Itt elmondtuk, legyenek büszkék arra, hogy a vadászterületükön farkas él! Hiszen ez azt jelenti, hogy ott olyan egészséges biológiai-ökológiai rendszer található, ahol még egy ilyen csúcsragadozó faj is meg tud élni. A szarvas- és őzállomány is sokkal egészségesebb, hiszen a csúcsragadozók sokkal finomabb módszerekkel szelektálnak, mint az ember. Példaként említettem, hogy sok vadászatszervező irodánál a farkas jelenléte igen nagy pozitívumnak számít. Romániában például többet fizetnek a bérvadászok akkor, ha olyan területre mennek, ahol farkas él, tehát ahol nem csak mesterséges körülmények között fenntartott nagyvadállomány található. Tehát a farkas jelenlétének gazdasági-vadászati szempontból is komoly előnyei vannak.

Az előadás után személyesen és később telefonon többen megkerestek. Az elmondottak nagyon érdekesek voltak számukra, hiszen ezt nekik még soha senki nem mondta el! Őket arra tanították, hogy a farkas egy pusztítandó féreg, amely megeszi a hasznos vadat. Nyilván, aki ebben a tudatban nőtt föl, az már nehezen vált.

E példából is kiténik, hogy nyilvánvalóan a már említett megtisztulási folyamatra lenne szükség. De hozzáteszem, csak néhány olyan emberről van szó, aki nem tartja be a vadászati és természetvédelmi szabályokat. Őket kellene kiközösíteni. A trófeáknál, preparátumoknál pedig - mint már említettem - végre el kell jutni a nullpontra, hogy lássuk, mi történt

eddig. Ebből építkezve a következőkben már láthatjuk, mi legális és mi nem.

- Ez elég nagy adminisztrációs munkát jelenthet. Van elég ember minderre?

- Nyugodtan állíthatom, hogy van. Remélhetőleg nem olyan horribilis mennyiségű régebben lőtt veszélyeztetett állat trófeájának adatait kell majd feldolgoznunk, hogy ezt ne győznénk. Ezt a feladatot az igazgatóságaink bőven el tudják majd látni.

A kollégáimmal azt is megbeszéljük, hogy nagyon pozitívan fognak a kérdéshez hozzáállni. Ha valaki odamegy és közli: most szembe-sültem azzal, hogy ez vagy az a faj engedélyköteles, akkor arra nem az lesz a válasz, hogy elko-bozzák a trófeát. Mi is örülünk, hogy a vadász tisztességes volt, odajött és bejelentette mi van a birtokában.

- Közömbös az uniós csatlakozás. Mikképp fogja ez érinteni természetvédelmi szempontból a vadászokat?

- Az Unión belül az egyes országok megtart-hatják a szigorításait. Egyszerűsödik azon-ban a trófeák kereskedelme és szállítása. Ha valaki legálisan birtokolja ezeket, nyugodtan eladhatja a németeknek, osztrákoknak - egy-szóval az EU-n belül bárkinek! Amennyiben az Unión kívüli országokban kívánják értékesí-teni, akkor ugyanaz a rendszer marad, amely jelenleg is érvényben van.

Az viszont mindenképpen változást fog eredményezni, hogy az EU védettfaj-listája lényegesen bővebb, mint a Washingtoni Egyez-ményé! Egyszóval a mostaninál sokkal több lesz az engedélyköteles faj.

Az EU-nak van egy olyan listája is, amely azokat az országokat tartalmazza, ahonnan bizonyos állatok és növények és azok száрма-zékai egyszerűen nem hozhatók be.

Ha kiderül, hogy egy ország termé-szetvédelme nem áll a helyzet magaslatán, és sem a vadászatot, sem pedig az állatkereskedel-met nem képes kontrollálni, akkor azok az országok felkerülnek erre a listára. Míg nem raknak rendet, addig rajta is maradnak.

- A külföldön járó vadászok egyúttal turis-ták is. Mire ügyeljenek a sajnos már-már szok-ványosnak tekinthető, gyakran állati vagy növényi eredetű ajándék- és emléktárgyak megvásárlásakor?

- Ez egy nagyon fontos kérdés, mivel a turis-ták nem rosszindulatból, hanem inkább tudat-lanságból vásárolnak meg például egy teknős-páncélból vagy elefántcsontból készült díszár-gyat, rosszabb esetben egy kis majmot a piac-ról. Arra gondolnak, mivel ott szörnyű körülmények között tartják, jó, ha elhozzák. S - a majom példájánál maradva - a vásárló nem gondolja végig, hogy azzal, hogy megvette a kis kölyköt, egyúttal fenntartja a kereskedelmet is. Az

A Washingtoni Egyezmény

Angolból rövidítve CITES (Convention of International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)

A konvenciót 1973-ban fogadták el Washingtonban. S bár Magyarország már 1985-ben csatlakozott hozzá, a végrehajtási rendeletről egészen 1990-ig várni kellett. A CITES listáján szereplő mintegy harmincöt ezer faj kereskedelmét engedélyhez kötik, nálunk ennek meg-kéréséért a Környezetvédelmi Minisztériumhoz kell fordulni.

A konvenció I. függelékébe tartozó fajok vadonból származó egyedeinek (holt állapo-tokban is!) kereskedelmét, illetve hazánkba a behozatalát az egyezmény tiltja.

A II. függelékben szereplő fajoknak bejelentési kötelezettsége van, ám az ide tartozó növények és állatok, illetve a belőlük készült termékek (pl. trófeák) CITES engedéllyel forgalomba kerülhetnek.

A III. függelékben helyi megszorítások szerepelnek.

árus befog a vadonból még egy majmot, hiszen az előzőt is milyen jól el tudta adni! A határon pedig a gyanútlan turistát igen kellemetlen meglepetés éri. Ott szembesül azzal, hogy tette – mint nemzetközi egyezmény megsértése – bűncselekménynek számít. S ezért akár három évig tartó szabadságvesztést is kaphat.

Már második éve szervezünk egy kampányt, mégpedig a nyári turistaforgalom idejére. (Ez persze a vadászokat csak részben érinti, hiszen ők télen is mennek vadászni.) Ennek

keretében óriásplakátokat helyezünk el a határon. Azokra a repülőgépjáratokra, amelyekkel a leginkább érintett területekre utaznak, szóróanyagot biztosítunk. Az utazási irodák szövetsége is partner ebben, így már második éve a jegye mellé minden kiutazó kezébe kerül a CITES-leporellő.

A legjobb volna, ha semmilyen állatból vagy növényből készült ajándéktárgy nem kerülne az országba, élő állat pedig pláne nem!

Amit nem szabad

Mint az interjúból is kiderült, az I. függelékes fajok tróféáinak behozatalára nincs lehetőség. Lássuk, a vadászok számára érdekes fajok közül melyeket érint a korlátozás.

A farkas bizonyos ázsiai populációi, erdei kutya, maláj medve, ajakos medve, pápaszemes medve, a barnamedve némely populációi, a himalájai barnamedve, őrvös medve, számos vidrafaj, a gepárd, a sivatagi hiúz (karakál) ázsiai állománya, csaknem minden kismacska faj, közöttük pl. a ködfoltos párduc, a puma egyes alfajai, hópárduc, tigris, indiai oroszlán, jaguár, leopárd vagy párduc, az elefántok mindkét faja, az összes orrszarvúfaj, a Grevy- és a hegyi zebra, az összes tapírfaj, babirusza, törpe disznó, Chaco-pekari, az összes pézsmaszarvasfaj, a déli törpeszarvas, Calamia-disznószarvas, Bawea-disznószarvas, Annami-disz-

nószarvas, lápi szarvas, mezopotámiai däm-vad, mocsári szarvas, hanglu, líraszarvas, a villásszarvasok összes faja, vietnami muntyákszárvas, kontyos muntyákszárvas, pampaszarvas, villásszarvú antilop, mendeszantilop, gaúr, vadyak, koupray, alföldi anoa, Mindoro-bivaly, hegyi anoa, pödröttszarvú kecske, libériai bóbitásantilop, dämgazella, óriás fekete lóantilop, vörös gorál, hosszúfarkú gorál, közönséges gorál, déli gorál, kardszarvú nyársasantilop, arab nyársasantilop, tibeti argali, Kara Tau argali, ciprusi muflon, indiai urial, tibeti antilop, vietnami antilop, abruzzai zerge.

Ide tartozik még számos majomfaj, és természetesen más állatosztályok (madarak, kétélűek, hüllők stb.) több ezer faja. Tehát vadászat előtt a legfontosabb: tájékozódjanak időben!

KOVÁCS ZSOLT

SZOMSZÉDAINK VADÁSZATA

A közép-, illetve közép-kelet-európai régió volt szocialista országaiban jelentős politikai-társadalmi-gazdasági változások történtek az elmúlt évtizedben.

A kilencvenes évek elejétől bekövetkező fordulat szele a vadászokat sem hagyta érintetlenül. Megváltozott a vadászat jogi-gazdasági környezete, valamint a vadászat és a politika viszonya egyaránt.

Nálunk is egyre inkább az európai trend érvényesül, a földtulajdonosok szerepe megnövekedett, az egyesületek és a tagok vadászati lehetőségét egyre inkább anyagi helyzetük határozza meg.

A hosszabb vadászmuлтtal rendelkező vadásztársak közül sokan nosztalgiáznak, felelevenítve a régmuлт időszak bővebb (olcsóbb) vadászati lehetőségeit.

Sokakban felmerül a kérdés, miért változott meg ilyen radikálisan a vadászat feltételrendszere.

Vadásztársak! A vadászat az emberi tevékenység palettájának egy kis szegmense, mely szervesen beépül a társadalom mozgásterébe. Nem lehetünk elkülonuлт szigetlakók, tudomásul kell venni a környezetünkben végbement változásokat, nekünk is úszni kell az árral. A fentiekből következően igen fontosnak tartjuk, hogy hazai történéseink jobb megértése érdekében nagyobb földrajzi léptékben láttassuk, bizonyítsuk a nagyvilág változásait.

Az Országos Magyar Vadászati Védegyelet aktív külkapcsolati tevékenységet folytat. Elsősorban a szomszédos országok vadászszövetségeivel keresi a kontaktust. A kapcsolatfelvétel egyik igen fontos elemének tartjuk, hogy kölcsönösen megismerjük egymás vadászatát, vadgazdálkodását, annak szakmai-jogi környezetét. Másrészt nagyon fontos, hogy okuljunk a sikerekből, kudarcból, tapasztalatokból.

A legfelső szintű érdekképviseleti partnerség mellett, alapvető fontosságú a közösségek (egyesületek) és az egyének határokon átnyúló kapcsolatfelvétele, kommunikációja. Európai módon közeledni egymáshoz, kommunikálni, együttgondolkodni, szakmai-kulturális területen együttműködni, határok nélkül járni a vadászok „cserkészútján”, ez a 21. század elvárása mindnyájunktól.

Fenti elkötelezettségünk eredményeként irtunk alá együttműködési megállapodást a román vadászszövetséggel 1998-ban, Sepsiszentgyörgyön, a horvát vadászszövetséggel 2001 őszén Zág-ráiban, a szlovák vadászszövetséggel 2002 tavaszán Budapesten. Természetesen „vadászdiplomáciaink” tovább építi az összekötőutakat a régióban.

Szeretnénk elindítani egy sorozatot a Vadászkamara Évkönyvében, mely révén évente fog bemutatkozni a kedves olvasónak valamely partner vadászszövetség.

Ha nyitott szemmel, füllel és gondolkodással figyeljük a világ változásait, úgy sokkal racionálisan tudjuk feldolgozni magunkban a velünk történeteket.

Reméljük, hogy sok vadásztársunk fogja kíváncsian, érdeklődve olvasni a szomszédos országokról szóló publikációt, mely újdonságot is jelenthet számunkra.

TÖRÖK HENRIK

SZLOVÁKIA

A Szlovák Köztársaságban 1993-ig a 23/1962 Zb. számú, a vadásatról szóló törvény volt érvényben, amelynek megfelelően a vadászati jogot a vadászterületen a legnagyobb hányadot használó gyakorolta. A vadászatra jogosultak kötelezően

tagjai voltak az egyetlen vadászszervezetnek, a Szlovák Vadászszövetségnek (SZVSz).

A vadászat és vadgazdálkodás központi állami irányítása a Szlovák Köztársaság Földművelésügyi Minisztériumának hatáskörébe tartozott. A vadászati törvény és annak végrehajtási rendelete, valamint a Minisztérium által meghatározott jogszabályok alapján a SZVSz tevékeny szerepet vállalt a vadászat irányításában. Szakmai feladatok mellett többek között a vadászati jog gyakorlására vonatkozó felügyeletet is ellátta.

Az egyes vadászterületek nagyságát az élőhelyi sajátosságok és a vadfajok életterének

figyelembevételével alakították ki. Ekkoriban a kismértékben túltartott vadállomány volt jellemző az országban. Tekintettel arra, hogy a vadászterületek bérleti díja alacsony volt, így a vadászati ágazat kismértékben nyereséges volt.

A Szlovákiában zsákmányolt trófeák előkelő helyet foglaltak el az európai országok között.

A 99/1993 Zb. törvény módosítással jelentős változások történtek a vadászatban. A vadászati jogot az új törvény a földtulajdonhoz rendelte. Mivel az egy személyre jutó földterület kevés volt – sok kisparcellás földtulajdonos volt –, a vadászterületek újbóli kialakítása sok problémát és nehézséget okozott. Felaprózódtak a vadászterületek, sok esetben csak ideiglenes megoldások születtek. A gazdaságtalanul kicsiny területek és a bizonytalanság a vadállomány mennyiségének és a trófeák minőségének csökkenését hozta magával.

Az új vadászati törvény megszüntette a kötelező vadászszövetségi tagságot, és egyidejű-

leg megszűnt az SzVSz felügyeleti jogköre is, azt a törvény az állami szervezetekre ruházta át.

A vadászterületeket minőségi osztályokba sorolták, ennek megfelelően kerültek megállapításra a bérleti díjak. A bérleti szerződéseket 10 évre kötötték.

A politikai rendszerváltozás minden területen – beleértve a vadászatot, vadgazdálkodást

is – a piacgazdálkodást hozta magával. A földtulajdonosok döntő többsége – a legtöbb hasznot ígérő gazdálkodást folytatva – figyelmen kívül hagyta a földjén található természeti értékeket, a rajta élő vadállomány élőhelyi igényeit.

Ennek kis részben pozitív hatásai is voltak, hiszen csökkent a műtrágyák és egyéb kemikáliák felhasználása, ugyanakkor a földek minél

nagyobb arányú megművelése megszüntette a vadállomány természetes búvó- és fészkelőhelyeit. Megnövekedett a földtulajdonosok igénye a vad által okozott károk megtérítésére.

Sok esetben a földtulajdonosok a föld megművelésére fordított költségek csökkentése érdekében nem tartják be a vadállomány védelme érdekében hozott rendelkezéseket (pl. megfelelő talaj-előkészítés, az évelő takarmánynövények éjszakai kaszálása stb.).

Azokon a vadászterületeken, ahol a vadgazdálkodásban, vadászatban a földtulajdonos is érdekelt, megfelelő az együttműködés, a közös eredmények elérése érdekében egyeztetni tudják a céljait.

Az érvényben lévő vadászati törvény szerint a vadászat: vadállomány, mint a Szlovák Köztársaság nemzeti vagyonának megőrzésére, gyarapítására, védelmére és optimális hasznosítására fordított tevékenységek összessége. Ezen túlmenően a környezet kialakításának, védelmének és hasznosításának egyik fontos tényezője.

Ennek az ökológiai szemléletű vadgazdálkodásnak, vadászatnak az érdeme, hogy Szlová-

kiában mindmáig olyan állatfajok is kellő számban jelen vannak, amelyek a környező országokban ma már nem találhatóak.

Sajnálatos módon egyre inkább terjednek a természetvédelemnek olyan irányzatai, amelyek a vadászatot és a vadászokat a „természet ellenségeinek” tünteti fel. Hangoztatják ezt egyre gyakrabban olyan szervezetek, amelyek tevékenysége elsősorban a médiában való szereplésre összpontosul, de aktív tevékenységüknek a természetben nyoma sincs. Ennek a hátrányos helyzetnek a kialakulásában törvényalkotási hiányosságok is szerepet játszanak, ugyanis nincsenek kellőképpen szétválasztva a földművelésügyi és környezetvédelmi tárcák vadászatot érintő hatáskörei.

Külön említést érdemelnek a Szlovákiában előforduló nagyragadozók vadgazdálkodási feltételei. A medve, farkas, hiúz és a vadmacska az erdővel borított területeken viszonylag gyakran előfordulnak, létszámuk az elmúlt időszakban – köszönhetően a szigorú vadgazdálkodási szabályoknak – még növekedett is, előfordulási területük is növekszik.

Ezen vadfajok védelmét a Földművelésügyi és a Környezetvédelmi Minisztérium közös rendelete szabályozza:

- a medve egész évben védett, de a két minisztérium közösen egyedi engedélyeket adhat ki 150 kg súlyhatárig,
- a farkas a jóváhagyott vadászati terv mértékében november 1-jétől a következő év január 15-ig vadászható,
- a hiúz egész évben védett,
- a vadmacska egész évben védett.

A szlovák vadászszervezetek szívesen támogatnák a nyugat-európai országok ezen fajok élő példányainak befogására vonatkozó igényeit, ha azok nem az állatkertek szükségait, hanem a természetbe való visszatelepítést szolgálják.

A vadgazdálkodás, vadászat jelenlegi helyzete, megítélése

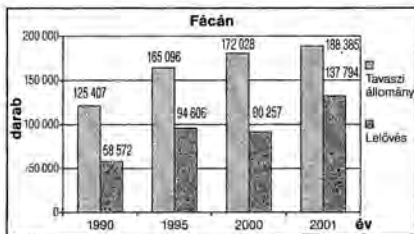
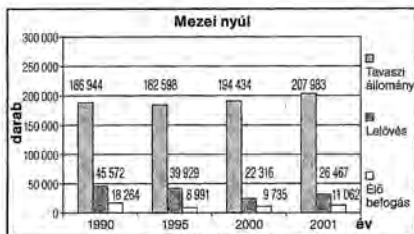
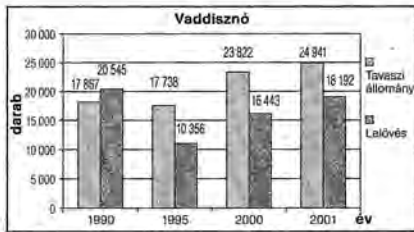
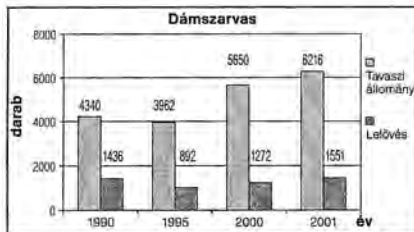
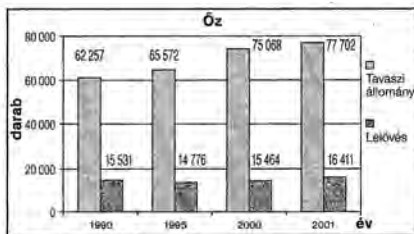
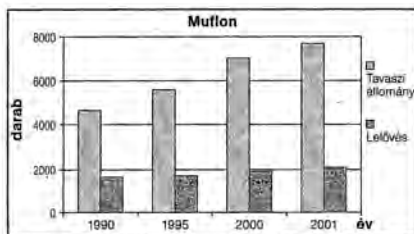
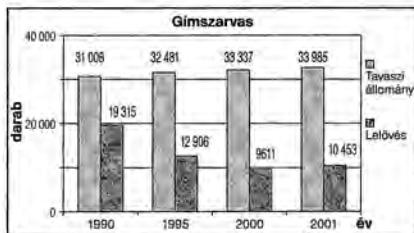
A szabad területen élő, vadászható fajok állományának alakulását, valamint a hasznosításuk mértékét a következő grafikonok mutatják.

A táblázatok szerint mind a tavaszi törzsalomány, mind a hasznosítás kismértékű növekedést mutat az utóbbi évtizedben. Az elmúlt években nem sikerül teljesíteni a kilövési terveket. Ezen kívül a kötelező trófeaszemlék eredményei szerint egyre kevesebb trófeás vad kerül terítékre az idős korosztályból, az állományok fiatalodtak.

Ez a jelenség elsősorban a felaprózódott vadászterületeknek, és ezáltal a tavaszi létszámbebecslések hibájának (ugyanaz a vad több vadászterületen is megszámlálásra kerül) köszönhető. Természetesen nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a vadászatra joga-

sultak érdeke az, hogy nagyobb kilövési tervet fogadtassanak el, mely a tavaszi állománybecslés alapján kerül meghatározásra.

Mint hogy a lelövési terveket már évek óta nem tudják teljesíteni a jogosultak, ezért az állami szervek 1998-ban bevezették, hogy a tervekben a hasznosítás maximálisan csak az évi szaporulat nagyságát érheti el, és nem haladhatja meg az

	Gímszarvas			Őz			Mullon			Dámszarvas			Vaddisznó		
1990	6624	735	26	6064	121	21	527	66	11	436	23	7	2135	189	25
1995	4702	524	15	5931	130	15	467	66	3	295	36	12	896	109	17
2000	3368	285	1	6642	142	26	514	103	14	404	58	12	1225	201	30
2001	3585	353	8	7053	219	27	586	98	19	457	69	20	1285	192	23

előző évi teljesített hasznosítás mértékét. A gímszarvas esetében a lelövésnek elsősorban a fiatalabb korosztályokra kell kiterjedniük.

A bevezetett intézkedéseket követően az utóbbi években már észrevehető változások voltak tapasztalhatók mind az állományok ivararányában, koreloszlásában, mind pedig a trófeaminőségben is.

A trófeás vadfajok minőségi változásának nyomon követésére a CIC trófeabírói rendszere alapján olyan általánosan elfogadott komplex minőség-ellenőrző rendszer került bevezetésre, amely specifikusan tartalmazza az egyes vadfajok értékmérő követelményrendszerét. A 368/1997. számú FM rendelet alapján minden vadászatra jogosult köteles az előző vadászati évben elejtett trófeás vad trófeáját bírálatra bemutatni. Ezeket a trófeabemutatókat minden év március 31-ig kell megrendezni.

A kötelező trófeaszemléket a Szlovák Vadászszövetség járási szervezetei rendezik meg a hatáskörükbe tartozó vadászterületek számára. A nem-

zeti parkok, a katonai kincstári erdők, valamint az FM saját kezelésű vadászterületei saját trófeabemutatókat tartanak. A járási trófeabírói bizottságok ellenőrzik az elejtés szakszerűségét, valamint a vadgazdálkodási ütemtervben meghatározott kilövési tervek meglétét. A szakszerűlen elejtésért a vadászt a járási állami vadászati szerv vonja felelőségre, amely általában pénzbírságot vagy trófeás vad elejtésének ideiglenes korlátozását jelenti.

Az FM létrehozott egy országos trófeabírói bizottságot, amelynek egy képviselője mindig jelen van a járási szemléken. Az országos trófeabírói bizottság feladata az országos vadászati kiállításokon bemutatott trófeák, valamint a kiemelkedő, jelentős trófeák elbírálása is. A járási trófeaszemlék összesítése alapján követhető nyomon a vadállomány minőségének változása. Az elmúlt tíz évben több olyan trófeát is bíráltak, amelyek meghaladták a korábbi országos rekordokat, pl. 1998-ban egy 183,95 CIC pont értékű őzbak, vaddisznógyar 1992-ben 156,25 CIC pont, mufloncsiga 2001-ben 237,65 CIC pont.

A bérvadászat helyzete

A vadászati turizmus Szlovákia területén az utóbbi években jelentősen visszaszorult, amelyet elsősorban a bérvadászok elé támasztott adminisztratív és anyagi akadályok magyaráznak. Az elszámolás rendszere nem korszerű, a

vadászat mellett az egyéb szolgáltatások nem megfelelő színvonalúak. Ebben a tekintetben csak az állami vadászterületeken észlelhető minőségi javulás, ahol időközben komplex szolgáltatási hálózatot építettek ki.

Vadászszövetség

A Szlovák Vadászszövetség a 83/1990. számú Zb. törvény értelmében olyan egyesület (társulás), amely nem folytathat gazdasági, kereskedelmi tevékenységet. A tagdíjakból és egyéb

rendezvényekből befolyt összeget az Alapszabályban foglalt feladatokra, köteleességekre kell fordítani. Az SzVsz bevételei önmagában nem fedezik a vállalt feladatok elvégzéséhez szüksé-

ges kiadásokat, ezért a jogszabályi kereteket figyelembe véve a Szövetség létrehozott egy kereskedelmi társaságot (ZVEREX Kft.), amely saját tevékenységéből (élővad-export, lötvad-felvásárlás, feldolgozás és értékesítés) származó bevételeiből támogatja az SzVSz munkáját.

Vadászatra jogosultak

A vadászatra jogosultak kötelesek egy pénzalapot létrehozni, amelyből fizetik a terület bérelti díját, a vadtakarmányozást, a vadgazdálkodási berendezések felújítását, megépítését. Ebből az alaphól kell rendezni a vad által okozott károkat és a kötelezően előírt vadászalkut tartását.

A vadászati törvény értelmében a Szlovák Vadászszövetség feladatkörébe tartozik a vadegészségügy, a vadászalkutak helyzete és a kötelező trófeabírálat is, amely feladatok ellátására, megszervezésére a Földművelésügyi Minisztérium biztosítja a szükséges anyagi fedezetet.

A vadászok létszámának alakulása

Az elmúlt évtized alatt a Szlovák Vadászszövetség tagjainak száma mintegy tízezer taggal gyarapodott, ma közel 53 000 tagot számlál. Ezzel kapcsolatban sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a tagság növekedése nem járt együtt a szakértelem növekedésével. A kedvezőtlené vált gazdasági feltételek miatt (hallatlan mértékben megnövekedett a területberek, a társasági tagdíjak, a fegyver- és lőszerárak nagysága) elsősorban az idős tagtársak hagyták abba a vadászatot, pedig az ő szakértelmük jó szolgál-

latot tett korábban is és ma is a szlovák vadgazdálkodásnak.

Annak eredményeként, hogy a vadászati jogot a földtulajdonhoz kötötték, megváltozott a vadásztársaságok tagsági összetétele is. Általánossá vált az a törekvés, hogy a vadásztársaságok taglétszámát csökkenték. E miatt megnövekedett az olyan szövetségi tagok létszáma, akik nem tartoznak egyetlen területtel bíró vadásztársasághoz sem. Számuk mára meghaladta a tizenháromezret.

Az orvvadászat helyzete

A politikai rendszerváltozást követő jogrendszer átalakulása kedvező helyzetet teremtett az orvvadászat terjedésének.

A Szlovák Vadászszövetség és a Halászsövetség több ízben kérelmezte és kezdeményezte a jogosulatlan vadászat, illetve halászat ügyének rendezését. Ennek köszönhetően elérte, hogy a jogosulatlan vadászati, halászáti tevékenység, valamint az így zsákmányolt vad, hal birtoklása, továbbadása a Büntető Törvénykönyv szerint akár két évre terjedő szabadságvesztéssel is büntethető. A büntetés szempontjából nincs jelentősége az okozott kár nagyságának, továbbá nagy sikernek könyvelhető el az is, hogy az a személy

is büntethető, aki a jogtalanul szerzett vadat, halat magánál tartja.

Az orvvadászat visszaszorítása érdekében további előrelépést jelent a 229/2001. Zb. számú, a lötvad kezelésére vonatkozó rendelet. E szerint, a vad elejtését követően, azt sorozámozott, többször fel nem használható azonosítóval kell ellátni. Amelyik vadban nincs ez az azonosító, az jogosulatlan vadászat során szerzett zsákmánynak minősül.

Fentiekén túlmenően az orvvadászat visszaszorítására a Szlovák Vadászszövetség együttműködési megállapodást kötött a Belügyminisztériummal.

Vadegészségügy

A Szlovák Vadászszövetség szorosan együttműködik az állami állategészségügyi szervezetekkel a vadegészségügy terén. Az elmúlt néhány évben kevesebb figyelmet fordítottak a vadon élő állatok egészségi állapotára, ami elsősorban a megelőző kezelések hiányában nyilvánult meg. Ez összefügg a vadászterületek tulajdonjogának megváltozásával és természetesen az állatgyógyászati készítmények és szolgáltatások drasztikus drágulásával.

Az 1990. évtől a csülkös vadnál csak a folytonosan előforduló parazitás fertőzöttség tapasztalható, amely ellen rendszeres kezelést kapnak gyógyszeres tápok etetésével. Mindehhez a Földművelésügyi Minisztérium anyagi támogatást nyújt.

A vaddisznóállományban már 1993 óta folyamatosan jelen van a klasszikus sertéspertis. Két nagyobb kiterjedésű góc a déli, Magyarországgal határos területre (Rozsnyó, Rimaszombat, Losonc, Töketerpes, Nagykürtös, Komárom, Érsekújvár) és a Trencsén - Garamszentkereszt közötti területre. Ennek leküzdé-

sére komplex intézkedéseket vezettek be, amelyben az FM anyagi támogatásával minden vadászszervezet részt vesz.

A határ menti övezetekben, a Nagycsallóköznek Magyarországgal érintkező részén észlelhető a májmételey (*Fascioloides magna*), amely főleg a gímszarvas- és az őzállományokban okoz komoly megbetegedést, leromlást és elhullást is. A betegség leküzdésére gyógyszeres vadtakarmányokat etetnek. A magyarországi vadászatra jogosultakkal jó együttműködés alakult ki a betegség leküzdésére.

Helyenként felmerül a veszethez, elsősorban a rókák között. A fertőzött körzetekben orális vakcina kerül kihelyezésre a betegség terjedésének megakadályozására.

Gyakran szervez a Szövetség a vadegészségügy témakörében konferenciákat, kisebb szakmai fórumokat, ahol a legfrissebb eredmények, lehetőségek kerülnek megvitatásra, amelyekről a szaklapokból is rendszeres tájékoztatást kapnak a vadászok és a nagyközönség.

Vadászati oktatás

A vadászati törvény értelmében a vadászok képzését és vizsgáztatását a Vadászszövetség köteles végezni. 1999-ben új vizsgarendszer született, amelynek értelmében minden jelölt köteles részt venni egy 70 órás elméleti képzésen, valamint egy 40 órás gyakorlaton. A gyakorlati képzés keretén belül a lökészséget igazoló és a vadászfegyverek tartására, kezelésére vonatkozó ismeretanyagból kell vizsgát tenni. Ezek sikeres letételét követően mehet szóbeli vizsgára a jelölt, a szóbeli vizsgán a vadászati szakanyag mellett balesetvédelmi és elsősegély-nyújtási ismeretekről is számot kell adni. Vadászvizsgával egyenértékű a szakiskolákban (erdészeti és vadászati

szakmunkás) szerzett megfelelő minőségű bizonyítvány.

A vadászmesterek képzésében a Minisztérium korábban bevezette a kötelező felsőfokú végzettséget. A gyakorlat azonban azt igazolja, hogy ez a feladatkör nem igényli ezt a szintű képzést, ezért jelenleg folyamatban van egy új, vadászmestereket képesítő szakvizsga kidolgozása. Elavult a felsőfokú vadászati szakvizsga követelményrendszere is, ennek módosítása előkészítés alatt áll. A Vadászszövetség nagy hangsúlyt fektet az ifjúság oktatására is, folyamatosan szervez részükre programokat, amelyekben a természetvédelem alapjait és az aktív természetvédelem fontosságát hangsúlyozza.

Vadászat a médiában

A közvélemény tájékoztatására a jövőben nagyobb figyelmet kell szentelni, jelenleg a Vadászszövetség havonta egyszer „Halali” címmel a szlovák televízióban egy félórás vadászati témájú műsort sugároz. A Szlovák Vadászszövetség a Szlovák Halászszövetséggel közösen kiad egy vadászati-halászati szaklapot, melynek címe „Pol'ovnictvo a rybárstvo” (Vadászat és Halászat). A SzVSz a vadászati kutatóintézet-

tel közösen kiadja a „Folia Venatoria” című periodikumot is.

Ezenkívül számos rendezvénnyel lép a nagyközönség elé, sajtótájékoztatókat és szakelőadásokat szervez. Nagy súlyt helyez az ifjúsággal való munkára. Ebben a tekintetben komplex programot teljesít, az ismeretterjesztés és az aktív természetvédelemre nevelés keretében.

Nemzetközi kapcsolatok

A Szlovák Vadászszövetség tagja a CIC-nek, a FACE-nek, a FCI-nek (Nemzetközi Kynológiai Szövetség). Ezen túlmenően a szomszédos országokkal szorosabb együttműködést folytat, Csehországgal és Magyarországgal ezt szerződések is alátámasztják. A közeljövőben hasonló megállapodások szülehetnek Horvátországgal, Romániával, Lengyelországgal és Ukrajnával.

A szomszédos országokkal kialakítandó szakmai kapcsolatok mellett a Szövetség fontos

feladatának tekinti az EU-csatlakozás kérdését. A jogharmonizációs folyamatok elősegítésére 2001-ben szervezett egy tanácskozást a szomszédos, csatlakozás előtt álló országok, valamint a CIC és a FACE szakembereinek részvételével. Ennek eredményeként sikerült elérni, hogy a csatlakozást előkészítő a vadászatot, vadgazdálkodást érintő környezetvédelmi bizottságba a Földművelésügyi Minisztérium és a Vadászszövetség szakemberei is meghívást kapjanak.

ELIÁŠ VAJČI

A VADÁSZAT KULTÚRTÖRTÉNETE

„A KEZDETEK”

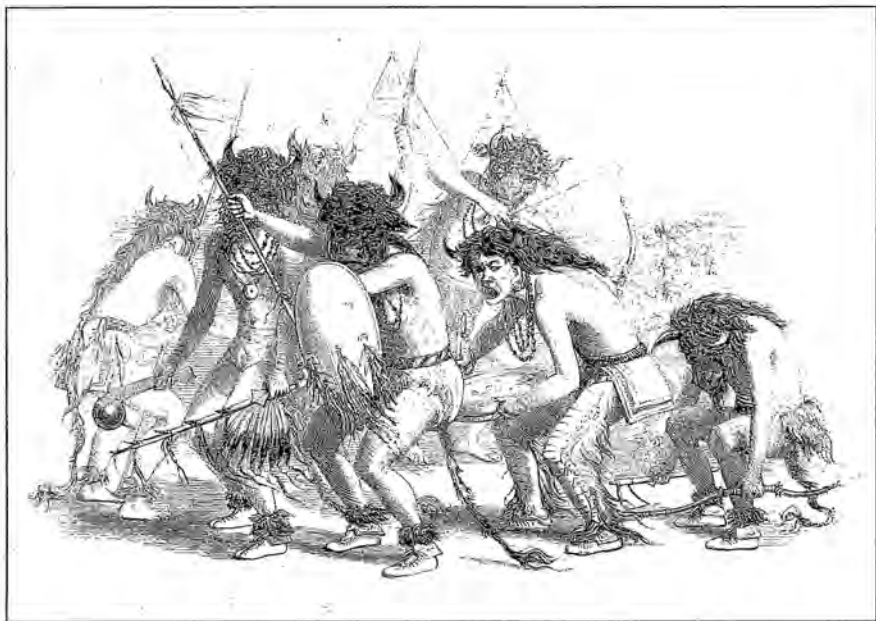
*„Te vagy a vadász és te vagy a vad
s távol a hatalmas: az is te magad.”
(Weöres)*

A legfontosabb, életmegtartó tevékenységüket ősidóktól fogva üzzük – folyamatosan részei életünknek, csak a módszer változik koronként, kultúrkörönként. A vadászat is ilyen. Ha férfi vagy, vadász is vagy. Ha éhes vagy, vadászni fogsz, hogy életben maradj, hogy magadnak és asszonyodnak ennivalót vihess. Ilyen egyszerű? Természetesen nem. A vadászat sokfenekű zsák: a vadászatot körülvevő mágikus szertartások, rítusok, a vadászszerecséjét előidézni hivatott „tudások”, a kialakulásával párhuzamosan létrejött tárgyi világ és népművészet, valamint a lélekre gyakorolt hatása miatt számtalan rétege van. Mert a vadászat több mint céltevékenység. Célja látszólag egyszerű: enni kell, birtokba venni valakit, legyen az bármilyen élőlény. E birtoklás, birtokbavétel – legyen az akár szimbolikus, akár tényleges – az erőviszonyok érzékeltetésének, a dominanciajátéknak az alapja. A vadászat erődemonstráció. Módja koronként és helyenként nagy változatosságot mutat: üzzék akár pusztá kézzel, vagy furfangos segítőeszközzel, esetleg állatok segítségével. Az emberek világában a férfi vadászik – a nő dolga a háterszág biztosítása. Ennek oka az, hogy nem elsődleges ragadozók vagyunk. Hiszen akik biológiailag ragadozásra determináltak, azoknak nincs más választásuk – nem gyűjtögethetnek bogyókat, növényeket. Az ember azonban „pályamódosító” volt: főemlős, amely eredetileg gyümölcsökből, magvakból és egyéb növényi anyagokból, valamint gerinctelen állatokból álló étrendjét egészítette ki a vadászat során megszerzett hússal. Rokonaink, a mai majmok között kevés fajnál figyel-

hető meg hasonló tendencia, de ahol igen, ott csaknem mindenütt szembetűnően sikeresebbek a hímek a vadászatban, illetve a zsákmány elfogyasztásában. A szavannán élő páviánok közül (melyeknek életkörülményei erősen hasonlítanak ahhoz a környezethez, amelyben feltételezések szerint az emberré válás végbe-mehetett) elsősorban a hímek zsákmányolnak állatokat, s ha mégis a nőstények vadásznának sikerrel, az erősebb hímek csaknem mindig elragadják tőlük a zsákmányt. Legközelebbi rokonaink, a csimpánzok között szintén a hímek adják a fejüket gyakran vadászatra, de ezt sokkal szervezettebb formában teszik, mint a páviánok, és a húst gyakran megosztják a nőstényekkel. Megfigyelések szerint a hímek gyakrabban kezdeményeznek vadászatot, ha a csapatban ivarzó nőstény van, és a zsákmány egy részét felkínálják neki, bizonyos ellenszolgáltatás fejében...

A vadászat (a gyűjtögetés után) az ember legelső „foglalkozása”, létezésének gerince volt: ez határozta meg az életét, a hitvilágát, társas kapcsolatait, együttműködését a világgal és a természettel. Ami azonban igazán izgalmassá teszi a vadászatot, mint nagy kultúrtörténeti háttérrel bíró tevékenységet, az a lélekkel való kapcsolata.

A vadászatra ma már a megélhetés miatt nincsen szükség. A fejlett társadalom gondoskodik tagjainak élelmiszer-szükségleteiről. Futószalagon szállítja az előkészített ételmezt, állattal kapcsolatban nem kell kerülni: leszörözve-bőrözve, kiadagolva juttatja a táplálékot a sejtjeihez. Élő állatot a nagytöbbségnek nem kell hozzá látnia – arra ott vannak a természetfilmek és az állatkertek. Nem szükséges megismerni az állat viselkedési módját, hogy leteríthessük, nem

Észak-amerikai indiánok bölénytáncá

kell szembesülni azzal, hogy ragadozók vagyunk. Kényelmesen, föliatálcán érkezik a „tapintatos” élelem. Nem kell bevallani azt, hogy ölés árán keletkezik a vacsora, hiszen már nem a teljesség, a való állat maga: ízekre van szedve, felsőlől és dióból áll, és a városi ember keze tiszta marad. Ennek ellenére (vagy éppen ezért?) a vadászat számtalan helyén a világnak mégis kiemelt helyet foglal el az ott élő népcsoportok életében. Az észak-amerikai indiánok körében a mai napig tapasztalhatjuk, hogy elszántan ragaszkodnak a rítusaikhoz: áldozatot mutatnak be, imádkoznak, lelki életet élnek az elejtendő állat szellemével... Nem hajlandóak arra, hogy ezt az utolsó kapcsolatukat a természettel felszámolják – hiába élnek a civilizáció fellegvárában, hiába az ipari társadalom, a mindent körbefonó globális háló. Szükségük van a hagyományaikra, a természetközponit hitvilágukra, mert így tudják lelki egészségüket megőrizni a denaturálódó világban.

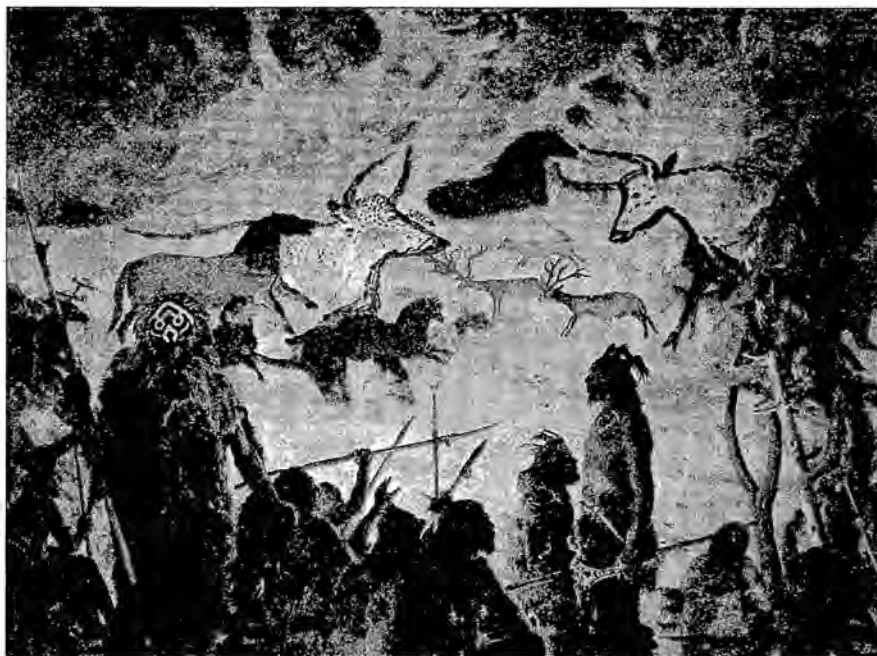
Ahhoz, hogy őseink élelemhez jussanak, az állatokat figyelgetni kellett. Meg kellett ismerni szokásaikat, működésüket, életritmusukat. Mert az Élet függött tőlük, így kiemelt figyelemmel, mitikus tisztelettel vették körbe őket, mint általában az életet működtető, titokzatos dolgokat. Mert az állat minden, és minden jó, még az élet is belőle származik.

Gondolkodásmódjuk helyességét bizonyítja, hogy tényleg az állatok megfigyelésével tettek szert a természetről való tudásra, tényleg az állatvilág ismerete tanítgatta meg az embert az életben maradásra. Csoda, hogy hálából mitikus szereplőkke duzzadtak a közösség tudatában? Az ember sikeres megmaradásának fejlődési útja az volt, hogy a praktikus, napi megélhetéshez szükséges ölést össze tudta egyeztetni a lelki ügyekkel. Ha bármelyik részre nem figyelt volna, a harmónia felborul, az egyensúly kibillen, a test vagy a lélek megbetegszik, az élet egyik éltető folyója elapad.

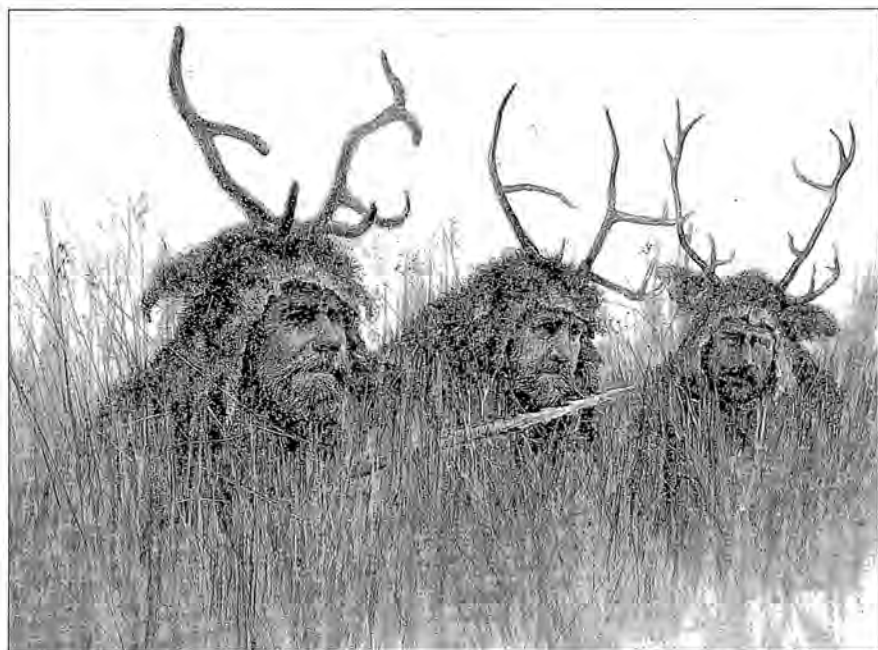
A mágikus hajtóvadászat

A vadászat első rögzített képei a barlangfestmények. Felfoghatjuk őket valamiféle korabeli híradónak is, de bonyolultabb szinten, mint a napi események állóképszerű ábrázolásaként, inkább az akkori ember lélekútjának, gondolkodásmódjának síkba fordított, kétdimenziós másolataként. Nem illusztrációk, hanem üzenetközvetítők voltak ezek. Megfejtésükre többen és többféleképpen vállalkoztak. A lehetséges utak közül a legszélesebb körben elfogadottabb (és ezért talán a legkezdetelesebb) magyarázat szerint vadászmagiáról lehet szó: a vadászszerencse „megrendelése”, a vágymágia kivételése ez a barlangok falán. E megközelítés szerint a vadászat nem a tényleges aktsussal, hanem a mágikus rítussal kezdődik, ez a vadászat első, tényleges mozdulatsora. E „homeopátiás mágia” során hasonló hasonlót hoz létre, így a birtokbavétel már a „drámajáték” során megtörténik - a tényleges levadászás, mond-

hatni, csak a megidézett valóság szolgai mása lesz. Vannak, akik valamiféle kalendáriumot is véltek kirajzolódnai a barlangrajzok jelölései között; talán a vadászat optimális időpontját jelölhették, az „állatövi” csillagkép-együttesként fontosabb égi együttállásokat - nincs egyezményesen elfogadott válasz a kérdésekre. A rajzok elhelyezése (a barlang mennyezetére festették őket, nehezen megközelíthető, nehezen látható helyre) arra utal, hogy spirituális átítatottságú tevékenységről lehetett szó. Persze az is lehet, hogy az esőzések miatt a barlangok gyakran nyakig álltak a vízben, és emiatt volt célszerű védett helyre elhelyezni az ábrákat. Számátlan úton-módon próbálják megfejteni a barlangrajzok titokzatos világát, de az egyezményes varázsigé még hiányzik - az itt felvázolt megoldások tehát vagy igazak, vagy nem. A lehető legtisztességesebb út minden mondat elé odaírni, hogy „talán”.

A barlangfestmények nem illusztrációk, hanem üzenetközvetítők voltak

Az őskor embere álcázta magát vadászat közben

A *Les Trois Freres* barlang elhíresült, állatmaszkot és több állat jellegzetes tulajdonságait magán viselő, mégis antropomorf, kevert lényre arra utal, hogy a testhatár nem ért véget a szemükben a saját, emberi bőrüknél: képesek voltak átlényegülni, megidézni az állatos szellemét, s talán e lélekutazást segítették a külső „ruházattal”, az álarc, fejdísz hordásával - valamint vadászat közben is állatbőrrel álcázták magukat. A réges-régi idők emberének és a mai kor szülőiteinek világlátása között alapvető különbség lehetett: az ősidő látásmódja számára az érzékelhető valóság, a testburkolat nem jelentett átélhetetlen határt: az élőlények és élettelen dolgok (ha egyáltalán így éltek meg...) nem verték vissza a szem sugarait, hanem áteresztették őket a mélyrétegükbe, mélységes lényegükbe. Az ősidők emberének a transzcendentális, a felfogható valóságon túli dolgok iránti metafizikai érzékenysége talán még adott volt, úgy tűnik, természetes velejárója volt tekintetének, látóképességének.

A teljesség és a töredékesség is kulcskülönbség a két korszemlélet között. Ma egyedileg a töredékesség világát éljük. A túlzottan nagy tudásanyag miatt beérjük azzal, hogy csak meglepően kicsi szeletkéhez értünk. Ez a tény nem függ össze azzal, hogy amúgy együtt sosem látott információhalmazzal rendelkezünk a világról. Egyre nagyobb virtuális tudással rendelkezünk távoli tájak egzotikus élőlényeiről, idegen bolygók légköri tulajdonságairól és ismerjük számtalan ország és város nevét, ahol sohasem jártunk, s talán nem is fogunk, ugyanakkor a cipőnköt más készíti, az ételünket a sarkon vesszük (vagy telefonon rendeljük), s elromlott tárgyaink szerelgetését is végezze az, aki ért hozzá. A teljesség megéléséhez pedig bizony, hozzátartozott az, hogy végigkísérhettünk egy folyamatot: elejtem a zsákmányt, lesz belőle vacsora. A bőrből meleg adó ruha, a szarvából ivótülok, tartóedény ennek-annak, fagyújja világít nekem, ha odakinn besötétedik. Maradék nélkül hasznosítom

minden porcikáját: ha már életét adta életmért, ne vesszen kárba egyetlen picit sem! És mert minden természetes anyagból készült, könnyen lebomlott, s visszaolvadt a földbe ideje lejártá után: nem maradt szemét az élet mögött. Az indiánok még tudták ezt. Meg még sokan mások is így éltek, igen régen. Logikusabb, öko-logikusabb szemlélet volt, mint szeméthegeket termelni vértelen kézzel, fertőtlenített lélekkel...

A legtöbb vadászó nép úgy véli, hogy az állat lelke nem múlik ki az állat elejtésével – ezért kiemelt szerepük a „lélekbékítő” szertartások. Mert a jövő vadászszerepe és a harmónia fenntartásának, biztosításának alapja az, hogy az állat megbékél-e sorsával, e rituális alkuval, melynek során testét odaadja az őt elejtett népet táplálni, vagy megharagszik. Ha megharagszik, akkor jaj, oda a jövő, a következő vadászszákmány! Az áldozat bemutatása, az engesztelő rítusok, a közösségi „békítő cselekvések” mind azt szolgálják, hogy legyen következő szákmány is. Az eszkimóknál a beavatás során a férfikor határán álló ifjúnak el kell ejtenie és rituálisan feldarabolnia egy jegesmedvét, mert ennek során, az állat szellemétől szerezheti meg azt a készséget, ügyességet, amelyre felnőtt vadászélete során szüksége lesz. Az észak-ame-

rikai mandán indiánok úgy próbálták előidézni vadászszerepségüket, hogy bölénytáncot jártak, bölénymaszkkal takarva arcukat, mert úgy hitték, hogy így tudják magukhoz csalogatni a közelben vonuló bölénycsordákat. A – hitük szerint ily módon megfelelően előkészített – sikeres vadászat után a szákmányból étel-áldozatot, engesztelő áldozatot mutattak be.

Az indiánok bölényvadászatának hatékonysága a ló újbóli amerikai elterjedése után nőtt meg jelentősen. (Tudjuk, hogy a ló és a szamár őse az ő kontinensükön fejlődött ki, jóval korábban, de aztán kipusztultak. Amikor újra bekerült a kontinensre a ló, könnyedén be tudott illeszkedni a rendszerbe, hiszen csak be kellett újra tölteni az átmenetileg üressé vált ökológiai fülkét.) Fontos viszont megjegyezni, hogy az indiánok sosem öltek le több bölényt, mint amennyire a megélhetéshez feltétlenül szükségük volt, és nem hagyták kárba veszni a szákmány egyetlen picit részét sem. Csontjából bőrt tökéletesen hasznosították: irhája lett a ruhájuk, sátruk alapanyaga, az inak az íjak rugalmas húrjait szolgáltatták. Nem így a későbbi korokban: az 1800-as évek végére már csak megalázott préda lett a bölényekből, tömeges és céltalan lemészárlásuk csaknem a kipusztulásukat okozta.

Vadászistenek, vadászigazgatók

Az ókori Görögországban, az istenektől nyüzsgő Olümposzon mint mindennek, a vadászatnak is megvolt a maga istennője. Artemisz, a vadászigazgató Zeus és Létó lánya volt, és fájdalom nélküli szüléssel jött világra – ellentétben testvéreivel, Apollóval. Ezért lett Artemisz a szülő nők pártfogója is –, de ennél izgalmasabb tulajdonsága, hogy mint a görög mítoszok istenei általában, ő is többalakú volt. Egyik megjelenési formájában örök szüzességet hirdetett. Ezt a megjelenését örökítették meg leggyakrabban a korabeli festett krónikák, amikor is Artemiszt mérsékelten felöltözött, ártatlanságot sugárzó ifjú istennőnek ábrázolták. Arany kocsiját arany lószerszámmal felékesített két szarvasúrnő húzta, és jól bánt az íjjal is. Közis-

mert történet Artemisz (akit a rómaiak Dianával azonosítottak) és Aktaión találkozása. Aktaión Orkhomenosz közelében véletlenül megleste a meztelenül fürdőző Artemiszt, aki büntetésből hím szarvassá varázsolta őt, majd saját kutyáival tépette szét. Az átváltoztatás tipikus témája a görög mítoszoknak: általában akkor jelenik meg, mint motívum, ha egy megoldhatatlannak látszó helyzetből kell „kikeveredni”. A találkozás során két szféra, az istenek és az emberek világa érintkezik egymással. A büntetést is ez a tarthatatlan helyzet hozza magával: az istenek iránt tanúsított tiszteletlenség ebben az esetben az istennő erotikus megkönyörködése. Artemisz természet- és holdistennő, a flóra és fauna úrnője, kinek ezüst íja az Újholdat

Diana

szimbolizálta, hajában holdsarlót visel, a természet és az asszonyi test-lélek változékonyságát, ciklikusságát hirdetve. A történet jó példája a határok szentségének és átléphetetlenségének: a beavatottak körébe avatatlan nem merészkedhet, mert halálnak halálával hal meg merészségéért. A vadászat itt is beavatási szertartás.

A görög mitológia amúgy is hemzseg a vadászjelenetektől: gondoljunk csak Héraklész

harmadik feladatára! Héraklésznek a halhatatlanság eléréséhez 12 esztendeig kell szolgálnia Eurüsztheusznál, s ezalatt 12 munkát, feladatot kell elvégeznie. A 12-es szám szimbolikus: a 12 állatövi jegyen vándorol végig szimbolikusan az égbolton. Héraklésznek – harmadik feladatként – a kertüneiai szarvast kell elvinnie Mükéné királyának, Eurüsztheusznak. A naphérosz Héraklész egy éven át üldözi Artemisz szent állatát.

Pannónia vadaskertje

A magyarság története együtt íródott a vadászat történetével: lovasjász nép lévén nemzetünk karakteréhez tartozott a zsákmányszerző életmód. Híresek voltak ijaink, lovasaink. A vadászat történetében való ugrást a lőfegyverrel való vadászat megjelenése okozta. Az előtte lévő hosszú korszak viszonylag koherens és barátságos volt. A játékszabályok és a lehetőségek határai korlátozó jelleggel bírtak. A vadász – hogy kényyszerűségből vagy belső indítatásból, ez most mindegy is – igazodott a vad természetéhez, szokásaihoz, életritmusához, és e társasjáték végkimenetele is mindkét fél számára bizonytalanabb volt: a vadnak is volt esélye a túlélésre, és a vadászlét sem volt időnként életbiztosítás. A vadász ügyességén, gyorsaságán, leleményességén és ismeretein múlt minden. A lényegesen barátságatlanabb lőfegyver megjelenésétől kezdve a vad igazodott az emberhez, hiszen az egyenlőtlen feltételek között minimális esélye maradt csak a megmaradásra. Ugyanakkor a kora középkortól már megfigyelhető volt valamiféle vadgazdálkodás: a földesúri, királyi (védett!) vadaskertek utalnak ennek meglétére.

Eleink vadásztak mindenre, ami a kezük ügyébe került. Persze voltak kiemelt állatok is, melyek alakja túlnőtt önmagán, és szép, szimbolikus jelentésrendszer ölelte körül őket. A honfoglalás kori magyarság életében kiemelt szerepet töltött be a szarvas – zsákmányállatként és összülöként egyaránt. A szarvas Napállat, naphoz kötöttsége közismert; a stilizált ábrázolásokon agancsai között napko-

ronát hordoz. (A szarvas és a Nap szoros kapcsolatára jó példa az azibériai napsszarvas, amely kiemelt szerepet játszik az ottani népek hitvilágában.) Amikor a szarvas kultusz a ló térhódítása „lesöpörte” a színpadról, a szent szarvast azért nem felejtették el – erre utal, hogy a szkíta fejedelmi sírokban a lovat szarvasmaszkkal temették el.

A magyarságnak két csodaszarvasa van: az utat mutató szarvasűnő és a csodafiúszarvas. Az előbbi ázsiai eredetű hozadéka kultúránknak, totemósként mitikus gyökerei vannak. Az első csodaszarvasunk egy állatalakban megjelenő ősi istennő, egy szarvasűnő, mely magyar eredetmondánk kiemelt motívumának, Hunor és Magyar szarvasűző, asszonyszerző vadászatának a célpontja.

A második csodaszarvasunk a keresztény hagyományok integrálására szép példa. A keresztény hagyományokban Szent Eustachius (Szent Euszták vagy pogány nevén Placidus) és Szent Hubertus vadászat közben egy szarvas agancsa közt látta meg Krisztust, a fiúistent (a szarvas itt agancsai között a napkorongban keresztet – égtájkereztet! – hordozott, rajta Krisztus képével!), ez a drámai látomás készítette őket megtérésükre. Szent Euszták névnapja a pogány és a keresztény hagyományok az idők során ötvöződtek, a csodafiúszarvas-monda és Szent Euszták legendája összefonódott, s a csodafiúszarvas a Fiúisten, Krisztus szimbólumaként a karácsonyi ünnepkör része lett: e szarvas már igazi, „keresztény” szarvas módjára gyertyát hordoz az agancsán...

Széky Bertalan: A Csodaszarvas üzése

A Szent László-legenda szerint szarvas jelent meg Géza királynak is, s testvérének, László hercegnek, megmutatván nekik a helyet, ahol szent egyházat építhetnek a Szűzanya tiszteletére. Így oldódott egykori hiedelemvilágunk szent állatának jelentésköre egyfajta Európa-kompatibilis világba – ezzel az egyik oldalról elveszítve eredeti jelentését, másik oldalról viszont szélesedve-bővülve, új tartalommal megtöltve megmaradhatott egy nagyobb (s nem mellékesen: mindent beolvasztó) áramlat, a kereszténység jelképrendszerében.

A szarvasbika örökké sarjadzó agancsa maga a világfa – a növényléttel amúgy is, talán éppen növényevő volta miatt is szoros kapcsolatban, áttűnésben áll. A szarvas magában hordozza a növényi létezését, jó példa erre a Kalevala szarvasa, akit növényi alkotóelemekből varázsoltak össze, vagy a kelta Cernunnos szarvasisten, az Állatok Ura, akinek agancsából levelek hajtanak ki. Az agancs lehullása a halál maga, újránövését a ciklikus újjászületés, az évkör, az örök körforgás képzetét hordozza.

Ez elment vadászni...

Az idők során az eredményes vadászat „utaskísérői”, segítői lettek bizonyos állatok: segítségükkel az ember meghosszabbította, kiterjesztette érzékelése határait. Kölcsönvett tőlük szimatot, élesebb látást, hallást. E konspiráció hatékonyak bizonyult. Ilyen kiemelt állat volt a ló, valamint a vadászathoz használt sólyom, ill. vadászkutya. A sas és a sólyom kedvelt kísé-

rője volt a vadászatnak, a legnagyobb főistenekkel (a perzsa Mitrász-kultusz Mitrájával, a hindu Indrával) hozták kapcsolatba őket.

A honfoglalás kori vadászat egyik tipikus módja a sólyomászat volt. A sólyomalkatú madarak nevei török eredetűek voltak: súlyom, ölyv, turul, torontál, bese, zongor, karvaly... Az Árpád-házi királyok ezüstpénzeit is lovas sóly-

mászként - a solymászat nemzeti ügy volt. A honfoglalás kori fegyverzet része volt a visszacsapós íj, mellyel elhíresültek a magyarok egész Európában. Az íj belesimult az erdő csendjébe, nem avatkozott bele brutálisan (mint az első, ormótlan puskák) a természet akusztikus univerzumába. Készítése mester-munka volt, melynek csinját-bínját - akár a többi, lovas élethez tartozó eszközét, a nyergek, lószerszámok készítésének tudományát - nagy tiszteletben tartották, s örökítették egymásra. Használata, felajzása nagy fizikai erőt, ügyességet kívánt. Az íj személyes tárgy volt, s az élet földi lezárásaként a sírba temették gazdája mellé, a tegezsel és a nyílakkal együtt. A honfoglalás kori magyar sírokban az íjat háromféleképpen temették a gazdája mellé: felajzva, nyugalmi állapotban, vagy pedig szétörve. Pontos magyarázatára eddig még csak találgatások vannak, de nyilvánvaló, hogy szándékoság volt mögötte: talán valamiféle eligazítást adott a sírban fekvő ember státusáról. Lehetsé-

ges magyarázat, hogy a felajzott íj a harcossalalát jelölte, a nyugalmi állapotban lévő az öregemberét, a szétörtött pedig azt, hogy rangjától megfosztott ember fekszik a sírban. Az mindenesetre kétségtelen tény, hogy a vadászeszközök elválaszthatatlanok voltak gazdájuktól odaát is... A következő állomás a számszeríjak felfutó karriere volt. Ezeknek a használata ugyan jóval nehezebb volt, de erejük felülmúlta a visszacsapós íjakét. Magyarországon a XIII-XIV. században terjedtek el, s vadászatra is előszeretettel használták őket.

A középkori királyi vadászatok többnaposak voltak, az egész udvar kivonult rájuk. A vadászathoz való jártasság a lovagi élet „kelléke”, alapkövetelménye volt: a középkori vadásznak a teljes tudással kellett rendelkeznie, a becserkészéstől a vad feldolgozásáig. Ismernie kellett a vadászat szertartásait, szakkifejezéseit, a fortélyokat, a lovakkal, ebekkel, sólymokkal való bánásmódot.

Mit ne?

A vadászatot számos tiltó-szorító intézkedés vette körül. Hazánkban a legkorábbi nyomok Szent László vadászatra vonatkozó tilalmaiban találhatók meg. Mint törvényeikből kiderült, királyainknak volt elég bajuk összevissza vadászgató népükkel. Korlátozni igyekeztek (mérsékelt sikerrel) a papok vadászatát, valamint kiemelt fontosságúnak tekintették a bőjtös napok megtartását. Halban gazdag országunkban ez utóbbit viszonylag könnyebb volt kiverekedni. Így bőjtös napokon a rosszleletűek kopolyús étkekkel tömték degeszre magukat.

Könyves Kálmán törvényben tiltotta meg azt, hogy vadászatot, hordozható oltár nélkül misét mondjanak. Ez nyilván azt jelenti, hogy a törvénybe emelés előtt ez napi gyakorlat volt.

Az udvar gyakran lehetett úton, és ilyenkor a papság kísérte őket, mozgó szentség-hordozókkal „felfegyverkezve”, hogy a lélek harmóniáját helyreállítani hivatott szertartásokat bármikor és bárhol elvégezhessek. Miért volt szükséges a katolicizmus szent tárgyainak állandóan szem előtt lenni? Nyilván a megerősítés, az ébrentartás volt a szerepük: a frissen katolicizált országban állandóan éreznie kellett a vallás kereteit, hiszen úgy a legkönnyebb megtartani valamit, ha naponta frissítik a memóriát... Uralkodóink törekedtek arra, hogy a vadászati jog felségjog, majd földesúri jog legyen - persze ez a vágy szinte csak az idea szintjén maradt meg: vadászott boldog-boldogtalan, akinek módja és alkalma volt rá.

Középkori udvari vadászat

A vadászat ambivalenciája

A hobbivadászat (vagy ismertebb nevén sportvadászat) napjainkig tartja töretlen népszerűségét. Eredetileg a királyok és a felsőbb társadalmi rétegek időtöltése volt, a férfiasság bizonyításának módja (bár azt mondják, hogy a rómaiaknál épp ellenkezőleg: a vadászat az alsóbb népréteg dolga volt, nem úri passzió, így a nemesség távol tartotta magát az általuk alantasnak tartott tevékenységtől). Tény, hogy ma már a vadászat nem a megélhetést szolgálja – az ejtett vad (ill. az étkezési célokra tömegesen tartott háziállat) a hűtőpultokban hever, az adrenalin szintjét a begyűjtésük nem növeli. De az izgalomra, a férfivirtusra úgy tűnik, mégis csak szüksége van igen sok embernek. Ez tartja

életben a sportvadászatot ma is. A sportvadászat megítélése nem egységes – bár az ellenérzéseket leginkább az etikátlan vadászat táplálja (mely köszönőviszonyban sincs a létezés legmélyebb rétegét mozgató vágyakozással), amikor annak úzői nem tartják be az erkölcsi törvényeket, és brutális hobbivá süllyed az egykori szent tevékenység. Ezzel az úttal most értelemszerűen nem foglalkozunk. A vadászatra mondják, hogy kikapcsolódás – valóban az, abban az értelemben, hogy kikapcsolódunk egy megszokott áramkörből, véráramból, életritmusból, és egy másik világba lépünk át: személyiségünket ott hagyjuk az erdő határánál, és belépve e másik világba, átlénygölünk.

Vadászat a népművészet tükrében

A vadászat legizgalmasabb magyar kellei közé tartoznak a lőportartók, melyek szarvasagancsból készültek. Archaikus díszítettségük, a stilizált napos-holdas-csillagos, ill. bajelhárító mágiás motívumok tudatos-tudattalan használata nagyon messzi időkbe vezet vissza: a kereszténység felvétele előtti hitvilágunknak, a szamanizmusnak az „emlékezete” él bennük. A szarvas és a Nap gyakran együtt jelenik meg rajtuk. A népi, de még az ún. úri lőportartók egy részén is megfigyelhető az archaikus gyökerű díszítettség: a luniszoláris szimbólumok (Nap, Hold, csillagok), a fény, a tűz stilizált ábrázolása.

A vadászat története természetesen kimeríthetetlen kincsesház. Most csak a felszínről kotortunk le néhány aranytallért, de egy igazi vadásznak mindent meg kell tennie azért, hogy e kincsesházában egyre mélyebbre ássa magát. És most jutottunk el a vadászat etikájához. Mert nem mindegy, hogy hogyan vadászunk, mikor vadászunk, mire vadászunk. Nem mindegy, hogy milyen gondolatok hatnak ránk, amikor elindulunk, hogy ez ősi tevékenységet ma is végigvigyünk. Hatalmas a felelősség. A jó vadász tudja ezt. A jó vadász betartja azokat az erkölcsi követelményeket, amelyek abból következnek, hogy élet és halál ura lesz. Kezében a hatalmat szimbolizáló fegyver. A jó vadásznak joga és kötelessége, hogy ismerje – ne csak a vadászat mechanizmusát, gyakorlati működését, hanem a múltját, kultúrtörténetét. És ne felejtjük: a vadászat játéktere maga a természet, az erdők, hegyvidékek. Azt is tudjuk, hogy az első természetudósok, erdőt járó emberek vadászok is voltak egyben. Figyelgették a világ rendjét és elfogadták a törvényeit: az élethez életet kell áldozni. De amíg ezt ésszel, szívvel, lelkiismerettel tették, addig meg tudták tartani a harmóniát az ember és a világ között.

A jellegzetes magyar – szarvasagancsból faragott – kétágú lőportartó

ÉVFORDULÓK

170 ÉVE SZÜLETETT

Keleti Károly (1833–1892)

A statisztikai tudomány jeles képviselője volt. Ő volt az első önálló Statisztikai Hivatal vezetője. A Magyar Tudományos Akadémia előbb levelező, majd rendes tagjává, később igazgató tagjává választotta. Szakmai munkásságát több külföldi kitüntetéssel fémjelzi.

Az Országos Magyar Vadászati Védegyelet alelnöke, beválasztották a Magyar Vizslavereny-egyesület igazgatóságába. Később ő lesz a Vadértékesítő Országos Szövetkezet elnöke.

Vadászatot szerető, e nemes ügy „legkiválóbb napszámosa” volt.

150 ÉVE SZÜLETETT

Lakatos Károly (1853–1914)

A madarászat és a vadászat jeles képviselője. A szakmai gyökerek 14 éves korára datálódnak. Munkássága érintette a halászat és a néprajz területét is. Számítalan publikációja ismert a hazai és külföldi szaklapokban; mint például a *Természet* és a *Magyar Erdész* című kiadványokban.

Legismertebb művei: Vadászhit, A vadász-mesterség kézikönyve, Természeti és vadászképek, Az erdei szalonka és vadászata, Magyarország orvmadár faunája.

140 ÉVE SZÜLETETT

Storcz Máttyás (1863–1938)

A Császári és Királyi udvari vadászsegédőtől a magyar királyi udvari vadászati tiszti rang eléréséig magában foglaló hosszú életút során a

gödöllői vadászterületen császárokat, királyokat, kormányzókat, számtalan neves politikusot vadásztatott.

A vadászskutyák törzskönyvezési szakértője, a Magyar Véreb Egylet egyik megalapítója. Hivatásos vadász léteére számtalan publikációja jelent meg apró- és nagyvad témakörben. 57 évet szolgált a „Vén Hangos” becenévvel is illetett, korának legismertebb hazai hivatásos vadásza. Tevékenysége elismerését több kitüntetés is fémjelzi.

Ismert műve: A véreb munkában.

130 ÉVE SZÜLETETT

Dr. Róth Gyula (1873–1961)

A Kossuth-díjas egyetemi tanár, a mezőgazdasági tudományok doktora, a magyar és az európai erdészeti tudomány kiemelkedő képviselője volt. Elévülhetetlen érdeme van a Selmechányai Akadémia Sopronba történő áttelepítésében.

Hallgatóinak erdőművelést, vadászat és haltenyésztést, majd életútja vége felé vadgazdaságtant oktatott magas szinten. Sokat tett azért, hogy a magyar erdőgazdaság keretén belül megfelelő szerepet kapjon a vadászat, e szakterületet megvédte a szakmai szélsőségektől. Nagy gyakorlati tapasztalata volt, hisz évente átlag 100 napot töltött kedves vadászterületén. Életútja, szakmai munkássága ékes bizonyíték arra, hogy miként lehet egy erdész a vadgazdálkodás-vadászat lelkes, szakavatott híve.

Méltó módon nevét viseli a soproni Gyakorló Szakközépiskola és Kollégium, a középszintű erdészképzés regionális központja.

Rózsashegyi Kálmán (1873–1961)

A kiváló művész, a Magyar Nemzeti Színház örökös tagja, a legjobb magyar parasztszínész, hatéves korában került először kapcsolatba a

vadászattal. Szenvedéllyel vadászott, fiatalabb korában Zsámbokon fácánra és nyúlra, idősebb korában nagyvadra a Börzsönyben. Vadászbarátja volt Kittenberger Kálmán. Színesember létére sokat hangsúlyozta a vad óvásának, gondozásának fontosságát. A természet szeretete és a vidám közösségi hangulat vezérelte vadászatait.

Ismert műve: Zörög a haraszt.

120 ÉVE SZÜLETETT

Id. Fuchs Antal (1883–1968)

Korának sikeres és híres hivatásos vadásza volt. Élete, munkássága tizenkét éves kora óta a bakonyi erdőkhöz kötődött. Ráróton erdőőr, vadőr, majd fővadász volt a beosztása. Irtás-puszta-Huszárokélpusztja fémjelzik az életutat. Vérebtenyésztő szaktudása messze földön ismert volt. Az általa szervezett, illetve vezetett vaddisznóhajtások előtt az alábbiak szerint emelt kalapot Széchenyi Zsigmond: „Az ugodi disznóhajtás lelkesítő fogalom volt valamikor, valóságos vadászati csemege. Precíz csataterv.”

Azon ritka hivatásos vadász, aki tapasztalatait papírra vetette, sajnos kéziratának kiadása a mai napig nem történt meg.

Nadler Herbert (1883–1951)

Autodidakta, nagyvadhoz vonzó vadászati szakember. Nevéhez fűződik a nemzetközileg is ismert trófeabírálati képlet kimunkálása. Ügyvezető elnöke volt a Nemzeti Vadászati Védegyletnek, a CIC első magyarországi tagja. Európa talán legjelesebb gímszarvas-szakértőjeként számtalan külföldi politikussal volt kapcsolata.

Publikációi több nyelven is megjelentek, a *Természet* című lap szerkesztője, a *Nimród* folyóiratban aktív szerepet vállalt. Közel két évtizedig vezette a Budapesti Állatkertet.

Legismertebb művei: Cserkészeten és lesen Nagy-Magyarországon, Vadásznapok, vadászévek a Keleti- és Déli-Kárpátokban.

110 ÉVE SZÜLETETT

Vogel Henrik (1893–1972)

Hivatása és életének értelme az erdő volt. Tizenhárom éves korától számítjuk szakmai életútját, melyet Javorina, Kaszó, Somogyuszob, Retyezát, Bakóca, Gemenc, Gyarmatpuszta fémjelznek. A húszas és negyvenes évek között kiállított 100 szarvasbika trófeájából mindegyik érmes lett.

Ehhez tudni kell, hogy a szarvasok selejtését mindig maga végezte. Sokat dolgozó, a munkában mindig élenjáró, hivatásának megszállottan élő vadászember volt, az ÖREG, a szarvasok atyja. A hat nyelven egyformán rosszul beszélő kiváló vadgazda, sajnos semminémű írásbeli hagyatékot nem hagyott az utókorra.

100 ÉVE SZÜLETETT

Dr. Balassa Gyula (1903–1974)

Élete derekán túl lett a vadászemberből a vadgazdálkodás, vadászat, erdőgazdálkodás vezető tisztségviselője. Az Országos Erdészeti Főigazgatóság élén, miniszterhelyettesi (első) rangban sokat tett a hazai erdő- és vadgazdálkodás érdekében. Nevéhez fűződik az Országos Vadgazdálkodási és Vadászati Tanács létrehozása.

Szorgalmazta a külföldiek bérvadásztatását. Elsőként vetette fel a magyar gímszarvas-állomány génbanki szerepét.

Sokat tett a szakterületi munkatársak életfeltételeinek javításáért, ő adta vissza Fekete István, Studinka László és Széchenyi Zsigmond vadászfegyverét.

TOVÁBBRA IS GARANCIA!

Az Országos Magyar Vadászkamara - miután lejárt a korábbi szerződés - új pályázatot írt ki a vadászok felelősség és balesetbiztosítására. A pályázatra öt biztosító társaság kapott meghívást, melyre az Allianz Hungária Biztosító Rt., a Garancia Biztosító Rt. és a Generali-Providencia Biztosító Rt. jelentkezett. A Kamara négy fős szakmai bizottságot állított fel a pályázatok elbírálására.

Talán nem meglepő - hiszen az elmúlt négy év során bekövetkezett káresemények alapján pontosabban körvonalazódott, hogy a vadászok milyen biztosítási szolgáltatásokat várnak - hogy a legkedvezőbb feltételeket továbbra is a

GARANCIA BIZTOSÍTÓ RT.

ajánlotta, magas szintű szolgáltatással.

Az ötévre aláírt szerződés feltételrendszerét a vadászok az új vadászjegy kiváltásával, illetve a vadászjegy érvényesítésével egyidőben ismerhetik meg.

 ARANCIA
BIZTOSÍTÓ RT.

AZ CSOPORT TAGJA

BANK

VADÁSZKÖNYVEK KALAPÁCS ALATT

A könyvaukción szereplő vadászkönyvek az esetek nagy többségében kikiáltási áruk többszöröséért, sőt nemegyszer jóval értékük felett kelnek el. Hosszú évek óta az antikváriumok biztos vételei, mert az ilyen témájú könyvek nem maradnak hosszú ideig a polcokon és az előrendelések következtében oda ki sem kerülnek.

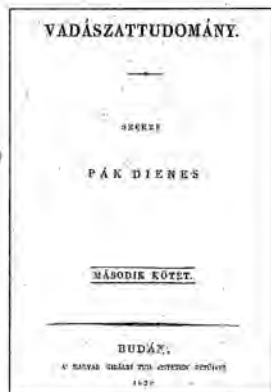
Ez manapság is érvényes, annak ellenére, hogy a vadászatot és a vadászokat egyre több támadás éri az állatvédők és egyéb szervezetek (zöldek) részéről. Az köztudott, hogy a vadászat egy olyan ősi szenvedély, amely valakinek vagy benne van a génjeiben, vagy nincs, tehát egyértelmű lenne, hogy hazánk ötvenezer vadász közül kerülnek ki a licitálók. A kalapács alá kerülő ritkaságok csillagászati árát nem csak a vadászok egyike fizeti ki, hanem sok esetben a téma iránt érdeklődők is. Ezt a vadászat évszázados misztikuma magyarázza, mivel az a régi időktől fogva mindig is kiváltság volt.

A köz embere, még ha pénze volt is rá – lévén egy elég drága kikapcsolódás –, nem feltétlenül került be azokba a körökbe, eleinte

származási, később politikai okok miatt, ahol a vadászati lehetőség adott volt. Így a legtöbb esetben maradt az olvasás, álmódzás egy könyv felett, mert azt még a kívülálló is érezte, hogy a vadászat olyan természetközelséget, olyan kalandot jelent, amit semmi más nem tud pótolni. Merem állítani, hogy egészen az 1990-es évekig a vadászkönyvgyűjtés sokaknak egyfajta pótcselekvést jelentett. Azóta, aki akar, vadász lehet, tehát megnyíltak a kapuk, de ezzel egy időben beszűkültek a lehetőségek, jócskán megváltoztak a viszonyok és a ma vadászának, ha dűskálni akar a vadászelmé-nyekben, továbbra is az olvasás marad.

Ha áttekintjük vadászkönyvkiadásunk történetét, bizony a környező országokhoz képest elég későn, 1829-től Pák Dienes *Vadászattudomány* című – a ma is ismeretes legrégebbi magyar nyelvű – vadászkönyvének megjelenésétől számítjuk. A kétkötetes szakkönyv a vadászat akkoriban gyakorolt minden módozatával foglalkozott. Régies nyelvezete ellenére ma is haszonnal forgatható.

Az elkövetkező harminc esztendőben aztán jelentős vadászati témájú könyv nem is jelent meg

csak 1858-ban. Híres költőnk, Vajda János Cserzilvási Ákos néven kiadta *A vadászat mestere* című gyakorlati útmutatóját, amely később, 1870-ben, 1880-ban és 1896-ban még három kiadást ért meg. Bizonyítva, hogy a polgárosodás következtében egyre nagyobb szükség volt egy, a vadászat minden részével foglalkozó és a gyakorlati ismereteket magába foglaló műre.

Az 1800-as évek második felének vadászirodalma főleg főuraink egzotikus tájakon tett vadászkirándulásainak leírása volt. Andrassy Manó: *Utazás Kelet-Indiában* (1853) a könyv csodálatos illusztrációi miatt – amelyeket kiszedtek és bekereteztek – sok kötet megsemmisült, és ma már egy lapja gyűjtemények féltett kincsévé vált. Ugyanerre a sorsra jutott Andrassy másik könyve, a *Hazai vadászatok és sport* (1857) is.

A legjelentősebb utazást és felfedezést tevő Teleki Sámuel nem írt az újáról, de hála kísérőjének, Höhnél Lajosnak, pontos, részletes beszámoló jelent meg utazásukról. Először Bécsben német nyelven, majd magyarul 1891-ben, *A Rudolf és Stefánia tavakhoz. Teleki Sámuel gróf felfedező útja Kelet-Afrika egyenlítői vidékein 1887–1888-ban* címen.

Passziózó főuraink közül kiemelkedőt alkotott Ujfalvi Sándor, a magyar vadászati nyelv megújítója és a vadásztárgyú széppróza úttörője. *Az erdélyi régi és közelebbi vadászatok* (1854) című könyve, mivel vadásztörténeti kutatással is foglalkozott, ezért a régebbi időkre is forrás értékű. Írásaiból képet kapunk a Wesselényiek, Széchenyiek, Csákyk híres medvehajtásairól, bölényvadászatairól is. Írásaival megteremtette a vadásztudomány és kultúra alapjait, megnyitotta ezzel az utat a hasonló témával foglalkozó főuraink publikációi előtt. Bérczy Károly: *Hazai és külföldi vadászrajzok* (1863), Lázár Kálmán: *Vadászok és természetbarátok évkönyve* (1867), Festetich Leo: *A herceg Eszterházy család fővadászatai Ozorán* (1870).

Az ezernyolcszáz és ezerkilencszáz évek fordulóján egymás után jelentek meg vadász-irodalmunk alapművei, és lényegében ebben az időben vált szét a szak- és szépirodalom. Kiad-

ták 1892–1895-ben Bölcszézi Belházy Jenő, Szécsi Zsigmond és Illés Nándor: *A vadászati ismeretek kézikönyve* című háromkötetes, mindenre kiterjedő, már kiállításában is reprezentatív művét. Tematikáját lényegében az elkövetkezendő száz év során megjelenő, hasonlóan átfogó vagy kevésbé részletes szakmunka megtartotta.

Az elmúlt századforduló nagyon érdekes és termékeny vadászírója Lakatos Károly, aki a szak- és szépirodalomban egyedit és máig forrásértékűt alkotott. Főleg a madarászat és ezen belül is a ragadozó madarak érdekelték. 1882-ben kiadta a *Magyarország nappali orvadarai* című munkáját, amelyet aztán kibővítve 1910-ben *Magyarország orvadarfaunája* címen ismét megjelentetett. *Vadászati és madarászati emlékeimből* (1891) című könyvéből tudjuk például rekonstruálni az akkori Fehér-tót és annak fantasztikus madárvilágát, de nevéhez fűződnek az első vadászati monográfiák is. *A császármadár és vadászata* (1899), *Az erdei szalonka és vadászata* (1904). Megírta ő is a maga átfogó vadászati szakkönyvét, *A vadászmesterség könyve* (1903) címmel, amelynek az az érdekessége, hogy nincs tartalomjegyzéke, azért, mert akinek szüksége van az adatok valamelyikére, kénytelen legyen abban bűvárkodni – írta a szerző. Legsikeresebb és egyben vadász-irodalmunk egyedülálló hézagpótló könyve az 1897-ben kiadott *Vadászhiú*, amely a vadászbabonákat és hiedelmeket gyűjtötte össze. Ezt a könyvét bővítve 1910-ben ismét megjelentették vadász kultúránk pótolhatatlan értékeként.

Kortársa a magyar vadász-irodalom egyik legnagyobb alakja, a lírai elbeszélések mestere, az író, újságíró és vadász Bársony István. 1886-ban irodalmi pályázatot nyert *Proletárok* című kis írásával. Ezután regényei és novelláskötetei mellett sorra jelentek meg természetleíró és vadászkönyvei. Mivel népszerű író, aki a kor összes jelentős társasági lapjában publikált, a kiadók könyveit díszkiadásban jelentették meg, melyeket a kor kiváló művészei illusztráltak, mint Neogrady Antal, Pataky László, Spányi Béla, Feszty Árpád és Olgyay Ferenc, hogy csak

pár nevet említsünk. A mindmáig legismertebb műve az *Erdőn, mezőn* (1894, további kiadások 1900, 1904, 1908). Könyveinek sorát lehetne folytatni *Magyar földön* (ny. és év nélkül), *Magyar természeti és vadászati képek* (1900), *A róma és az erdő* (1902) stb. Írásaiban megjelenik a vadászhumor *Víg világ* (1897), *Mulattató vadászrajzok* (1905). A természet krónikása volt, sokat írt sikertelen vadászatokról is. Vadászírodalmunk jelesei egytől egyig atyamesterüknek tartották, írásművészetével haláláig az irodalmi értéket képviselte. Követői közül csak Fekete István szárnyalta túl, de az ő irodalmi tevékenysége főleg a második világháború utánra tevődik.

Vadászkultúránk felemelkedése egyrészt személyekhez, nagy egyéniségekhez köthető. Az úgynevezett „sztárokra” szükség van, a vadászat megítélésében rengeteget tudnak segíteni. Az 1920-as évektől számítjuk a vadászírodalom felemelkedését. Ha az előkészítés Bársony Istváné, a megvalósítás Kittenberger Kálmáné. Amikor 1920 szeptemberében átvette a *Nimród Képes Vadász-Újság* szerkesztését, egy színvonalában európai, minden kétes adatot mellőző lapot hozott létre. A *Vadász és gyűjtőutam Kelet-Afrikában 1903-1926* (1927) című könyvből az első ötezer példány három hónap alatt elfogyott, ezért 1928-ban követte a második kiadás, aztán a harmadik 1934-ben. A *megváltozott Afrika* (1930) című könyve is még két kiadást ért meg 1934-ben és 1943-ban. Könyveire a hihetetlen szaktudás, a pontos mértékletes-

ség volt a jellemző. Mindkét kötet a mai napig jelen van könyvkiadásunkban az újabb és újabb kiadások révén. Szenvédéllyel fedezte fel a tehetséges írókat, újságjában biztosítva publikálási lehetőséget számukra. Keze alatt nőtt fel egy új vadászíró nemzedék.

Kedvence Fekete István, akinek *Öreg utakon* (1941) című könyve az első a természetimádó művei sorában. Sokra tartotta még Zsindely Ferencet. *Isten szabad ege alatt* (1931), *Dunáról fúj a szél* (1938) című könyveiben a túláradó líra és az érzelmek sokszor az események gördülékenységét gátolták, de tehetsége jóval az átlag fölé emelte műveit. A hortobágyi libalövő rekorder K. Rhédey Zoltán *Verébtől a szarvasbikáig* (1943) szintén Kittenberger felfedeztette. Sorolhatnánk tovább a neveket, hogy csak Sterbetz Istvánt vagy Studinka Lászlót említsük.

Nemzetközi hírű vadászaink közül Nadler Herbert neve a legismertebb, az általa kidolgozott trófeabírálati rendszer miatt, amelyet ma is használunk és a nemzetközi pontozási rendszer alapjául szolgált. A tényszerű vadászírodalom képviselője volt, precizitás jellemezte a megfigyelések, élmények és tapasztalatok leírásában. Könyvei: *Cserkészeten és lesen Nagy-magyarországon* (1926), *Vadásznapok, vadászévek* (1937), *A Keleti- és Déli-Kárpátokban* (1943). A mai értelemben a vadász modern típusa volt, aki feltétlen eredményességre tört, nem úgy, mint kortársa, Maderspach Viktor, aki viszont az igazi ősvadász megteste-

sítője volt. Hihetetlen fizikumáról és mérhetetlen vadászszenvedélyéről már életében legendák születtek. Ő volt az, aki nászéjszakáját megszakította, mert medvét jelentettek a vadászai. Könyveiben *Páreng Rettyezát* (1936), *Havasi vadászataim* (1941) a Déli-Kárpátok vadállományát dokumentumértékűen ábrázolta, a medve és zerge természetrajzát ma sem ismeri nálánál jobban senki.

A társas vadászatok, a vadásztársaságok hangulatát egy igazi író, Csathó Kálmán tárta a nagyközönség elé. *Vadászszakmány* (1940) című könyvét magával ragadó humora és kedélye a nem vadászok számára is élvezhetővé tette. Kötetének méltó párja Rózsahegy Kálmánnak a Nemzeti Színház örökös tagjának *Zörög a haraszt* (1942) című vékony kis könyve, amely ragyogó humorával szinte „fehér holló” vadászkiadványunkban.

S végül ha kezdő vadászírónak valami el tudja venni a kedvét az írástól, az az, ha egy Széchenyi Zsigmond-könyvet elolvashat. Ha az intelligenciát, a szak- és zoológiai tudást, valamint a vadászszenvedélyt fokozni lehet, akkor róla csak legekben beszélhetünk. Minden könyve vadászati kultúránk gyöngyszeme. Érdekes megfigyelni az azóta is nagy sikerű

könyveit, ahogy egymás után megjelentek, írójuk egyre magasabbra tette a mércét. A *Csui* (1930) még csak vadásznapló, az *Alaszkában vadásztam* (1937) egy vadászati utazás leírása, a *Nahar* (1940) már egy irodalmi szinten megírt útleírás, vadászattal. Munkásságának csúcsa az európai vadászatairól írt életrajzi adattokkal fűszerezett *Ahogy elkezdődött* (1961) és az *Ünnepnapok* (1963) című könyvei. Ezek a fanyar humorral megírt könyvek a két világháború közötti Magyarország vadászati viszonyainak legpontosabb krónikái.

Többek között ezekért a könyvekért, és persze még nagyon sok, a helyszűke miatt nem említett könyvért emelkednek magasba azok a bizonyos licitáló kezek, hogy aztán a legvégső-kig kitarva fennmaradjanak.

Hosszú évekig stencilezett könyvlisták cseréltek gazdát a gyűjtők között, hiányos és kevésbé hiányos összeállítások a régen kiadott könyvekről. Ma már az érdeklődők komoly szakmunkákban nézhetnek utána a keresett és a meglévő vadászkiadványok adatainak: dr. Ádámfi Tamás: *Vadászbibliográfia* (1993), Vuray-Rácz-Fodor-Szabó: *A magyar vadászirodalom képeskönyve* (2000).

DÉNES ISTVÁN

EB A VADÁSZ KUTYA NÉLKÜL!

VADÁSZATRA ALKALMAS VADÁSZKUTYA NÉLKÜL

A kutya az ember és a természet kapcsolatában mindig is jelentős szerepet játszott, alkalmazkodóképességével, kiváló érzékszerveivel nélkülözhetetlen társává vált a vadászó embernek.

A vadászati módok, célok és eszközök változása magával hozta a vadászkutyák specializálását is. Az ember tudatos szelektálással, tenyésztéssel alakította ki az egyes vadászati módokhoz legmegfelelőbb, a legnagyobb segítséget jelentő vadászkutyafajtákat.

A vadászkutyával való vadászatnak, amellyel, hogy különleges élménnyel teszi gazdagabbá a vadászatot, nélkülözhetetlen része a vadászati kultúrának és a vadászetikának, komoly gazdasági jelentősége van. Gondoljunk csak arra, hogy a lőtt apróvad 20–30%-a elvész a sebzések következtében, hasonlóan a nagyvadadászatok során, hozzávetőlegesen 10% nem kerül terítékre. Jó vadászkutyával a sebzetten menekülő vad szenvedéseitől hamarabb megváltható, terítékre hozható és a veszteségek jelentősen csökkenthetők.

Az 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, illetve a vadászatról, valamint a végrehajtására kiadott 30/1997. (IV. 30.) FM rendelet hosszú idő után rendezte a vadászkutyák szerepét és helyét.

E szerint: „*A vadászaton – a vaddisznó hajtvadászata kivételével – kizárólag az adott fajtakörre meghatározott és az alkalmazott vadászati módnak is megfelelő vadászkutya munkavizsgát igazoltan teljesített vadászkutya használható.*” Ez a rendelkezés 2002. március 1-jével lépett életbe.

A rendelet alapján, valamint az FVM felkérésére az Országos Magyar Vadászkamara felada-

ta volt a vadászkutyafajták munkavizsgakövetelmény-rendszerének kidolgozása – figyelembe véve az apró- és nagyvadadászat, továbbá a kotorekmunka során adódó feladatokat –, valamint a vizsgák megszervezése, lebonyolítása.

A Kamara Kynológiai Bizottsága a feladatok végrehajtására olyan rendszer felállítását tartja fontosnak, amely lehetőséget teremt az összehangolt – nyilvános és ellenőrizhető – munkára, minél több vizsgalehetőséget biztosít nemcsak a származási lappal rendelkező vadászkutyák számára. (A vadászkamarának nem célja a bizonytalan származású vadászkutyák szaporítása, mégis jelenleg fontos feladatnak tartja az aktív vadászó ebek vizsgáztatását. A távlati cél azonban az, hogy a későbbiekben ezeket az egyedeket ellenőrzött tenyészetekből származó, fajtatiszta vadászkutyákkal lehessen felváltani.)

A szakmai munka végrehajtásában az OMVK területi szervezeteivel, valamint az ebtenyésztő szervezetekkel, vadászkutya fajtaklubokkal és csúciszervezetekkel, valamint a hatósági jogokat gyakorló FVM-mel való egyeztetést követően kezdte meg a rábízott feladatok elvégzését. A Kamara feladata a Vadászati Alkalmassági Vizsga (VAV) szabályzatának kidolgozása, a vizsgák előkészítése és lebonyolítása, valamint azok dokumentálása.

Mínthogy ebben a vadászszезонban már csak vizsgázott vadászkutya vehet részt a vadászatokon, az OMVK Kynológiai Bizottsága a következő vizsgarendszert vezette be jogszabályban foglaltaknak minden szempontból megfelelő vizsgaszabályzat megjelenéséig.

A VAV-on alkalmazható vizsgaszabályzat 2002. augusztus 1-jétől kezdődően:

- A munkaalkalmasságot megállapító egységes követelményrendszer elkészítéséig a OMVK Kynológiai Bizottsága által 2000. december 14-én kiadott vizsgaszabályzat marad érvényben, amely megegyezik a MAVOSZ Zöldfüzetsorozat 1983./12/A füzetében találhatóakkal. VAV-ot csak e szerint a szabályzat szerint lehet rendezni!
- A vizsgát a kutyáknak egy nap alatt kell teljesíteni. Ha egy részfeladatot a kutya nem teljesít, akkor az egész vizsgát meg kell ismételni.
- A vizsgát nyilvánosan meg kell hirdetni, a vizsga időpontja előtt legalább 30 nappal.

Vizsgát szervezhetnek:

- OMVK megyei területi szervezetei, a saját illetékességi területükön belül.
- Azon tenyésztő szervezetek, fajtaklubok, amelyek az OMVK Kynológiai Bizottságával erről szerződést kötöttek, mely szerződésben deklarált módon elfogadják a VAV vizsgafeltételeit. A tenyésztő szervezetek tenyészvizsgájuk mellett akkor rendezhetnek VAV-ot, ha azt előzetesen a területi Kamarával egyeztetik.
- A vizsgák lebonyolításához szükséges bírálati lapot, vizsgaigazolványt az OMVK területi szervezetei biztosítják, a VAV bizonyítványt

minden esetben a területi szervezet Kynológiai Bizottsága állítja ki.

- Ha a tenyésztő szervezet a VAV-nál magasabb szintű vizsgát szervez, melyet az OMVK Kynológiai Bizottsága VAV-igazolás kiadására alkalmaznak ítélni, úgy azt a rendezvényt a tenyésztő szervezet ugyanúgy köteles a területi szervezettel leegyeztetni, illetve bejelenteni, és biztosítani kell azon a területi szervezet képviselőjének a jelenlétét.
- A VAV-ról összesítőt kell készíteni és 30 napon belül az OMVK Kynológiai Bizottságához be kell küldeni. Az összesítő egy példánya a területi szervezeteknél marad. Az összesítőt a bírók aláírásukkal hitelesítik a későbbi viták elkerülése végett.
- A VAV díja 3000 Ft. Ez az összeg a rendező szervezetet illeti, amelyből biztosítania kell a vizsga lebonyolításához szükséges feltételeket (terület, lótt apróvad, teljesítménybírók stb.).
- A származási lap nélküli kutyák tetoválása további 1000 Ft. A tetoválást a kutya jobb fülében kell elhelyezni, a betetovált számnak a kialakult gyakorlatnak megfelelően tartalmaznia kell a megye sorszámát és 1-től kezdődő folyamatos számozást. A tetoválás nélküli kutyák VAV-igazolványa érvénytelen, ezt a vadászati hatóság az ellenőrzések során nem fogja elfogadni.

Jövőbeni feladatok

Minél hamarabb meg kell határozni, hogy a jogszabályban megadott 2002. március 1-jei határidő előtt, a fajtaklubok rendezésében teljesített, mely munka vagy alkalmassági vizsgák kerüljenek elfogadásra a vadászati alkalmasság igazolására. A Kamara javaslata szerint:

Apróvad vadászati mód esetén

- az őszi tenyészvizsga (ÖTV),
- a mindenes vizslaverseny teljesítéséről szóló igazolás,
- a retrieverek esetében pedig a munkavizsga letételéről szóló igazolást.

Nagyvad vadászati mód esetén

- a véreb elővizsga,
- a nehezített vércsapa verseny.

Kotorék és disznós kutyák vonatkozásában

- a munkavizsga,
- illetve föld feletti munkavizsga letételéről szóló igazolás legyen megfelelő és elegendő a vadászati alkalmasság igazolására.

A fentebb leírt és elismerésre javasolt, VAV-val egyenértékű versenyek, vizsgák, munkavizsgák, valamint a korábbi időszakban megtartott VAV-ok esetében visszamenőlegesen nem kell

kiadni az új igazolványt, hiszen ez félreértésekre és visszaélésekre adhat okot. Az augusztus 1. után rendezett VAV-ok során az igazolványok kiadása kötelező!

Mindenképpen szükséges a végrehajtási rendelet szinten elfogadtatni, hogy:

- lehetőség nyíljon a betanítás alatt lévő kutyák vadászterületen ún. mezőnybeli bevezetésére. (A jelenleg érvényes jogszabály csak vadászatra igazoltan kiképzett kutya használatát engedélyezi.)
- vizsgát a kutyának két éves koráig teljesíteni kelljen. Ez után a kor után már csak VAV-val rendelkező kutyák részvétele legyen megengedett a vadászon.
- a külföldről érkező vadászok csak akkor vadászhatnak kutyáikkal, ha azok a vadászati módnak megfelelő VAV-val vagy munkavizsgával rendelkeznek, és azt fel tudják mutatni.

Tisztázni kell a külföldről behozott kutyák sorát is. Mielőbb fel kell venni a szomszédos országok szakmai szervezeteivel a kapcsolatot, mely során meg kell állapodni egymás alkalmassági vagy munkavizsgáinak elfogadhatóságának feltételeiről. Jelenleg a külföldön vizsgázott kutyák, amennyiben vezetőik a vizsgáról hiteles dokumentumot mutatnak fel, részt vehetnek vadászon.

Számtalan teendő van még annak érdekében, hogy jól dolgozó, a vadászatot, vadgazdálkodást igazán segítő vadászkutyákat lássunk minél nagyobb számban.

Persze ehhez nem elegendő önmagában a vadászkutyák vizsgáztatása! Minél több olyan vadászra is szükség van, akik értenek a vadászkutya kiképzéséhez, vezetéshez. De talán még nagyobb szükség van olyan vadászokra és vadászatra jogosultakra, akik igénylik és meg is becsülik a jó vadászkutyát.

EPPEL JÁNOS

az OMVK Kynológiai Bizottságának elnöke

CÍMJEGYZÉK

Országos Magyar Vadászkamara
1027 Budapest, Medve u. 34-40. / Telefon: (06-1) 355-6180, 212-2226

OMVK Baranya Megyei Területi Szervezete
7626 Pécs, Felsővámház u. 44.
Telefon: (06-72) 332-354

OMVK Bács-Kiskun Megyei Területi Szervezete
6000 Kecskemét, Árpád krt. 2.
Telefon: (06-76) 418-800

OMVK Békés Megyei Területi Szervezete
5600 Békéscsaba, Bajza u. 11.
Telefon: (06-66) 321-234

OMVK Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területi Szervezete
3526 Miskolc, Tas u. 18.
Telefon: (06-46) 504-125

OMVK Csongrád Megyei Területi Szervezete
6701 Szeged, Római krt. 18/B
Telefon: (06-62) 420-362

OMVK Fejér Megyei Területi Szervezete
8000 Székesfehérvár, Rác u. 15.
Telefon: (06-22) 327-933

OMVK Győr-Moson-Sopron Megyei Területi Szervezete
9023 Győr, Csaba u. 16. III/315
Telefon: (06-96) 329-535

OMVK Hajdú-Bihar Megyei Területi Szervezete
4026 Debrecen, Péterfia u. 4.
Telefon: (06-52) 417-447

OMVK Heves Megyei Területi Szervezete
3300 Eger, Hibay K. u. 12.
Telefon: (06-36) 517-123

OMVK Komárom-Esztergom Megyei Területi Szervezete
2800 Tatabánya, Dózsakert u. 63.
Telefon: (06-34) 316-733

OMVK Nógrád Megyei Területi Szervezete
3100 Salgótarján, Múzeum tér 1. Pf. 234
Telefon: (06-32) 314-929

OMVK Fővárosi és Pest Megyei Területi Szervezete
1051 Budapest, Nádor u. 34.
Telefon: (06-1) 311-9608

OMVK Somogy Megyei Területi Szervezete
7400 Kaposvár, Zárda u. 18.
Telefon: (06-82) 526-287

OMVK Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területi Szervezete
4400 Nyíregyháza, Vörösmarty tér 7/B
Telefon: (06-42) 311-246

OMVK Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területi Szervezete
5000 Szolnok, Petőfi u. 13.
Telefon: (06-56) 514-180

OMVK Tolna Megyei Területi Szervezete
7100 Szekszárd, Bezerédi u. 2.
Telefon: (06-74) 512-224

OMVK Vas Megyei Területi Szervezete
9700 Szombathely, Puskás T. u. 7.
Telefon: (06-94) 500-324

Vadászok, erdészek és természetvédők országos bálja

A BÁL HELYSZÍNE:

PARK HOTEL FLAMENCO****

1113 Budapest, Tas vezér utca 7.

IDŐPONTJA:

2003. FEBRUÁR 1.

BARÁTI, JÓ HANGULATÚ
ÜNNEPLÉSRE HÍVJUK
ÖNÖKET

A bál szervezője
az Országos Magyar Vadászati Védegyelet
és az Országos Magyar Vadászkamara

**JEGYEK KORLÁTOZOTT SZÁMBAN
RENDELHETŐK**

ÉRDEKLŐDÉS, JELENTKEZÉS: TÖRÖK HENRIK
1027 Budapest, Medve utca 34-40.
Telefon: (06-1) 355-6180, 212-2225

*Valamennyi vadásztestületünknek
vadász sikerekben gazdag
új esztendőt kívánunk*

ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZKAMARA

1150 Ft